

Rodbinsko nazivlje u hrvatskom standardnom jeziku

Mrgan, Martina

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:462662>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-16**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet
Odsjek za kroatistiku

MARTINA MRGAN

RODBINSKO NAZIVLJE U HRVATSKOME STANDARNOM JEZIKU

Diplomski rad

Pula, 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet
Odsjek za kroatistiku

MARTINA MRGAN

RODIBINSKO NAZIVLJE U HRVATSKOME STANDARDNOM JEZIKU

Diplomski rad

JMBAG: 0303034663, redovita studentica

Studijski smjer: Hrvatski jezik i književnost

Predmet: Teorija hrvatskoga standardnog jezika

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: kroatistika

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Blaženka Martinović

Pula, srpanj 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana *Martina Mrgan*, kandidatkinja za *magistru (edukacije) hrvatskoga jezika i književnosti* ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da ni jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

Pula, srpanj 2017. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, *Martina Mrgan* dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da se mojim diplomskim radom pod nazivom *Rodbinsko nazivlje u hrvatskome standardnom jeziku* koristi tako da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Pula, srpanj 2017. godine

Potpis

ZAHVALA

Zahvaljujem svojoj mentorici izv. prof. dr. sc. Blaženki Martinović i svim profesorima na savjetima, preporukama i stručnoj pomoći.

Posebno zahvaljujem: Gimnaziji Matije Antuna Reljkovića iz Vinkovaca i prof. Ljiljani Matić,

Srednjoj školi "Braća Radić" iz Kaštel Štafilića i profesorici Radmili Hrgović,

Gimnaziji Pula iz Pule i profesorici Meri Šimunov,

II. gimnaziji iz Zagreba i profesorima Ani Širinić i Ivanu Pavloviću,

Tehničkoj i prirodoslovnoj gimnaziji Ruđera Boškovića iz Osijeka te profesoricama

Sandri Valić i Zrinki Rihter,

Gimnaziji Josipa Slavenskog iz Čakovca i profesorici Zlatki Grahorec,

Gimnaziji Metković iz Metkovića i profesorici Martini Pačić te

Domu za starije i nemoćne „Sveti Ante“ iz Novih Mikanovaca

na stručnoj suradnji i sudjelovanju u istraživanju.

SADRŽAJ

1. UVOD	7
2. NEKOLIKO NAPOMENA O LEKSIKU HRVATSKOGA STANDARDNOG JEZIKA	9
3. RODBINSKO NAZIVLJE	13
3. 1. Rodbinsko nazivlje u suvremenim standardološkim jezičnim priručnicima	17
3. 2. Rodbinsko nazivlje u dijalektološkim priručnicima	23
4. ISTRAŽIVANJE RODBINSKOGA NAZIVLJA U UPORABI	31
4. 1. Pregled dosadašnjih istraživanja	31
4. 2. Cilj istraživanja	33
4. 3. Metode istraživanja	33
5. RODBINSKO NAZIVLJE U MLADIH GOVORNIKA HRVATSKOGA JEZIKA.....	34
5. 1. Rezultati ispitanika	34
5. 2. Rezultati istraživanja po mjestima	40
5. 2. 1. Očuvano i promijenjeno značenje tradicionalnih naziva te njihova upotreba	40
5. 2. 2. Raznovrsnost nazivlja u zavičajima ispitanika.....	72
6. ZAKLJUČAK.....	77
IZVORI I LITERATURA	79
POPIS GRAFOVA	82
SAŽETAK	83
SUMMARY	83
PRILOG 1.....	84

1. UVOD

Poznati budistički redovnik, pjesnik i učitelj Thich Nhat Hanh rekao je: „*Ako pogledate duboko u dlan svoje ruke, vidjet ćete svoje roditelje i sve generacije vaših predaka. Svi su živi u ovom trenutku. Svi su prisutni u vašem tijelu. Vi ste njihov nastavak.*“ Čovjek je društveno biće i u njegovoj je naravi održavanje obiteljskih veza jer mu one omogućavaju vlastitu identifikaciju. U okviru je toga nemoguće izostaviti kategoriju srodstva, koja je još uvijek nedovoljno istražena, i u etimološkim i u jezičnim istraživanjima. Budući da su riječi iz te kategorije vjerojatno stare koliko i sam jezik, može se pretpostaviti da su nedoumice oko rodbinskoga nazivlja svezremenska tema.

Hrvatski jezik ima bogat korpus rodbinskoga nazivlja i razvedenu klasifikaciju jer se posebnim nazivom imenuje gotovo svakoga člana rodbine i svojte. Svjedoci smo da su se u suvremenome hrvatskom jeziku neki od tih naziva izgubili, zastarjeli ili zamijenili višeznačnim riječima. Osim toga, iako neki govornici još uvijek poznaju rodbinsko nazivlje, sve češće se uočavaju nejasnoće u njihovu tumačenju. Zbog tih se promjena nameće nekoliko pitanja: Je li hrvatski jezik po uzoru na druge jezike odbacio svoje rodbinsko nazivlje ili je razlog tomu težnja za jezičnom ekonomičnošću? Poznaju li mlađe generacije tradicionalno rodbinsko nazivlje i koriste li se njime? Koja je uloga jezičnih priručnika u očuvanju tradicionalnoga rodbinskoga nazivlja?

Još je 1986. godine Franjo Tanocki primijetio da tradicionalnomu rodbinskom nazivlju prijeti izumiranje.¹ Tridesetak godina nakon toga u hrvatskome jeziku još uvijek postoji samo jedan priručnik, koji iscrpno objašnjava i opisuje rodbinsku terminologiju, a u novijim je standardološkim priručnicima ta tema ili zanemarena ili joj je posvećena tek pokoja stranica. Upravo iz toga razloga u radu će se prikazati zastupljenost rodbinskoga nazivlja u suvremenim standardološkim i dijalektološkim jezičnim priručnicima. Radi bolje preglednosti, potvrde će se prikazati i tablično. Također, ukratko će se prikazati rezultati dosadašnjih istraživanja.

Za potrebe je rada provedeno istraživanje o poznavanju i upotrebi rodbinskoga nazivlja. U istraživanju se pretpostavilo da mlađi govornici hrvatskoga jezika ne

¹ Dok su se rodbinski nazivi u prošlosti u povoljnim za to sociološkim prilikama spontano održavali, u današnjim je prilikama potreban svjestan napor da se oni održe. (Tanocki 1986: 12)

poznaju tradicionalno rodbinsko nazivlje, da se njime ne koriste te da su neki od tradicionalnih naziva promijenili svoja značenja – značenja su se suzila ili izgubila, a neki su nazivi preuzeli značenja drugih ili su im pridodana nova značenja. Istraživanje je provedeno anketnim upitnikom u sedam hrvatskih gradova – Čakovcu, Kaštel Štafiliću, Osijeku, Puli, Vinkovcima i Zagrebu. Anketni se upitnik sastoji od triju dijelova, a od ispitanika se tražilo da prepoznaju tradicionalne nazive iz krvnoga i ženidbenoga srodstva, da procijene koliko se oni koriste pojedinim nazivima te da napišu kako se u njihovu zavičaju nazivaju pojedini srodnici. S obzirom na to da se ispitanici razlikuju prema spolu, dobi, prebivalištu i promjeni prebivališta, u analizi će se u obzir uzeti i ti sociološki čimbenici.

2. NEKOLIKO NAPOMENA O LEKSIKU HRVATSKOGA STANDARDNOG JEZIKA

Naziv leksikologija potječe od dviju grčkih riječi *lexis* (riječ, govor) i *logos* (nauka, znanost, učenje), a definira se kao dio znanosti o jeziku koji proučava i opisuje rječnik, rječnički sustav i leksik jednoga prirodnog jezika postavljajući pritom i sva opća pitanja koja se odnose na riječi kao temeljnu jedinicu jezika. (Melvinger 1984: 2) Tek se pedesetih godina XX. stoljeća počela shvaćati kao zasebna jezična disciplina te je teško razgraničiti njezin predmet bavljenja. U užem smislu, leksikologija proučava leksik te semantičke i paradigmatičke odnose među leksičkim jedinicama. U širem smislu riječi, leksikologija obuhvaća etimologiju, frazeologiju, onomastiku, tvorbu riječi i terminologiju. S obzirom na to da svaka od njih proučava dio leksičkoga sustava, tj. pristupa mu s posebnoga aspekta, danas se sve više smatra da su to samostalne jezikoslovne discipline, koje imaju mnogo dodirnih točaka s leksikologijom. Leksikološka se istraživanja primjenjuju u leksikografiji, nastavi jezika, u prevođenju i kulturi govora, u sociolingvistici, psiholingvistici i drugim jezičnim i izvanjezičnim disciplinama.

Leksik je ukupnost riječi koje ulaze u sustav nekoga jezika ili narječja. Leksik se hrvatskoga standardnoga jezika prema opsegu dijeli na *opći* ili *općeuporabni leksik* i *leksik ograničene uporabe*. (Samardžija 1995: 30) U specijalnome se leksiku tako mogu razlikovati termini ovisno o struci u kojoj se upotrebljavaju. S obzirom na to da je leksik, dio standarda koji je najotvorenije, neprestano je podložan promjenama. Te su razlike rezultat unutarjezičnih mijena ili djelovanja izvanjezičnih čimbenika, a najčešće obojega zajedno. (Samardžija 1995: 29) Od izvanjezičnih su čimbenika najznačajnije političke i društvene promjene jer se one najprije odraze u jeziku dovodeći do stvaranja novih riječi (novotvorenica) i oživljavanja zastarjelih riječi (leksičkih i, rjeđe, povijesnih arhaizama). (Barić i dr. 1999: 110) Hoće li koja riječ pripadati pasivnome ili aktivnome leksiku uvelike ovisi o mnoštvu izvanjezičnih čimbenika jer se jezične promjene događaju pri svakoj promjeni političke, ideološke, društvene te znanstvene paradigme. Osim toga, jezične se promjene najčešće javljaju radi potrebe imenovanja novih predmeta, pojava te znanstvenih postignuća.

Sadašnji se hrvatski leksik razlikuje od onoga u prošlosti po svojem opsegu, izgrađenošću i bogatstvu. Iako se leksik tijekom vremena mijenja, njega od najranijih vremena pa sve do danas veže jedna sličnosti – u svakome leksiku postoje leksemi koji su u svakoj komunikacijskoj situaciji česti i sasvim obični te leksemi koji su rijetki, manje obični i prosječne govorniku nepoznati. Upravo se zato u općemu leksiku razlikuju dva sloja: *sloj aktivnoga leksika* i *sloj pasivnoga leksika*. Aktivnome sloju pripadaju leksemi koji su u određenome trenutku poznati većini govornika te ih govornici rabe neutralno u pisanoj i govorenoj komunikaciji. Takvi su leksemi, primjerice *čovjek, godina, dan, kuća, soba, dvorište, cesta, biti, htjeti, govoriti, raditi* i sl. S druge strane, pasivni sloj leksika čine leksemi koji su iz različitih razloga, u općem leksiku, zastarjeli. Hoće li koji leksem preći iz aktivnoga u pasivni sloj leksika, ovisi o unutarjezičnim čimbenicima i izvanjezičnim čimbenicima. Leksemi koji su iz aktivnoga leksika prešli u pasivni zbog unutarjezičnih čimbenika, nazivaju se *arhaizmi*. S obzirom na to što im je zastarjelo, dijele se u nekoliko skupina, primjerice *izrazni arhaizmi* (*číslo* – broj, *horugva* – zastava, i sl.), *sadržajni arhaizmi* (*luka* u značenju *livada*, *vrač* u značenju *liječnik* i sl.), *tvorbeni arhaizmi* (*kraljski* – kraljevski, *pokućvo* – pokućstvo i sl.), *fonološki arhaizmi* (*sarce* – srce, *cesar* – car, *jazik* – jezik i sl.) te *grafijski arhaizmi* i *ortografski arhaizmi* (*plafca* – plavca, *děte* – dijete i sl.). (Samardžija 1995: 31-32) Leksemi koji su iz aktivnoga leksika prešli u pasivni zbog izvanjezičnih čimbenika nazivaju se *historizmi*. Takvi su leksemi, primjerice *barun, kmet, grof, vlastelinstvo* i sl. (Samardžija 1995: 32), a u aktivnome su leksiku potrebni svaki put kada se govori o vremenu u kojem su bili dio aktivnoga leksika. Granica između aktivnoga i pasivnoga leksičkoga sloja nije strogo određena jer leksemi mogu prelaziti iz jednoga u drugi. S obzirom na to da se prijelaz leksema odvija postupno, između aktivnoga i pasivnoga sloja postoji prijelazni sloj leksema, koji u potpunosti ne pripadaju ni pasivnome ni aktivnome leksiku. (Samardžija 1995: 33) Neki su od tih leksema nazivi *sinovac, sinovica, sestrić, bratična* i sl. jer se za razliku od naziva *otac, majka, ujak, stric, teta* i sl., sve rjeđe rabe u svakodnevnoj komunikaciji te ih poznaje manji broj govornika. Za te se nazive iz tradicionalne rodbinske terminologije može reći da u potpunosti ne pripadaju ni aktivnome ni pasivnome leksiku te da će u budućnosti vrlo vjerojatno postati dio pasivnoga sloja jezika.

Poznato je da se jedan te isti jezik različito govori, a ponekad različito i piše, ovisno o govornicima, okolnostima, vremenu i mjestu, odnosno ovisno o specifičnim društvenim uvjetima u kojima se taj jezik upotrebljava. (Mićanović 2006: 11) Svaka se od tih varijacija može nazvati posebnim jezičnim *varijetetom*, a njega se ne može definirati samo s obzirom na jezična obilježja, već se u njegovu definiciju trebaju uključiti i izvanjezični čimbenici: društvene grupe, područja, spol, dob i sl. Mogu se izdvojiti četiri glavna izvanjezična kriterija koja omogućavaju opis i lokalizaciju varijeteta u jezik, shvaćen kao prostor varijeteta, a to su vrijeme, prostor, društveni sloj i situacija. (Mihanović 2006: 11) Na osnovu se tih četiriju kriterija može govoriti o četirima klasama varijeteta: *dijakronijskim*, *dijatopijskim*, *dijastratičkim* i *dijafazijskim varijetetima*.

Dijakronijski varijetet obuhvaća različite stadije, tj. povijesna razdoblja jednoga jezika te proučava jezične promjene nastale tijekom vremena. *Dijatopijski se varijetet* tiče razlika u prostoru, pa se prema tome može govoriti o teritorijalnome, tj. horizontalnome raslojavanju jezika. Po tome se hrvatski jezik dijeli na lokalne i regionalne varijetete, tj. na mjesne idiome, skupine govora, dijalekte i narječja. *Dijastratički su varijeteti* rezultati socijalnoga, vertikalnoga raslojavanja te se nazivaju i *sociolektima*. *Dijafazijski se varijeteti* odnose na situaciju i kontekst u kojemu se o nečemu govori. U nju su uključeni komunikacijski partneri: govornik i slušatelj (sa svojim mjesnim i društvenim identitetima, znanjem o jeziku i temi te vlastitim životnim satovima), medij (pisana ili usmena komunikacija) te socijalni kontekst i tema. U hrvatskome je jeziku česta praksa da se umjesto *dijafazijskih varijeteta* govori o funkcionalnim stilovima hrvatskoga jezika. U hrvatskome je jeziku pet funkcionalnih stilova, a oni su *administrativni*, *književnoumjetnički*, *publicistički*, *razgovorni* i *znanstveni funkcionalni stil*. (Frančić i dr. 2006: 230) Granica između stilova nije strogo određena te među njima često dolazi do preklapanja. Osim toga, svaki se od njih može podijeliti na podstilove.²

² Višefunkcionalnost hrvatskoga jezika proučavaju mnogi jezikoslovci potaknuti Silićevim člancima u časopisu *Kolo* 1996. i 1997. godine. Neki su od njih L. Badurina i M. Kovačević, I. Pranjković, A. Peti-Stantić i sl., a 2006. je godine objavljena knjiga J. Silića *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. (Frančić i dr. 2006: 230)

Varijetete je vrlo teško razgraničiti zbog njihovih međusobnih odnosa. Tomu u prilog ide i činjenica u vezi s *dijatopijskom* (horizontalnom) i *dijastratičkom* (vertikalnom) jezičnom raslojenošću. Smatra se da je identifikacija varijeteta na osnovi prostornoga kriterija jednoznačnija i u teorijskome smislu lakša nego li je to identifikacija i razgraničenje sociolekata na vertikalnoj osi. (Mićanović 2006: 12) Jedan je od razloga i to što se u posljednje vrijeme javljaju tzv. gradski jezici (*urbanolekti*), a oni se, kako navodi Dittmar, prema svojim odrednicama nalaze na sjecištima dijatopijskih i dijastratičkih varijacija. (Mićanović 2006: 12)

Hrvatski se jezik temelji na trima narječjima – *čakavskome*, *kajkavskome* i *štokavskome*, u okviru kojih se javljaju *dijalekti*, *poddijalekti* te *lokalni* i *urbani govori*. Svaki se od tih govora smatra jednim od varijeteta hrvatskoga jezika, a to hrvatskome jeziku omogućava zavidno bogatstvo na svim jezičnim razinama. Jedne lekseme poznaju i rabe govornici samo jednoga, manjega ili većega, dijela hrvatskoga jezičnog područja, a druge većina govornika hrvatskoga jezika. Dok su fonološke i morfološke razlike između govora rezultat jezičnoga razvoja, dakle unutarjezičnih čimbenika, promjene su na leksičkoj razini rezultat izvanjezičnih čimbenika. Upravo se zbog tih razloga jedni leksemi karakteristični samo za neki mjesni govor, za neko jezično područje (jezičnu regiju) ili za jedno od hrvatskih narječja, dok su drugi poznati većini govornika hrvatskoga jezika. (Samardžija 1995: 33) Zbog takve jezične raznolikosti u hrvatskome jeziku postoji niz rječnika i knjiga u kojima su opisani lokalni, regionalni ili narječni govori. Unatoč težnji da se posebnosti pojedinih mjesnih govora zabilježe ili očuvaju u različitim jezičnim priručnicima, posljednjih se godina u sociolingvistici sve češće čita o izumiranju jezika. Hrvatski je jezik, kao i drugi svjetski jezici suočen s izumiranjem pojedinih idioma. Osim hrvatskih jezikoslovaca, o tome pišu i svjetski jezikoslovci, primjerice D. Crystal, C. G. Craig, W. U. Dressler, C. Hagège i dr. (Samardžija 2006: 14)

Značenje se znanstvenoga nazivlja često, brzo i naglo mijenja zbog razvoja znanosti, odnosno svaki put kad se novim znanstvenim spoznajama modificira teorija. (Hudeček i Mihaljević 2009: 29) Što se tiče hrvatskoga znanstvenoga nazivlja, ne postoji znanost za koju hrvatski standardni jezik ne posjeduje terminologiju. No u odnosu na neke svjetske jezike hrvatsko je znanstveno nazivlje u nešto nepogodnijem

položaju. S jedne strane, jer hrvatski jezik, u odnosu na druge svjetske jezike, nema velik broj govornika, a s druge strane zbog *internacionalizama*. Kod prihvaćanja internacionalizama prednost imaju nazivi latinskoga i grčkoga podrijetla pred nazivima preuzetima iz engleskoga, francuskoga, njemačkoga i dr. jezika jer se lako uklapaju u hrvatski jezični sustav. Smatra se da su internacionalizmi potrebni hrvatskome leksiku jer su jednoznačniji i uvelike olakšavaju sporazumijevanje među znanstvenicima diljem svijeta. Uvriježeno je mišljenje da u hrvatskome znanstvenome nazivlju, gdje god je to moguće, trebaju stajati i hrvatski naziv i internacionalizmi, ali bi se prednost trebala dati hrvatskome nazivu, tako primjerice mnoge struke imaju usporedno izgrađeno i internacionalno i domaće nazivlje. S druge strane, kada za internacionalizam nema dobre domaće zamjene, mogu se i u nazivlju upotrebljavati internacionalizmi. (Hudeček i Mihaljević 2009: 59) No smatra se da je izgradnja hrvatskoga nazivlja obveza hrvatskih znanstvenika, jezikoslovaca i nejezikoslovaca. Domaći su nazivi prijeko potrebni za popularnoznanstvene i pedagoške svrhe (Barić i dr. 1999: 108) i nikako ne bi smjeli biti potisnuti ili zanemareni. Da bi se upotreba domaćega nazivlja proširila u svim strukama, na poticaj Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika, pokrenuta je baza hrvatskoga strukovnog nazivlja (STRUNA) u kojoj se sustavno prikuplja, tumači i obrađuje nazivlje različitih struka.

3. RODBINSKO NAZIVLJE

Hrvatska rodbinska terminologija ima dugačku povijest. U hrvatskome je govoru prisutna od kada je jezika i govornika, a stvoreno je po uzoru na stare Slavene. Zbog toga gotovo svi tradicionalni rodbinski nazivi potječu iz staroslavenskoga jezika, primjerice *bratić*, *sestrić*, *stric*, *ujak*, *jetrva*, *zaova*, *punica*, *zet* i sl. Izuzetak je naziv *pašanac* koji potječe od slovenske riječi *pašenog*, a u slovenski je došla iz avarskoga. Hrvatsko je rodbinsko nazivlje preuzeto iz štokavskih govora jer u govorima kajkavskoga i čakavskoga narječja nema takvoga bogatstva. (Jonke 1963: 2) Glavna joj je odrednica što u našem govoru postoji poseban naziv gotovo za svakoga člana rodbine i svojte. (Tanocki 1986: 1) S obzirom na kompleksnost rodbinske terminologije, potrebno je razlikovati *rodbinu* kao krvno srodstvo i *svojtu* kao srodstvo koje nastaje sklapanjem braka. Rodbina i svojta zajedno čine *srodstvo*. (Tanocki 1986: 7-9)

Nadalje, u hrvatskome se rodbinskome nazivlju, srodstvo razlikuje s obzirom na spol *ega*³, a to je posebice vidljivo kod imenovanja muških i ženskih srodnika u bočnoj lozi u silaznom stupnju srodstva.⁴ Također, rodbinsko se nazivlje razlikuje s obzirom na to je li nam tko rod po majci ili ocu, a to je vidljivo kod imenovanja muških i ženskih srodnika u bočnoj lozi u uzlaznom i istom stupnju srodstva⁵.

Rodbinu čine srodnici koji izravno potječu jedni od drugih, a još se naziva tzv. *ravna loza* ili *linija*. Unutar ravne loze razlikuje se *uzlazna* i *silazna loza*. Uzlaznu lozu čine preci, a silaznu potomci. U okviru uzlazne i silazne loze srodnici se dijele po koljenima ili stupnjevima. U uzlaznoj su lozi *otac* i *majka* preci u prvome koljenu, *djed* i *baka* preci u drugome koljenu itd. (vidi shematski prikaz uzlazne loze). S druge strane, *sin* i *kći* su potomci u prvome koljenu, *unuk* i *unuka* potomci u drugome koljenu itd. (vidi shematski prikaz silazne loze). Nadalje, unutar se svakoga koljena u uzlaznoj lozi broj srodnika udvostručuje tako da svaki *ego* ima jednoga oca i jednu majku, dva djeda i dvije bake, četiri pradjeda i četiri prabake i sl. No u silaznoj lozi stanje nije tako ujednačeno zbog različitoga broja djece u pojedinim koljenima. (Tanocki 1986: 7)

Osim toga, rodbinu čine i srodnici koji ne potječu izravno jedni od drugih, već imaju zajedničkoga pretka u nekomu od koljena uzlazne loze. Takvo se srodstvo naziva *bočna loza*, a karakterizira ju više grana ili ogranaka, čiji broj varira s obzirom na broj koljena i zajedničkih predaka u uzlaznoj lozi. Prvi ogranak čine srodnici koji potječu od istoga pretka u prvome koljenu uzlazne loze, a to su *braća* i *sestre* te svi njihovi potomci: *sinovac*, *sinovica*, *bratić*, *bratična*, *sestrić*, *sestrična* i sl. (vidi shematski prikaz prvoga ogranka bočne loze). Drugi ogranak čine srodnici koji potječu od istoga pretka u drugome koljenu uzlazne loze (*stric*, *ujak*, *teta*) i njihovi potomci: *stričević*, *stričevićna*, *tetić*, *tetična*, *ujaković*, *ujakovična* i sl. (vidi shematski prikaz drugoga ogranka bočne loze).

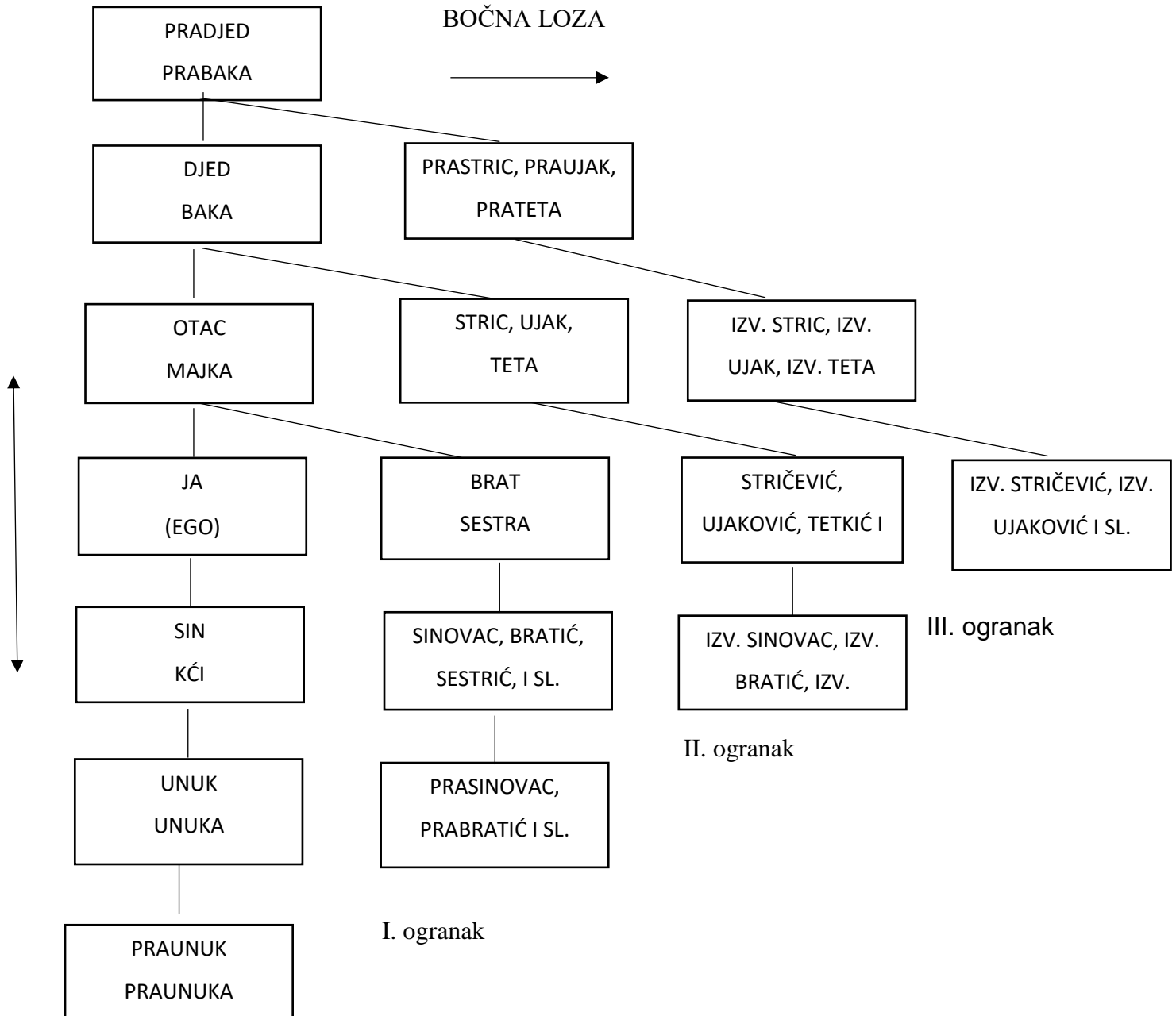
³ Riječ *ego* označava osobu od koje se računa srodstvo. (Pleše 1998: 60)

⁴ Bratovljeva su djeca muškoj osobi *sinovac* i *sinovica*, a ženskoj osobi *bratić* i *bratična*. Sestrina su djeca muškoj osobi *nećak* i *nećakinja*, a ženskoj osobi *sestrić* i *sestrična*.

⁵ Očev se brat naziva *stric*, a njegova su djeca *stričević* i *stričevićna*. Majčin se brat naziva *ujak*, a njegova su djeca *ujaković* i *ujakovična*. Jednak je naziv za roditeljevu sestru – *teta*, a njezina su djeca *tetić* i *tetična*.

Svojtü čine srodnici s kojima nismo u krvnome srodstvu, već smo ih stekli udajom ili ženidbom. U toj se skupini razlikuje *muževljeva* i *ženina rodbina*.

Shematski prikaz ravne i bočne loze s ograncima (Tanocki 1986: 10)

RAVNA LOZA (UZLAZNA I SILAZNA)

Iz navedenoga bi se moglo zaključiti da hrvatsko rodbinsko nazivlje pripada *opisnom sustavu* terminologije srodstva jer prema Havilandu (kako navodi Pleše 1998: 61) *opisni sustav* "razlikuje majčina brata od očeva brata, majčinu sestru od očeve

sestre i svakog rođaka *egove* generacije međusobno kao i od braće i sestara". No to se za hrvatsko rodbinsko nazivlje ne može nikako reći jer ono, iako posjeduje velik broj različitih naziva, potpuno ne razlikuje sve osobe uključene u srodstvo. To je vidljivo već kod imenovanja *muškoga i ženskoga pretka u drugom koljenu* (i s očeve i s majčine se strane oni nazivaju *baka i djed*) ili kod imenovanja *muškoga i ženskoga potomka u drugom koljenu* – nazivaju se *unuk i unuka*, neovisno jesu li nam rod po ocu ili majci. Takvih je primjera još mnogo, a u hrvatskih se govornika sve češće uočava tendencija za smanjenjem nazivlja i stvaranje *polisemičnih naziva*⁶.

Osim toga, hrvatska rodbinska terminologija nije ujednačena jer u različitim krajevima Hrvatske postoje različiti termini za označavanje vrste srodstva. Upravo zbog te raznolikosti hrvatsku bi se terminologiju srodstva trebalo promatrati kao natkategoriju, koja u sebi uključuje razne terminologije: onu standardnoga jezika i one koje su djelatne u raznim narječjima i krajevima Hrvatske, u različitim generacijama, pa i one koje pripadaju različitim vremenima. (Pleše 1998: 61) Promjene se u terminologiji rodbinskoga nazivlje ne događaju isključivo iz same jezične, društvene i kulturne zajednice, već mogu biti rezultat izvanjskih čimbenika, primjerice utjecaj stranih kultura i prestižnijih jezika. (Čaušević 2012: 55)

Također, u hrvatskome se standardnome jeziku osjeti sve veći utjecaj urbanih sredina na manja ruralna područja, kako gospodarski tako i kulturološki. Taj je utjecaj vidljiv i u govoru. Sve više se odlike, nekadašnjih lokalnih idioma, zamjenjuju i pojednostavljuju urbanim govorima. U okviru se toga primjećuje osiromašenje jezika na svim njegovim razinama, pa tako i leksičkoj. Danas se sve češće bogato rodbinsko nazivlje zamjenjuje tek ponekim nazivima, a uz to se pojavio i jedan socijalni fenomen. Sve češće je zamijećeno da se mlađi govornici hrvatskoga jezika ne koriste rodbinskim nazivljem, što iz neznanja, što iz različitih izvanjezičnih čimbenika (nazivanje starijih srodnika u ravnoj i bočnoj lozi samo imenima ili nadimkom, umjesto titulama, mlađim govornicima hrvatskoga jezika daje prisniji odnos).

⁶ Takav su primjer *bratić i sestrična*, koji su potpuno promijenili značenjsko polje i potisnuli nazive kao što su *ujaković, stričević, tetkić* te *ujakovična, stričevićna i tetkična*.

Slične se promjene susreću i u drugim jezicima. Iako su u klasičnome latinskom jeziku postojali različiti termini za *očeva brata* (*patruus*), *očevu sestru* (*matertera*), *majčina brata* (*avunculus*) i *majčinu sestru* (*amita*), ti su nazivi u suvremenim romanskim jezicima reducirani. (Čaušević 2012: 54) U francuskome su jeziku, primjerice, reducirani na *oncle* (*očev ili majčin brat*) i *tante* (*očeva ili majčina sestra*) (Crystal 1987: 106), a takva se redukcija zamjećuje u talijanskome i engleskome. Izuzetak je bio njemački jezik, u kojemu još početkom XX. stoljeća zabilježena razlika između ujaka (*der Oheim*) i strica (*der Onkel*) (Ivanišević 1931: 27), no danas su ti nazivi reducirani na *der Onkel* (*ujak, stric, tetak*).

Budući da je hrvatski jezik kroz povijest bio pod utjecajem drugih jezika, primjerice njemačkoga, turskoga i talijanskoga, moguće je da se redukcija hrvatskoga rodbinskoga nazivlja dogodila upravo po uzoru na te jezike. S jedne strane, pod utjecajem njemačkoga jezika, hrvatsko je rodbinsko nazivlje potisnulo svoje tradicionalno nazivlje i prihvatilo njemačke riječi kao relevantne zamjene, primjerice *šogor* i *šogorica*, koji su iz hrvatskoga rodbinskoga nazivlja potisnuli nazive *šurjak*, *svak*, *pašanac*, *šurjakinja*, *svastika* i sl. (Pavičić 1982: 161) Nadalje, vidljiv je i utjecaj drugih jezika, ali se njihov utjecaj uglavnom zadržao samo na određenim dijelovima Hrvatske – u istarskim i dalmatinskim je govorima vidljiv utjecaj talijanskoga jezika, primjerice *cija* i *cio*, *kunjado* i *kunjada* i sl., dok je u kajkavskim govorima vidljiv utjecaj njemačkoga jezika, primjerice *šogor* i *šogorica*, *šrigemama* i *šrigetata*, i sl.

Iako je danas sve veći utjecaj engleskoga jezika na sve razine hrvatskoga jezika, ne može se reći da je engleski jezik utjecao na redukciju rodbinskoga nazivlja u hrvatskome jeziku jer se ta pojava dogodila mnogo ranije.

3. 1. Rodbinsko nazivlje u suvremenim standardološkim jezičnim priručnicima

Suvremeni hrvatski jezični priručnici ne donose dovoljno o toj tematici, tj. ne postoje suvremeni standardološki priručnici, koji potpuno objašnjavaju tradicionalno rodbinsko nazivlje i promjene koje su ga s vremenom zahvatile. No rodbinsko je nazivlje obuhvaćeno unutar korpusa općih rječnika, ali se u tumačenju naziva vidi neujednačenost pri tumačenju određenih naziva. Iako su u novijim rječnicima hrvatskoga standardnoga jezika ti pojmovi zabilježeni, ali se uglavnom označavaju kao

stilski obilježeni ili su u tumačenju njihova značenju uočene promjene. Primijećeno je da postoji tendencija prema višeznačnim nazivima, uglavnom preuzetih iz stranih jezika, te se njima nastoji zamijeniti tradicionalno rodbinsko nazivlje. U Anićevu *Rječniku hrvatskoga jezika*⁷ nema mnogih naziva koje je Tanocki 1986 godine označio kao *stilski neobilježeni*, primjerice *sinovica*, *bratična*, *sestrić*, *sestrična*, *tetkić*, *tetična*, *ujaković*, *ujakovična* i sl., a oni nazivi, koji su navedeni, promijenili su svoja značenja, primjerice *bratić* se pojavljuje u značenju *stričeva*, *ujakova ili tetina sina*; *prvi rođak* ili su postali *stilski obilježeni*, primjerice *stričević* i *bratanac*. S druge su strane, nazivi iz *ženidbenoga srodstva* u većoj mjeri očuvani, ali su u rječniku navedene posuđenice *šogor* i *šogorica*, koje su adekvatne zamjene tradicionalnome nazivlju. Također, neki su naziv *stilski obilježeni*, primjerice *zet* je u značenju *sestrina muža* označen *reg.*, a *jetrva* je označena *etno*.

Kada se promatra *krvno srodstvo*, najčešće se uočavaju promjene u značenju. Pomalo je zbunjujuće što se ti termini u jednoj rječničkoj natuknici izjednačavaju, dok se u drugima ili međusobno isključuju ili zamjenjuju jedni druge, a takva su rješenja uočena u *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku*⁸. Nazivi su *bratić* i *bratična* potpuno izgubili svoja prvotna značenja te ih se definira kao *stričevu*, *ujakovu ili tetkinu djecu*. Iako su u rječniku zabilježeni i nazivi *bratanac* i *bratanica*, češće ih se zamjenjuje s nazivima *nećak* i *nećakinja*. Riječ *sinovac* nije promijenila svoje tradicionalno značenje pa su kod njezine definicije navedeni nazivi *bratanac* i *nećak*, kao adekvatne zamjene. Također je neobično što u rječniku nisu zabilježeni pojmovi *sestrić* i *sestrična*, iako se oni još uvijek upotrebljavaju u nekim dijelovima Hrvatske. Nazivi su *tetična*, *tetić*, *stričević* i *ujakovična* zadržali svoja tradicionalna značenja, no kraj njih se najčešće navodi da su očuvani u lokalnim govorima. Zanimljivo je da se nazivi *tetić* i *tetičina* definiraju kao *rođak/rođakinja po tetki ili tetku*, iako se ne može imati rođaka po tetku. Osim toga, autori upozoravaju da su neki nazivi, primjerice *stric* i *tetka*, postali višeznačni i danas se mogu upotrebljavati u obraćanju starijim osobama. U rječniku su sadržani gotovo svi tradicionalni nazivi za *ženidbeno srodstvo*, primjerice *jetrva*, *pašanac*, *zaova*, *svekar/svekrva*, *punac/punica* i sl. No većina je tih naziva postala

⁷ kratica VA-RHJ

⁸ kratica HER

stilski obilježena, primjerice *jetrva – etnol. žena muževljeva brata* ili *pašanac – etnol. onaj koji se oženio drugom ženom u odnosu na onoga koji se oženio prvom*. Također je zamijećeno da germanizam *šogor* sve češće zamjenjuje tradicionalne nazive za *ženina brata (šurjaka), muža ženine sestre (pašanca) i sestrina muža (zeta)*.

U *Velikome su rječniku hrvatskoga standardnog jezika*⁹, također, zabilježeni tradicionalni nazivi za *krvno srodstvo*, primjerice *sinovac, sinovica, bratična, tetkić, tetična* i sl. Iako se mnogi od tradicionalnih naziva navode u rječniku, vidljivo je da su te riječi doživjele semantičke promjene. Prema tome se *bratić* tumači kao *stričev, ujakov ili tetin sin, prvi rođak*, dok je *bratična* objašnjena kao *moc. par od bratić*. Također je potpuno promijenjeno značenje naziva *sestric* i *sestrična – sin/kći očeva ili majčina brata ili sestre, prvi/prva rođak/rođakinja*. S druge strane, nazivi su *sinovac* i *sinovica* čuvali svoje tradicionalno značenje, no u rječniku se kod tih natuknica upućuje na nazive *nećak* i *nećakinja*, iako oni označavaju bratovljevu i sestrinu djecu, bez obzira na spol ega. Da oko tradicionalnoga hrvatskoga rodbinskog nazivlja vlada pomutnja, svjedoče i rječničke natuknice *stričević* i *stričevićna* jer se samo oni izjednačavaju s *bratućed* i *bratućeda*, tj. s *bratić* i *bratična*. Također, ponovno se nazivi *tetkić* i *tetičina* definiraju kao *rođak/rođakinja po tetki ili tetku*. U rječniku se osim toga, navode i različiti nazivi s obzirom na regionalnu podijeljenost, primjerice *barba – REG. stric, ujak* i *dundo – REG. stric*. Naziv *barba* kojim se u Istri i Dalmaciji nazivaju *stric* i *ujak*, dolazi od talijanske riječi *barba*, dok naziv *dundo* dolazi od latinske riječi *dominus* koja znači *gospodin*. Kada se govori o *ženidbenome srodstvo* u rječniku su zabilježeni gotovo svi tradicionalni nazivi, primjerice *snaha, punac/punica, svekar/svekrva, zaova*, i sl. No iako su neki nazivi prisutni u rječniku, oni su postali *stilski obilježeni*, primjerice *jetrva – ETNOL. žena muževljeva brata, pašanac – ETNOL. muž ženine sestre*. Osim toga, u rječniku su zabilježeni i nazivi *šogor* i *šogorica*, višeznačnice koje su adekvatne zamjene za gotove sve srodnike ženidbenoga srodstva. Riječ *šogor* dolazi od mađarske riječi *sógor*, tj. od njemačke riječi *Schwager*, a tradicionalno se upotrebljava za imenovanje *ženidbenih srodnika u istome stupnju srodstva*. U tradicionalnome bi hrvatskom rodbinskom nazivlju to odgovaralo nazivu *pašanac*, ali se danas njime

⁹ kratica VRH

zamjenjuju i nazivi *djever*, *šurjak*, *zet* (*ženinoj braći*), *svak* i sl. Od iste je osnove nastala riječ *šogorica*, koja se danas upotrebljava umjesto naziva *jetrva*, *zaova* i *snaha* (*muževljevim sestrama*).

S obzirom na to da se oko rodbinskoga nazivlja često javljaju nedoumice, nazivi su prisutni i u *Hrvatskome jezičnom savjetniku*. Autori objašnjavaju samo neke nazive za *krvne srodnike*, primjerice nazivi *ujčević* i *ujčevićka* te *stričević* i *stričevićna*. Ostali su nazivi nabrojani, ali se kod njih samo upućuje na bolje inačice. Iz takva je prikaza teško uvidjeti koje je značenje pojmova poput *bratića*, *bratične*, *sestrića* i *sestrične*. Osim toga, primjećuje se da je naziv *nećak* naveden kao relevantne zamjene za *bratića* i *bratanca*. *Ženidbeno* je *srodstvo* nešto preciznije objašnjeno te su, također, svi nazivi navedeni. Osim standardnih inačica navode se i regionalni nazivi, no nisu posebno naznačeni. Posuđenice su *šogor* i *šogorica* također navedeni, ali autori razgraničuju njihova značenja. Navodi se da riječ *šogor* može označavati *muževljeva brata* (*djever*), *ženina brata* (*šurjak*), *sestrina muža muškoj osobi* (*zet*), *sestrina muža ženskoj osobi* (*svak*), *muža ženine sestre* (*pašanac*) te *muža ženine sestre* (*zaovac*), ali se navodi da bi se tu riječ trebalo zamjenjivati tradicionalnim nazivima. Kod riječi se *šogorica* navode značenja *bratovljeva žena* (*snaha*), *muževljeva sestra* (*zaova*), *ženina sestra* (*svastika*), *muževljeva brata žena* (*jetrva*) te *ženina brata žena* (*šurjakinja*) te autori ponovno upozoravaju da se bolje koristiti tradicionalnim nazivima.

KRVNO SRODSTVNO¹⁰

	VA-RHJ	HER	VRH
bratić	*	*	*
bratična	-	*	*
nećak	*	*	*
nećakinja	* (nećaka)	*	*
sestrić	-	-	*
sestrična	-	-	*
sinovac	+ (bratanac, nećak)	+ (bratanac, nećak)	+
sinovica	-	-	+
stric	+	+	+ (barba, dundo)
stričević	+ (lokal.)	+ (bratić)	+ (bratučed)
stričevična	-	-	+ (bratučeda)
teta	+	+	+
tetkić	-	+	+
tetičina	-	+	+
ujak	+	+	+
ujaković	-	-	+
ujakovična	-	+ (ujčevićka)	+

¹⁰ Ako je naziv prisutan i nije mu promijenjeno tradicionalno značenje, označit će se +. Ako je naziv prisutan, ali mu je promijenjeno značenje, označit će se *, a ako naziv nije prisutan, označit će se -. Ako priručnici navode više inačica, navodit će se u zagradama.

Iz tablice je vidljivo da su svi tradicionalni nazivi prisutni samo u VRH-u, a ostali rječnici ne bilježe nazive kao što su: *ujaković*, *stričevićna*, *sinovica*, *sestrić* i *sestrična* i sl. Mnogi su nazivi promijenili svoja značenja i te su promjene ujednače u rječnicima. Svoja su značenja proširili nazivi *nećak* i *nećakinja* te u VRH-u *sestrić* i *bratična*. S druge strane, nazivi su *bratić* i *sestrična* potpuno promijenili svoja tradicionalna značenja.

ŽENIDBENO SRODSRVO

	VA-RHJ	HER	VRH
jetrva	+ (etnol.)	+ (etnol.)	+ (etnol.)
pašanac	+	+	+ (etnol.)
punica	+	+	+
snaha	+	+	+
svekrva	+	+	+
šogor	+	* (razg.)	* (razg.)
zaova	+	+	+
zet	+	+	+

Nazivi su za ženidbeno srodstvo, uglavnom, zadržali svoja tradicionalna značenja te su svi nazivi pronađeni u svima rječnicima. Neki su od naziva postali stilski obilježeni, primjerice *jetrva* i *pašanac* (VRH). S druge strane, naziv *šogor* je promijenio svoje značenje, tj. proširio je svoje značenje. Također, u HER-u i VRH-u taj je naziv stilski obilježen, tj. označen je kao regionalizam.

3. 2. Rodbinsko nazivlje u dijalektološkim priručnicima

Hrvatska dijalektološka literatura obiluje jezičnim priručnicima te gotovo ne postoji dio Hrvatske čiji govor nije zabilježen. Govori se, uglavnom, bilježe u različitim rječnicima ili su govorne posebnosti dio različitih monografija. S obzirom na to da se većina običaja vezuje za obitelj te da se u prošlosti jezično blago čuvalo prenošenjem s koljena na koljeno, rodbinsko nazivlje u pravilu ima posebno mjesto u svakome dijalektološkom priručniku te to omogućava potpuni uvid u taj leksički korpus svakoga govora. Iz pregleda dijalektoloških priručnika vidi se da je hrvatski jezik raznolik te koliko je rodbinsko nazivlje u nekim govorima razvijenije. Osim toga, opaža se utjecaj nekih svjetskih jezika.

Jakšić u *Rječniku govora slavonskih, baranjskih i srijemskih*¹¹ cijelo jedno poglavlje posvećuje rodbinskome nazivlju. U njemu su navedeni tradicionalni nazivi rodbinskoga nazivlja, a osim što je svaki od naziva protumačen, navedene su sve zabilježene inačice. Jedini je nedostatak što nije zabilježeno u kojemu se dijelu Slavonije, Baranje i Srijema koristi kojom inačicom. I tu su nazivi podijeljeni na *krvno* i *ženidbeno srodstvo*. Za *bratovljeva* se *sina* tako navode *bratić, bratanac, bratunac, bratunče, bratjenac, sinovac, stričević, brajan, brojen, pobratin, pobrat, nećak* i *netjak*. No svi se ti nazivi ne mogu tumačiti kao potpuni sinonimi. Iz navedenoga je vidljivo da je u slavonskim, baranjskim i srijemskim govorima promijenjeno značenje toga naziva te da se i tu sve češće nazivi zamjenjuju riječju *nećak*. S druge strane, za *bratovljevu* je *kći* nešto manje naziva, a oni su: *sinovka, sinovica, nećaka, nećakinja bratična* i *netjaka*. U tim se dvama primjerima uočava da su se nazivi za *bratovljevu kći* i *sina* reducirali te je nestala opreka prema tomu jesu li oni sestrina ili bratova djeca, a o tome mogu posvjedočiti i definicije rječničkih natuknica, primjerice *sestrić* ima dva značenja *sinovac, nećak* i *sestrin brat* te *sin dviju sestara*, a *bratunčad/bratučad/bratučed* su *bratići, bratovljeva ili stričeva djeca*. S druge strane, značenja su se naziva *sestrić* i *sestrična*, također, promijenila i izjednačila sa srodnicima po tetki, ujaku i stricu. Tako se za *sestrića* navodi i *tetkić, tetić*, a za *sestričnu* nazivi *bratična, posestra, stričevka, tetkilna, tetkička, tetična, tetina kći*. Jedni naziv za koji nije nađena potvrda su

¹¹ kratica RGSBS

ujakovična i *ujaković*. Osim toga, uočava se da se u tim govorima očuvala opreka između *majčina brata (ujak)* i *očeva brata (stric)*. I kod *ženidbenoga* je *srodstva* očuvano mnogo tradicionalnih naziva. I tu se, ponovno, za svakoga srodnika navodi više inačica, primjerice *snaha – sna, snaja, snajica, snajka, snava, snaša* i *snašica, muževljeva sestra – zaova, zova, zouva, zava, zahva*. I tu je vidljiv njemački utjecaj jer je riječ *šogor* postala adekvatna zamjena za *šurjaka, svaka, pašanca* i *ljubavnoga suparnika*. A s druge se strane nazivi *pašanac/pašo/pašo/pašenog* upotrebljavaju za *muža ženine sestre* i *sestrina muža*. No postoje potvrde da se uz te nazive u Slavoniji upotrebljavaju i nazivi *faš, fašanac*. Također, riječi su *striko, teta* i *snaša* proširili svoja značenja i upotrebljavaju se za imenovanje starijih osoba s kojima ego nije u krvnome ni ženidbenome srodstvu, isto je s nazivima *baka* i *strina*.

Rodbinsko je nazivlje u kajkavskim govorima znatno osiromašeno u odnosu na štokavske, pa čak i čakavske govore u Istri. Iako se u *Rječniku varaždinskoga kajkavskog govora*¹² razlikuje *krvno* od *ženidbeno srodstva*, korpus je vrlo malen te se neki nazivi rabe kao adekvatne zamjene za druge, primjerice riječi *kuzen* i *kuzina* zamjenjuju nazive za srodnika u istom stupnju srodstva – *ujaković/ujakovična, tetić/tetična, stričević/stričevićna* te nazive za potomke u prvome koljenu silazne bočne loze – *nečak* i *nečakinja*. Nazivi *kuzin* i *kuzina* potječu od talijanske riječi *cugino*, a osim u kajkavskome narječju upotrebljavaju se i u čakavskome narječju. S obzirom na to da se u rječniku ne objašnjavaju pojedini nazivi, ne može se sa sigurnošću tvrditi što označuju pojmovi *bratič* i *sestrična* jer su navedeni uz rječničke natuknice *kuzen* i *kuzina*, ali ne i kod rječničkih natuknica *nečak* i *nečakinja*. Također, prema nazivima za srodnike bočne loze u uzlazom stupnju, vidljivo je očuvanje opreke *očev brat (stric/striček)* i *majčin brat (vujak/vujček)* te nazivi za njihove žene *strina/strinka* i *vujna/vujnica*. Ovdje se treba napomenuti da naziv *strina* označava i *svaku stariju žensku osobu u obraćanju mlađe*. I kod *ženidbenoga* se *srodstva* primjećuje znatna oskudnost u odnosu na druge govore. U varaždinskim se kajkavskim govorima, pod utjecajem njemačkoga jezika, upotrebljavaju pojmovi *šogor* i *šogorica* kao adekvatne zamjene za gotovo sve srodnike takve vrste srodstva, primjerice *šogor* se navodi kao

¹² kratica RVKG

zamjena za tradicionalne nazive *šurjak*, *svak*, *djever* i *pašanac*, ali se kod te rječničke natuknice upućuje samo na dvije natuknice – *dever* i *svak*. S obzirom da oni nisu dodatno objašnjeni, ne može se sa sigurnošću tvrditi što ti nazivi označavaju. S druge strane, riječ se *šogorica* navodi kao zamjena za tradicionalne nazive *šurjakinja*, *svast*, *jetrva* i *zaova*, ali se upućuje na samo dvije rječničke natuknice – *nevesta* (*bratovljeva supruga*) i *svast* (*ženina sestra*). Iako se ti nazivi vjerojatno upotrebljavaju u svakodnevnome govoru, vidljivo je da je u tome dijalektu potpuno izmiješano tradicionalno rodbinsko nazivlje. Osim toga, za neke se nazive navode sinonimi, nastali pod utjecajem njemačkoga jezika, primjerice nazivi *šrigemama* i *šrigetata* od njemačkih riječi *Schwiegermutter* i *Schwiegervater* te se upotrebljavaju kao sinonimi za nazive *punica/punac*, dok u njemačkome jeziku označuju i *svekar/svekrva*. Ostalim nazivima, *sneha* (*snaha*)/*zet* i *svekar/svekrva*, nije promijenjeno značenje.

Govori su čakavskoga narječja, također, osiromašeni u odnosu na govore štokavskoga narječja. Unutar čakavskoga se narječja razlikuju dvije skupine govora – *istarski govori* na sjeveru te *dalmatinski govori* na jugu. Za potvrde tradicionalnoga rodbinskoga nazivlja u istarskim govorima upotrebljavat će se *Istarski rječnik*¹³. U njemu je prikupljeno jezično blago iz svih dijelova Istre, a raspoređeno je na govore *Jugozapadne Istre*, *Labinštine*, *Liburnije*, *Žminjštine* i *Pazinštine*, *Sjeverozapadne Istre*, *Buzeštine* i *Ćićarije* i *istromletački*. Proučavajući rodbinsku terminologiju u tome rječniku, uočava se da je terminologija rodbinskoga nazivlja nešto oskudnija u odnosu na tradicionalnu terminologiju rodbinskoga nazivlja. Za sve pojmove koji su u rječniku, prikazano je više inačica. U rječniku nisu pronađene potvrde za tradicionalne nazive, primjerice *sinovac*, *sinovica*, *stričević*, *stričevićna*, *ujaković*, *ujakovićna* i sl. U rječniku se, prema tome, izjednačuju nazivi za *sinovca*, *sestrića*, *bratića* i *nećaka* te ih se još naziva i *nevado*, *nećok*, *netjak*, *nepuť*, *nevuodo* i sl. Nazivi *nepuť* i *nepuťa* potječu od talijanske riječi *nipote*, koja dolazi od latinske riječi *nepos*. Od istoga su latinskog korijena nastale riječ *nevoda/nevuodo/nevada*, a u hrvatskim su dijalektima posuđen preko venetskoga ili mletačkoga dijalekta. (Jozić i dr. 2011: 408) U okviru su toga

¹³ Rječnik je nastao kao dio projekta Nakladnika Histria Croatica – C.A.S.H. u Puli, a realizira se u suradnji s Istarskom županijom i brojnim skupljačima narodnoga blaga te mnoštvom jezikoslovaca, dijalektologa, etnologa, sociologa i sociolingvista. Rječnik će se bilježiti kraticom IR.

naziva u Bužeštini i Ćićariji zabilježeni i nazivi *sestrić*, *bratan* i *sestrič*. Osim toga, naziv *bratić* ima promijenjeno značenje te se upotrebljava u značenju *prvi zрман*, *kuzin*, *kujin*, *strnić*, *tetič*, *zerman* i sl. Promjenu je značenja doživjela riječ *sestrična* te se upotrebljava u značenju *zermana*, *kuzina*, *tetična* i sl. T Nazivi *kuzin* i *kuzina* potječu od talijanske riječi *cugino*, a u čakavskome se narječju upotrebljavaju za imenovanje bočnih srodnika istoga stupnja srodstva. Osim toga, nazivi su *zрман/zerman* i *zermana/zermana*, također talijanskoga podrijetla, a dolaze od talijanske riječi *germano*, koja se danas toliko ne upotrebljava u svakodnevnome talijanskom govoru. Također, dokinuti su različiti nazivi za *majčina brata* i *očeva brata* (izuzetak su govori Bužeštine i Ćićarije) te se oni nazivaju *barba*, *cijo*, *sio*, *baorba* i sl. Tako se naziva i *tetak*, a izuzetak su govori Jugozapadne Istre (*tetac*) i govori Bužeštine i Ćićarije (*tetac* i *teče*). Za roditeljevu sestru (bilo s očeve bilo s majčine strane) zabilježeni su nazivi *teta*, *cija* i *proava*, ali se tim nazivom u Jugozapadnoj Istri, Žminjštini i Pazinštini te Labinštini nazivaju i *strina* i *ujna*. Nazivi *ciol/cijo/sio* i *cija/sija* potječu od talijanskih riječ *zia* i *zio*, a njima se u talijanskome jeziku nazivaju roditeljeva braća i sestre. *Ženidbeno* je srodstvo u većoj mjeri očuvano, no i za njega postoje različiti nazivi. Očuvani su tradicionalni nazivi za *zeta*, *snahu* (*nevjesta*) i *pašanca* (*paš*) s ponekim varijacijama. Osim toga, dokinuta je razlika između *ženin/muževljev otac* i *ženina/muževljeva majka* te se oni nazivaju *svekrv*, *tast*, *svekrf*, *svekr* i *svekrva*, *svekarva*, *tašća*, *sekrova* i sl. Također, u istarskim govorima postoje nazivi *kunjada* i *kunjado*, koji potječu od mletačke riječi *cognàda*, tj. od talijanske riječi *cognada*, a kojima se zamjenjuju tradicionalni nazivi *jetrva*, *zaova*, *šogor*, *pašanac*. Čak se nazivom *kunjada* u govorima Jugozapadne Istre i u Bužeštini, zamjenjuje tradicionalni naziv za *snahu* (*nevjestu*).

S obzirom na to da se dalmatinski govori dijele na štokavske i čakavske govore, potvrde će se prikazati iz *Rječnika splitskoga govora*¹⁴, *Splitskog rječnika*¹⁵ te *Rječnika bračkih čakavskih govora*¹⁶. Iz korpusa se tih triju rječnika vidi utjecaj talijanskoga jezika na cjelokupni leksik. Kada se govori o nazivlju za *krvno srodstvo*, ono je vrlo osiromašeno. Tradicionalni se nazivi *sestrić*, *sestrična*, *sinovac*, *sinovica*, *bratić*,

¹⁴ kratica RSG

¹⁵ kraticom SR

¹⁶ kratica RBČG

bratična i sl. ne navode ni u jednome od rječnika, već se zamjenjuju nazivima *neput* i *neputa*, koji su dijalektalni sinonimi za *nećak* i *nećakinja*. Izuzetak od takva tumačenja je *Splitski rječnik*, u kojemu se naziv *neput* navodi u značenju *bratovljev ili sestrin sin, nećak (ujaku), sinovac (stricu)*. (Petrić 2008: 200) Tako objašnjenje rječničke natuknice prikazuje da su nazivi *nećak* i *sinovac* sačuvali tradicionalno značenje. Ipak, to se ne može sa sigurnošću tvrditi jer rječnik ne navodi nazive *sinovac* i *nećak*. Od tradicionalnih naziva za srodnike u bočnoj lozi istoga stupnja srodstva (*stričević/stričevićna, tetkić/tetična* te *ujaković/ujakovična*), u splitskim je govorima očuvan samo naziv *stričević*, a u čakavskim su se govorima ti nazivi reducirali na *rodica* i *rođak*. Iako se nazivi *stric* i *ujak* još uvijek upotrebljavaju u standardnome jeziku, u korpus tih rječnika nisu uvršteni, a naziv *teta* zabilježen je samo u *Rječniku bračkih čakavskih govora*. Umjesto toga je zabilježen naziv *barba*, koji se u štokavskim dalmatinskim govorima upotrebljava u značenjima *stric, kapetan, gospodin* te u čakavskim dalmatinskim govorima samo u značenju *strica*. S obzirom na to da su rječničke natuknice vrlo kratko objašnjene, nije navedeno koristi li se koji od tih naziva u nekome drugom značenju. Također, u *Rječniku se splitskoga govora* navodi nekoliko naziva za *prabaku* i *pradjeda* – *bižnona/bižnono, pranona/pranono* i *šukundid/šukunbaba*. I *ženidbeno* je srodstvo u rječnicima osiromašeno, no rječnicima su zabilježeni neki od tradicionalnih naziva sa svojim dijalektološkim inačicama, primjerice *zet, svekrva (sekrva), punica, jetrva, pašanac, snaha (nevista, nevjesta)* i sl. Ni jedan od triju rječnika ne bilježi nazive *šogor* i *šogorica*, ali su u rječnicima splitskih govora zabilježeni nazivi *kunjad* i *kunjada*. Naziv *kunjad* zamjenjuje tradicionalne nazive za muževljeva brata (*djevera*), ženina brata (*šurjaka*), muža ženine sestre (*pašanca*), a *kunjada* zamjenjuje nazive za muževljevu sestru (*zaovu*), ženinu sestru (*svastiku*) te bratovljevu ženu (*snahu, nevjestu*) i ženu muževljeva brata (*jetrvu*).

KRVNO SRODSTVNO¹⁷

	štokavsko narječje			čakavsko narječje		kajkavsko narječje
	RGSBS	RSG	SR	RBČG	IR	RVKG
bratić	* (bratanac, nećak)	-	* (rođak)	-	* (zrman, kuzin)	* kuzen
bratična	-	-	-	-	-	-
nećak	* (netjak, bratanac, sestrić)	* (neput)	+ (neput)	* (neput)	* (nevado, neput)	* kuzen
nećakinja	* (nećaka, sinovica)	* (neputa)	+ (neputa)	* (neputa)	-	* kuzina
sestrić	+ (sinovac, nećak)	-	-	-	-	-
sestrična	* (sinovka, sestričina)	-	-	* (rodica, rođakinja)	* (zrmana, kuzina)	* kuzina
sinovac	-	-	+ (neput)	-	-	-
sinovica	-	-	-	-	-	-

¹⁷ Ako je naziv prisutan i nije mu promijenjeno tradicionalno značenje, označit će se +. Ako je naziv prisutan, ali mu je promijenjeno značenje, označit će se *, a ako naziv nije prisutan, označit će se -. Ako priručnici navode više inačica, navodit će se u zagradama.

stric	+	-	-	+	*	+
	(striko, strikan)	(barba)		(barba)	(barba, cijo)	(striček)
stričević	*	-	+	-	-	-
	(sinovac, nećak)		(rođak, bratić)			
stričevićna	-	-	-	-	-	-
teta	+	-	+	+	+	+
tetkić	+	-	-	-	-	-
	(sestrić)					
tetična	+	-	-	-	-	-
	(sestrična)					
ujak	+	-	-	-	*	+
					(barba, cijo)	(vujča, vujček)
ujaković	-	-	-	-	-	-
ujakovična	-	-	-	-	-	-

Iz tablice je vidljivo da su nazivi za krvno srodstvo u dijalektološkim rječnicima vrlo reducirano i promijenjeno. Nazivi koji su prisutni u gotovo svim rječnicima su *stric*, *teta* i *ujak*, no i kod njih je uočena promjena značenja, tj. nazivi se *stric* i *ujak* u govorima čakavskoga narječja sve češće izjednačuju. S druge strane, nazivi *ujaković*, *ujakovična*, *sestrić*, *bratična* i sl. nisu zabilježeni ni u jednome rječniku. U rječnicima su čakavskih i kajkavskih govora, također, zabilježeni i regionalni nazivi, koji su uglavnom višeznačni i stranoga podrijetla, primjerice *neput*, *neputa*, *kuzin*, *zrman*, *barba* i sl. te su iz govora potisnuli tradicionalne nazive. Najviše je naziva iz rodbinske terminologije zabilježeno u RGSBS, ali se tu mnoštvo naziva međusobno izjednačuje, primjerice nazive *bratić*, *sestrić*, *tetić*, *sinovac* i sl. te nije jasno upotrebljavaju li se ti nazivi kao sinonimi ili su zadržali tradicionalna značenja. S druge strane, nazivi su *nećak* i

nećakinja u svim dijalektima proširili svoja značenja, a nazivi su *bratić* i *sestrična* potpuno promijenili svoja značenja i potisnuli tradicionalne rodbinske nazive.

ŽENIDBENO SRODSRVO

	štokavsko narječje			čakavsko narječje		kajkavsko narječje
	RGSBS	RSG	SR	RBČG	IR	RVKG
jetrva	+	- (kunjada)	+ (kunjada)	- (kunjada)	* (kunjada)	- (šogorica)
pašanac	* (šogor, faš svak)	- (kunjad)	- (kunjad)	- (kunjad)	+ (paš)	- (šogor)
punica	+	-	-	+	* (tašća)	+ (šrigemama)
snaha	+ (snaja, snaša)	+ (spoža, nevjesta)	+ (nevista)	+ (nevista, nevjesta)	+ (nevjesta)	+ (sneha, snaja)
svekrva	+	+ (sekrva)	+ (sekrva)	+ (sekrva)	* (tašća)	+
šogor	*	- (kunjad)	-	- (kunjad)	-	*
zaova	+ (zauva, zava)	+ (zava)	+ (zava, kunjada)	- (kunjada)	* (kunjada)	- (šogorica)
zet	+ (zit)	+	+	+	+	+

Tradicionalni su nazivi za ženidbeno srodstvo najviše prisutni u RGSBS te su ondje zadržali svoja tradicionalna značenja. U ostalim rječnicima nisu prisutni nazivi *jetrva*, *pašanac* i *zaova*. Osim toga, u rječnicima su čakavskoga narječja i nekim rječnicima štokavskoga narječja (RSG i SR) prisutni regionalni nazivi *kunjada* i *kunjad*, koji su potisnuli tradicionalne nazive. Malo je naziva koji su promijenili svoja značenja, ali je vidljivo sve češće izjednačavanje naziva *punica* i *svekrva* u istarskim dijalektima.

Osim toga, naziv *šogor* je proširio svoje značenje, a zabilježen je u kajkavskome i štokavskome narječju (RGSBS).

4. ISTRAŽIVANJE RODBINSKOGA NAZIVLJA U UPORABI

4. 1. Pregled dosadašnjih istraživanja

Hrvatsko rodbinsko nazivlje nije potpuno istraženo. Jezični doprinosi o toj tematici, uglavnom su temeljeni na proučavanju književne građe te traženje potvrda u različitim standardološkim i dijalektološkim jezičnim priručnicima. Ipak, postoji nekoliko istraživanja koja su temeljena na proučavanju rodbinskoga nazivlja u svakodnevnim govorima. Nedostatak je tih istraživanja što su ili temeljeni samo na pojedina govorna područja hrvatskoga jezika ili su temeljeni samo na pojedine nazive. Ovdje će se prikazati novija istraživanja s kraja XX. i početka XXI. stoljeća, a to su: istraživanje Mirjane Sokrat pod nazivom *Rodbinsko-svojbinski i slični nazivi u Ždrelcu* iz 1997. te dva istraživanja pod nazivima *Nazivi za bratova sina u hrvatskome jeziku* i *Nazivi za sestrinu kćer u čakavskome narječju*.

Mirjana Sokrat u svojem istraživanju opsežno pojašnjava sve nazive za rodbinu i svojtu u njezinu rodnom Ždrelcu. Autorica pojašnjava nazive koji se još uvijek aktivno upotrebljavaju u govoru te navodi primjere iz govora. Na samome početku objašnjava razliku između naziva *roditelji*, *obitelj*, *rodbina*, *fameja* i sl. te navodi nazive za najuže srodnike, primjerice *mati* (majka), *tac* (otac), *sin* (sin), *ćer* (kći), *baba* (baka), *did* (djed) i sl. Iz rezultata se vidi da su očuvani nazivi *stric/strina*, *ujac/ujna* i *teta/tetec*. Također je primijećeno da u novije vrijeme nazivi *nećak/nećakinja* i *neput/neputa* zamjenjuju tradicionalne standardne nazive za srodnike bočne loze u silaznom stupnju srodstva. Izuzetak tomu su nazivi *sinovac* i *sinovica*, koji su očuvani do danas. Srodnici su bočne loze istoga stupnja srodstva međusobno *rođaci* (*rođak* i *rodica*), a ne *stričevići*, *tetkići* i *ujakovići*. Izuzetak je naziv *stričevići* jer se još uvijek rabi, ali u manjoj mjeri. S druge strane, svi su nazivi za ženidbeno srodstvo očuvani, ali se upotrebljavaju dijalektalne inačice, primjerice *diver* (muževljev brat), *zava* (muževljeva sestra), *jetrva* (muževljeva brata žena), *svak* (sestrin muž ženskoj osobi), *šurjak* (ženin brat), *paš*

(muž ženine sestre), *svast* (ženina sestra) i sl. Kada se govori o ženidbenome srodstvu, jedino nisu zabilježeni posebni nazivi za *zaovina muža* i *šurjakovu ženu*.

Nazivi za bratovljeva sina u hrvatskome jeziku istraženi su pitanjem *Što je meni sin moga brata?* (Jozić i dr. 2012: 395), a rezultati su navedeni prema čestotnosti upotrebe i području u kojemu se upotrebljavaju. Pronađeni su leksemi *sinovac*, *bratić* (od iste osnove i *bratanić*, *braten*), *nećak*, *neput* i *nevado*. Iz istraživanja se zaključuje kako su nazivi *sinovac* i *nećak* zabilježeni u svim trima hrvatskim narječjima, ali se razlikuju po naglasku. Leksem *sinovac* najviše se upotrebljava u štokavskome narječju te u čakavskim (između Zadra i Šibenika) i kajkavskim (Žumberak) rubnim govorima. I leksem *nećak* je potvrđen u svim narječjima, ali je proširio svoje značenje na *sestrin ili bratovljev sin*. Najviše se upotrebljava u Podravini, Istri, zapadnome Kvarneru, Splitu, na Pelješcu i Korčuli te u Cavtatu. Ostali se nazivi najviše upotrebljavaju u nekome od dijelova Hrvatske, primjerice *bratić* je karakterističan za kajkavsko narječje, a štokavskim se i čakavskim narječjima javlja rijetko uz nazive *nećak*, *sinovac* i *neput*. Leksem *neput* je karakterističan za čakavske ikavsko-ekavske i ikavske govore, dok se naziv *nevado* upotrebljava isključivo u Istri.

Kao nastavak na to istraživanje promatralo se rodbinsko nazivlje u čakavskome narječju, ali je to istraživanje bazirano samo na jednu rodbinsku vezu – *sestrinu kći* (Crnić Novosel i dr. 2014: 59). Ispitanicima je postavljeno pitanje *Što je meni kći moje sestre?*, a rezultati su ponovno prikazani prema čestotnosti. Potvrđeni su primjeri *neputa*, *nećakinja*, *nevoda* i *sestrična*. Naziv *neputa* imao je najviše potvrda u čakavskim govorima, a potvrde su pronađene i u štokavskim govorima koji su u neprestanom kontaktu s čakavskim govorima. Naziv *nećakinja* je nastao kao mocijski parnjak od naziva *nećak* te je kao i on promijenio svoje prvotno značenje. Naziv je potvrđen u svim čakavskim dijalektima, ali su zabilježene razlike u naglascima. Riječ *nevoda* dolazi kao mocijski par riječi *nevudo* te je potvrđena samo u čakavskim govorima. Osim toga, zabilježene su različiti oblici od iste osnove, primjerice *nevica* (Pag), *nevče* (Veli Iž) i *nevša* (Božava). S druge strane, riječ *sestrična* imala je više potvrda u štokavskim i kajkavskim govorima, ali su ponovno zabilježena odstupanja u naglasku. Autori navode i izolirane primjere (nazive koji su zabilježeni samo u jednome

mjestu), a takvi su primjeri *bratučeda* (Dubošnica), *sinovka* (Tribinje), *sinofka* (Pitomača) i *rodica* (Zlarin i Vrgodi).

4. 2. Cilj istraživanja

Cilj je istraživanja prikazati u kojoj mjeri mlađi govornici hrvatskoga jezika poznaju tradicionalno rodbinsko nazivlje hrvatskoga jezika te koliko ga rabe u svakodnevnoj komunikaciji. S obzirom na to da je u standardološkim i dijalektološkim priručnicima zamijećena promjena značenja pojedinih naziva, istražiti će se jesu li nazivi zadržali tradicionalna značenja u govoru ili su se i ona promijenila. S druge strane, jedan je od ciljeva prikazati sve nazive za odabrane srodnike u zavičajima ispitanika te čestotnost njihove uporabe. Osim toga, cilj je prikazati utječu li različiti jezični i sociološki čimbenici na govor mlađe populacije hrvatskoga jezika, primjerice podrijetlo, migracije i pojava urbanih govora.

4. 3. Metode istraživanja

Istraživanje je provedeno na 197 ispitanika od ožujka do svibnja 2017. godine.¹⁸ Ciljana su skupina bili mlađi govornici hrvatskoga jezika u sedam hrvatskih gradova – Čakovcu, Kaštel Štafiliću, Metkoviću, Osijeku, Puli, Vinkovcima i Zagrebu. Od ukupnoga broja ispitanika, njih 154 je 1998. godište (78,2 %), 42 ih je 1999. godište (21,3 %) te je jedan ispitanik 1997. godište (0,5 %). Ako se ispitanici razdijele prema spolu, 128 je ispitanica (65 %) i 69 ispitanika (35 %). Broj ispitanika po mjestima varira. Najviše je ispitanika u Puli (39), a zatim slijedi Kaštel Štafilić (32), Metković (29), Vinkovci (26), Čakovec (25) te Osijek (23) i Zagreb (23).

Istraživanje je provedeno anketnim upitnikom s nestrukturiranim (otvorenim) pitanjima (Prilog 1.). Anketni se upitnik sastoji od triju dijelova – u prvome su dijelu ispitanici opći podatci o ispitanicima (dob, spol, mjesto prebivališta te podrijetlo roditelja), u drugome dijelu ispitanici objašnjavaju značenja odabranih naziva iz krvnoga i ženidbenoga srodstva te procjenjuju koje od njih aktivno rabe u svakodnevnoj

¹⁸ Prvotno je istraživanje trebalo obuhvaćati mlađe i starije govornike hrvatskoga jezika te je za starije ispitanike provedeno istraživanje u ožujku 2017. godine u Domu za starije i nemoćne Sveti Ante u Novim Mikanovcima, okolica Vinkovaca. No zbog otežane komunikacije sa starijim osobama i maloga broja ispitanika (15) rezultati nisu mjerodavni te se neće prikazati.

komunikaciji, a u trećemu dijelu navode kako se u njihovu zavičaju nazivaju određeni srodnici.

Koristilo se metodom dokazivanja i opovrgavanja. Dokazivanjem se pokušalo utvrditi istinitost ranije postavljene hipoteze. Prilikom dokazivanja hipoteze, ispitalo se utječu li različiti sociološki čimbenici na promjene u rodbinskoj terminologiji, primjerice podrijetlo, prebivalište i migracije.

Pri prikazivanju su rezultata rabljene i statističke metode, kojima su doneseni zaključci o prosječnim vrijednostima obilježja i njihovim odstupanjima, odnosno o učestalosti upotrebe pojedinih rodbinskih naziva, poznavanju tradicionalnih značenja te njihovoj promjeni. Rezultati su prikazani za ukupno te za svako mjesto zasebno. Za svaki je odgovor naveden broj ispitanika, izražen je postotak te je izračunana standardna devijacija¹⁹. Radi preglednosti rezultati će biti prikazani grafovima, a u njima će se navoditi *očuvanje tradicionalnoga značenja, upotreba te promjena značenja*.

5. RODBINSKO NAZIVLJE U MLAĐIH GOVORNIKA HRVATSKOGA JEZIKA

5. 1. Rezultati ispitanika

Rezultati provedenoga istraživanja pokazuju neujednačenost poznavanja i upotrebe rodbinskoga nazivlja u mlađih govornika hrvatskoga jezika. Može se reći da je u govoru mlađih govornika hrvatskoga jezika očuvani ustaljeni nazivi bez obzira na podrijetlo i mjesto prebivališta, a očuvanje je ostalih naziva pod utjecajem izvanjezičnih čimbenika. Pod ustaljenim se nazivima za krvno srodstvo smatraju nazivi *teta, stric, ujak, bratić, sestrična, nećak i nećakinja*.

Naziv *sinovac* u značenju *bratovljev sin* poznaje 25 ispitanika, tj. 12, 7 % SD 0,61730, ali se ne razlikuje je li *ego* muškoga ili ženskoga spola. Ostalih 172 ispitanika, tj. 87,3 % SD 0,0898 uglavnom ne navode značenje te riječi ili navode nešto drugo, primjerice *posvojeni sin, sin, bratičev/sestričnin sin, dijete jednoga roditelja* i sl. Niti

¹⁹ Standardna će se devijacija navoditi u zagradama iza rezultata istraživanja, a označavat će se kraticom SD. Zbog što preciznijih rezultata svedena je na četiri decimala.

jedan od ispitanika (0 % SD 0,7071) ne koristi se tom riječju u svakodnevnom govoru. Mocijski je parnjak te riječi *sinovica*, a njezino značenje *bratovljeva kći* navodi svega 10 ispitanika, tj. 5,1 % SD 0,6710. Ni ta se riječ više ne rabi u svakodnevnoj upotrebi (0 % SD 0,7071) te je i tu dokinuta opreka prema spolu *ega*. Ostalih 173 ispitanika (94,9 % SD 0,0360) najčešće ne navode značenje te riječi ili ju tumače kao *posvojenu kći, kći, sinova žena* i sl.

Iz istraživanja je vidljivo da su nazivi *nećak* i *nećakinja* promijenili svoja značenja. Riječ *nećak* u značenju *bratovljev/sestrin sin* prepoznalo je 139 ispitanika (70,6 % SD 0,3746) te ju u tome značenju upotrebljava 72 ispitanika, tj. 36,5 % SD 0,4490. Iako je 19 ispitanika (9,6 % SD 0,6392) navodi da je značenje te riječi *sestrin sin*, ne može se znati poznaju li ispitanici tradicionalno značenje ili taj naziv tako tumače radi izvanjezičnih čimbenika, primjerice imaju samo sestre, braća im nemaju djecu i sl. Također, nitko od ispitanika pri tumačenju te riječi ne navodi spol *ega*. S druge strane, naziv je *nećakinja* od tradicionalnoga značenja *sestrina kći muškoj osobi* promijenio značenje u *bratovljeva/sestrina kći*. U tome značenju ga navodi 135 ispitanika, odnosno 68,5 % SD 0,3658, a u svakodnevnoj upotrebi ga rabi 76 ispitanika, odnosno 38,6 % SD 0,4341. Svega 20 ispitanika (10,2 % SD 0,6349) za tu riječ navodi značenje *sestrina kći*, ali ponovno uz nju ne navode spol *ega* te se ne može sa sigurnošću tvrditi da je u govoru tih ispitanika očuvano tradicionalno značenje te riječi. Ostali ispitanici najčešće navode da su *nećak* i *nećakinja* djeca roditeljevih braće ili sestara, odnosno djeca njihovih stričeva, ujakova ili tetaka.

Promjena je značenje zahvatila i naziv *bratić* te ju u tradicionalnome značenju *bratovljev sin ženskoj osobi* nije naveo niti jedan ispitanik. Većina ispitanika, tj. 177 ispitanika (89,8 % SD 0,4542) tu riječ poznaju je u značenju *sin roditeljevih braće ili sestara*, a njome se koristi 78 ispitanika, tj. 39,6 % SD 0,4270. Ostali ispitanici kod toga naziva ne navode ništa. Mocijski je parnjak te riječi naziv *bratična*, čije je tradicionalno značenje *bratovljeva kći ženskoj osobi*. U tome ju je značenju prepoznalo svega devetero ispitanika (4,6 % SD 0,6745), ali se ponovno ne navodi spol *ega*. Ostali ispitanici uglavnom navode da je značenje te riječi *bratovljeva žena* te jedan ispitanik navodi da je značenje te riječi *bratićeve kći*. Zanimljivo je da nekolicina ispitanika (15 ispitanika, tj. 7,1 % SD 0,4967) navodi kako je ta riječ sinonim za

ujakovu/stričevu/tetinu kći, a takvo je tumačenje moglo nastati analogijom, prema mocijskom parnjaku *bratić* ili su mlađi govornici upoznati s tom riječi iz govora starijih govornika.

S druge strane, primijećeno je da mlađi govornici više ne upotrebljavaju naziv *sestrić* (0 % SD 0,7071). Njegovo tradicionalno značenje *sestrin sin muškoj osobi* navodi svega 11 ispitanika (5,6 % SD 0,6675), ali se ponovno ne navodi spol *ega*. Nadalje, većina ispitanika navodi da je to naziv za *sestrina muža*. Osim toga, zabilježeno je da pod tim nazivom ispitanici prepoznaju *sina očeve/majčine sestre*, odnosno *tetin sin* iz čega se zaključuje da iako mlađi govornici hrvatskoga jezika ne poznaju i ne rabe pravo značenje te riječi, njihovi ih roditelji vjerojatno poznaju, pa čak i rabe. Mocijski je parnjak te riječi *sestrična*, a 175 ispitanika (88,8 % SD 0,4555) za značenje te riječi navodi *stričeva/ujakova ili tetina kći*. Osim toga, 61 ispitanika (31 % SD 0,4879) upotrebljava tu riječ u svakodnevnome govoru. Ostali ispitanici ne navode značenje za tu riječ.

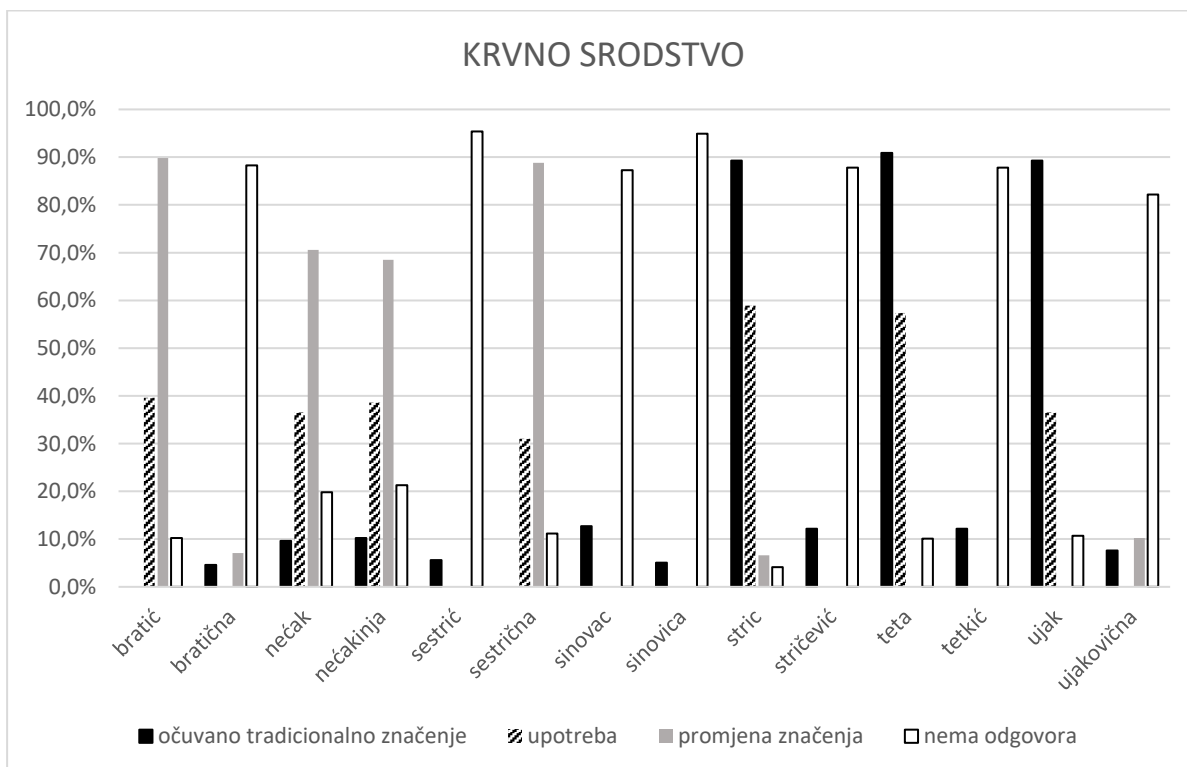
Prema rezultatima istraživanja značenje se naziva *ujak* još uvijek nije promijenilo te 176 ispitanika (89,3 % SD 0,0756) navodi da je to *majčin brat*. Tim se nazivom u svakodnevnoj komunikaciji koristi 72 ispitanika (36,5 % SD 0,4490), a u govoru se ostalih ispitanika značenje riječi *ujak* proširilo na *očeva brata* i *tetina muža*. S druge strane, naziv *ujakovična* kojom se imenuje *ujakova kći*, prepoznalo je svega 15 ispitanika (7,6 % SD 0,6533), ali nije zabilježeno da ga mlađi govornici rabe u svakodnevnoj komunikaciji (0 % SD 0,7071). Osim toga, 20 ispitanika (10,2 % SD 0,4721) navodi da pod tim pojmom podrazumijeva *ujakovu ženu*, iako ona nije krvno srodstvo. Tu se ne može sa sigurnošću reći, radi li se o promjeni značenje ili su ispitanici asocijacijom došli do toga. Ostali ispitanici ne navode značenje te riječi.

Riječ je *teta* u govoru mlađih govornika hrvatskoga jezika očuvala svoje tradicionalno nazivlje *roditeljeva sestra*, a takvo značenje navodi 179 ispitanika (90,9 % SD 0,0643). Osim toga, taj naziv se još uvijek rabi u svakodnevnoj komunikaciji, tj. rabi ga 113 ispitanika (57,4 % SD 0,3012). Ostali ispitanici pod tim nazivom podrazumijevaju *muževljevu/ženinu sestru* te *stričevu/ujakovu ženu*. Od riječi *teta* tvori se tradicionalni naziv za njezina sina, a to je *tetkić*. No takav naziv poznaje svega 24

ispitanika (12,2 % SD 0,6208), a samo se dvoje ispitanika (0,1 % SD 0,7064) koristi njime u svakodnevnoj komunikaciji. Ostali ispitanici, njih 173 (87,8 % SD 0,0862) ne poznaje taj naziv ili ga tumači kao *tetina muža*.

Riječju *stric* naziva se *očev brat*, a ta je riječ u govoru mlađih govornika hrvatskoga jezika još uvijek očuvala svoje tradicionalno značenje. U istraživanju takvo značenje navodi 176 ispitanika (89,3 % SD 0,0756), a njime se aktivno koristi 116 ispitanika (58,9 % SD 0,2906). Osim toga, osmero ispitanika (4,1 % SD 0,4499) pod tim nazivom podrazumijeva *majčina brata*, a petero ispitanika (2,5 % SD 0,6894) podrazumijeva *i majčina i očeva brata*, tj. izjednačuje *ujaka* sa *stricem*. Od osnove se te riječi tvore nazivi za *djecu očeva brata*, tj. *stričeviće*. U istraživanju se ispitalo poznaju li mlađi govornici značenje riječi *stričević* te koriste li se njome. Rezultati pokazuju kako ju 24 ispitanika (12,2 % SD 0,6208) poznaje, ali ju se ne upotrebljava u svakodnevnome govoru (0 % SD 0,7071). Ostali ispitanici, uglavnom ne bilježe značenje te riječi.

Graf 1. Krvno srodstvo u mlađih govornika hrvatskoga jezika

Ženidbeno je srodstvo u većoj mjeri očuvano u govoru mlađih govornika hrvatskoga jezika. U govoru se mlađih govornika hrvatskoga jezika jedino ne upotrebljava naziv *pašanac*, kojim se imenuje *muž ženine sestre*, ali značenje toga naziva poznaje svega 12 ispitanika (6,1 % SD 0,6639). Osim toga, nazivi se *zet*, *snaha*, *svekrva* i *punica* mogu smatrati ustaljenim nazivima jer su očuvani kod svih ispitanika bez obzira na podrijetlo i mjesto prebivališta.

Naziv *punica* u značenje *ženina majka* poznaje 168 ispitanika (85,3 % SD 0,1039), a u svakodnevnoj ga komunikaciji rabi 75 ispitanika (38,1 % SD 0,4376). Naziv *punica* 13 ispitanika (6,6 % SD 0,6604) upotrebljava u značenju *muževljeve majke*, a kod 16 ispitanika (8,1 % SD 0,6498) nije zabilježen odgovor na to pitanje.

Usporedno s time, naziv *svekrva* u značenju *muževljeva majka* poznaje 160 ispitanika (81,2 % SD 0,1329), a u svakodnevnoj komunikaciji ga rabi 71 ispitanik (36 % SD 0,4525). Od ostalih navedenih značenja, najčešće je *ženina majka*, a navodi ga 10 ispitanika (5,1 % SD 0,6710). Osim toga, dva ispitanika (1 % SD 0,7000) za taj naziv navode *očeva majka*, a iz takvoga se odgovora zaključuje da je kod starijih članova obitelji taj naziv očuvan.

Naziv *jetrva* u značenju *žena muževljeva brata* poznaje svega 26 ispitanika (13,2 % SD 0,6137), a u svakodnevnoj komunikaciji se njime koristi sedmero ispitanika (3,6 % SD 0,6816). Da je taj naziv još uvijek očuvan u svakodnevnoj komunikaciji starijih govornika hrvatskoga jezika, svjedoči odgovor troje ispitanika (1,5 % SD 0,6965) koji taj naziv tumače kao *stričeva žena*. Osim toga, troje je ispitanika (1,5 % SD 0,6965) taj naziv protumačilo kao *šogorova žena*, ali se zbog višeznačnosti te riječi ne može sa sigurnošću odrediti njihovo značenje riječi *jetrva*. Ostali ispitanici ili ne navode odgovor na to pitanja ili značenje te riječi miješaju s ostalim nazivima za *ženidbeno srodstva*, primjerice *zaova*, *svekrva*, *bratovljeva žena*, *punica* i sl.

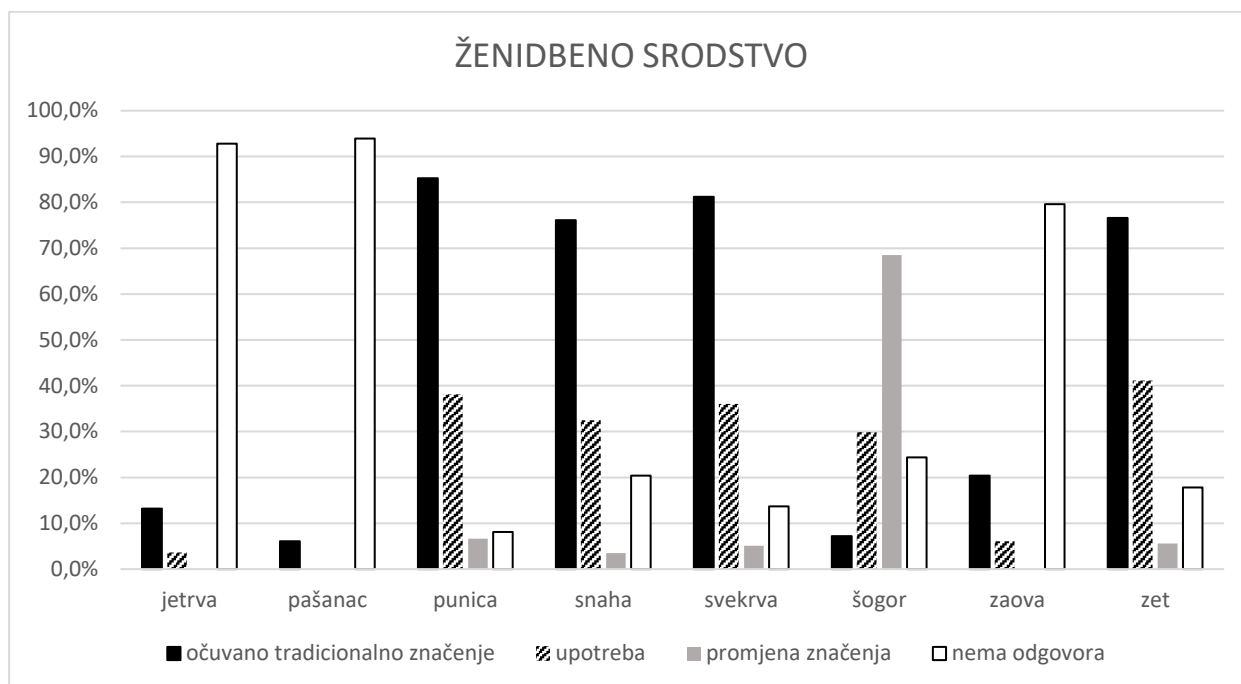
S druge strane, naziv *zaova* u značenju *muževljeva sestra* poznaje 40 ispitanika (20,4 % SD 5628), a u svakodnevnoj komunikaciji ga rabi 12 ispitanika (6,1 % SD 0,6639). Iako taj naziv ispitanici najčešće miješaju s nazivom *jetrva*, zabilježeni su i drugi odgovori, primjerice *bratovljeva žena*, *ženina sestra*, *očeva druga žena* i sl.

Rezultati pokazuju da su neke riječi proširile svoja značenja. Jedna je od tih riječi *snaha*, a u svakodnevnoj ju komunikaciji rabi 64 ispitanika (32,5 % SD 0,4772). Najviše ispitanika, njih 150 (76,1 % SD 0,1548) ju rabi u značenju *sinovljeva žena*, a četvero ispitanika (2 % SD 0,6929) u značenju *bratovljeva žena*. Svega troje ispitanika (1,5 % SD 0,6965) poznaje oba značenja te riječi. Ostalih 40 ispitanika (20,4 % SD 0,5628) ne navodi značenje za tu riječ.

I naziv *zet* je proširio svoje značenje, a u svakodnevnoj ga komunikaciji rabi 81 ispitanik (41,1 % SD 0,4164). Najviše, 151 ispitanik (76,6 % SD 0,1654) kao značenje te riječi navodi *kćerin muž*, a 11 ispitanika (5,6 % SD 0,6675) tu riječ poznaje u značenju *sestrina muža*. No kod značenja *sestrin muž* ispitanici ne navode spol *ega* te se ne može znati je li se kod njih ta riječ izjednačila s nazivom *svak*. Samo petero ispitanika (2,5 % SD 0,6894) poznaje oba značenja te riječi, a ostali 30 ispitanika (15,2 % SD 0,5996) ne navodi značenje te riječi.

Najviše je značenja zabilježeno kod riječi *šogor*, koja je u hrvatski jezik došla iz njemačkoga. Neko od značenja za tu riječ poznaje 149 ispitanika (75,6 % SD 0,1725), a aktivno ga upotrebljava 59 ispitanika (29,9 % SD 0,4956). Tradicionalno se tim nazivom naziva *srodnika u ženidbenome srodstvu istoga stupnja*, što u hrvatskome tradicionalnom rodbinskom nazivlju odgovara nazivu *pašanac*, a u to značenje navodi 14 ispitanika (7,1 % SD 0,6569). Najviše ispitanika, njih 71 (36 % SD 0,4525), za tu riječ navode značenje *sestrin muž* tj. *svak*, zatim njih 32 (16,2 % SD 0,5925) u značenju *suprugin brat*, tj. *šurjak*, 18 ispitanika (9,1 % SD 0,6427) tom riječju zamjenjuje tradicionalni naziv za *muževljeva brata*, tj. *djevera*, a 14 ispitanika (7,1 % SD 0,6569) smatra da ta riječ može značiti i *muževljeva i ženina brata*, tj. i *djevera* i *šurjaka*. Ostali su odgovori *ženin otac (punac)* te *muževljev otac (svekar)*. Ostali ispitanici, njih 48 (24,4 % SD 0,5345) ne navode niti jedno značenje za taj pojam.

Graf 2. Ženidbeno srodstvo u mlađih govornika hrvatskoga jezika

5. 2. Rezultati istraživanja po mjestima

5. 2. 1. Očuvano i promijenjeno značenje tradicionalnih naziva te njihova upotreba

- Vinkovci

Vinkovci su grad sjeveroistočne Hrvatske u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Prema posljednjem popisu stanovništva broje 35.312 stanovnika, a vinkovački se govor klasificira kao govor štokavskoga narječja, *slavonskoga* ili *nenovoštokavskoga arhaičnog šćakavskog dijalekta*. (Lisac 2003: 31) Istraživanje je obuhvatilo 26 ispitanika, od kojih je 18 ispitanika (69 %) 1998. godišta, a njih 8 (31 %) 1999. godišta. U istraživanju je sudjelovalo 20 ispitanica (77 %) i šestoro ispitanika (13 %). S obzirom na prebivalište, 16 je ispitanika iz Vinkovaca (61,3 %), a ostalih 10 ispitanika (38,7 %) je iz okolnih ruralnih mjesta, primjerice *Novi Jankovci*, *Novi Mikanovci*, *Đeletovci*, *Slakovci*, *Rokovci*, *Podgrađe*, *Lipovac* i sl. Podrijetlo se ispitanika je najčešće slavonsko, zatim bosansko-hercegovačko te nešto rjeđe dalmatinsko, kordunaško i zagorsko.

Rezultati istraživanja pokazuju kako mlađi govornici hrvatskoga jezika u Vinkovcima i okolnim mjestima u većoj mjeri ne poznaju tradicionalne rodbinske

nazive. Također, uočava se da mlađi govornici vinkovačkoga područja tradicionalno rodbinsko nazivlje poznaju bolje u odnosu na ispitanike s osječkoga područja. Osim toga, u odgovorima se ispitanika uočava izostavljanje *egova* spola, tj. može se reći da je ta opreka potpuno nestala, a to će vrlo vjerojatno utjecati na još veću redukciju rodbinskoga nazivlja u budućnosti.

Naziv *sinovac* u značenju *bratovljev sin muškoj osobi*, prepoznao je samo jedan ispitanik (4 % SD 0,6788). Dvoje je ispitanika (7,7 % SD 0,6526) navodi da je *sinovac* isto što i *nećak*, tj. *sestrin/bratovljev sin*, a jedan ispitanik (4 % SD 0,6788) navodi da je *sinovac* – *stričev sin*. Iz toga se odgovora pretpostavlja da se tim nazivom još uvijek koriste stariji govornici, ali ne i mlađi. Ostalih 22 ispitanika (84,6 % SD 0,1088) ne navode odgovor na to pitanje. S druge strane naziv *sinovica* u značenju *bratovljeva kći muškoj osobi* nije prepoznao niti jedan ispitanik. Jedan ispitanik (4 % SD 0,6788) ponovno navodi da je značenje riječi *sinovica stričeva kći*, a tri ispitanika (11,5 % SD 0,6257) navode da je *sinovica* isto što i *nećakinja*, tj. *bratovljeva/sestrina kći*. Ostalih 22 ispitanika (84,6 % SD 0,1088) ne navode značenje te riječi, a nitko od ispitanika ne rabi te nazive u svakodnevnoj upotrebi.

Naziv *bratična* u značenju *bratovljeva kći ženskoj osobi*, navodi četvero ispitanika (15 % SD 0,6010), ali u njihovim odgovorima nije zabilježen spol *ega*. Podrijetlo roditelja im je *slavonsko, bosansko* te *kordunaško*. Ostalih 22 ispitanika (84,6 % SD 0,1088) ne navodi značenje za taj naziv. Nitko od ispitanika ne rabi taj naziv u svakodnevnoj komunikaciji. S druge strane, naziv *bratić* je promijenio svoje značenje te svih 26 ispitanika (100 % SD 0) navode da je značenje te riječi *sin tete/ujaka/strica*. Također 20 je ispitanika (77 % SD 0,1626) navodi da taj naziv aktivno rabi u svakodnevnoj komunikaciji.

Iako je naziv *nećak* prvotno označavao *sestrina sina muškoj osobi*, prema rezultatima istraživanja vidljivo je da danas označuje *bratovljeva ili sestrina sina*. Takvo značenje navodi 22 ispitanika (85 % SD 0,1060), a u svakodnevnoj ga komunikaciji rabi četvero ispitanika (15,4 % SD 0,5982). Iako je jedan ispitanik (4 % SD 0,6788) naveo da je značenje riječi *nećak* – *sestrin sin*, ne može se sa sigurnošću tvrditi poznaje li ispitanik tradicionalno rodbinsko nazivlje ili je su na njegov odgovor utjecali

izvanjezični čimbenici, primjerice *ispitanik ima samo sestru* i sl. Ostalih troje ispitanika (11 % SD 0,6293) ne navode odgovor na to pitanje. Mocijski je parnjak te riječi *nećakinja*, a tradicionalno joj je značenje *sestrina kći muškoj osobi*. I ta je riječ proširila svoje značenje te danas označava *bratovljevu/sestrinu kći*. Takav odgovor navodi 23 ispitanika (88 % SD 0,0848), a u svakodnevnoj ga upotrebi rabi svega četvero ispitanika (15,4 % SD 0,5982). Iako jedan ispitanik (4 % SD 0,6788) navodi da naziv *nećakinja* označava samo *sestrinu kći*, ni ovdje se ne može sa sigurnošću reći poznaje li ispitanik tradicionalno nazivlje ili je odgovor rezultat izvanjezičnih čimbenika. Ostalih dvoje ispitanika (7,7 % SD 0,6526) ne navodi značenje te riječi.

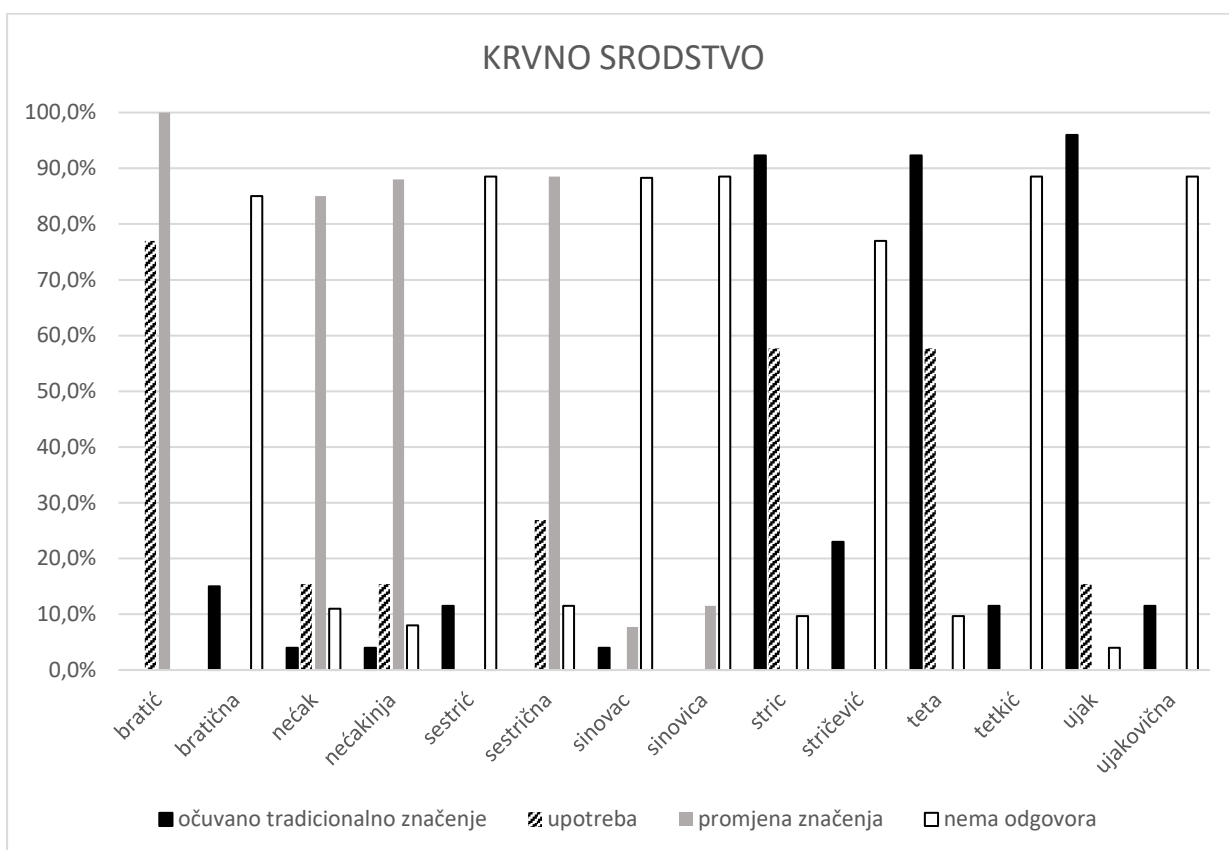
Sestrić je tradicionalni naziv za *sestrina sina muškoj osobi*, a takvo je značenje prepoznalo svega troje ispitanika (11,5 % SD 0,6257), no nitko od njih ne navodi spol *ega*. Prebivališta su tih ispitanika, uglavnom, ruralnija mjesta, a roditelji im potječu iz *Slavonije, Korduna* i *Bosne*. Ostali 23 ispitanika (88,5 % SD 0,0813) ne navode značenje te riječi. S druge strane, naziv *sestrična* poznaje 23 ispitanika (88,5 % SD 0,7071), ali se značenje te riječi promijenilo na *tetina/stričeva/ujakova kći*. U takvome ju značenju svakodnevno rabi sedmero ispitanika (26,9 % SD 0,5168), a ostalih troje ispitanika (11,5 % SD 0,6257) ne navodi značenje te riječi.

Bolje je poznavanje rodbinskoga nazivlja zabilježeno kod naziva za muške i ženske srodnike u bočnoj lozi uzlaznoga stupnja srodstva, tj. *ujake* i *stričeve* te *tete*. Prema tome, naziv *teta* u značenju *roditeljeva sestra*, navodi 24 ispitanika (92,3 % SD 0,0544), a u svakodnevnoj ga komunikaciji rabi 15 ispitanika (57,7 % SD 0,2991). Ostali ispitanici (9,7 % SD 0,6385) ne navode značenje te riječi. Naziv *ujak* u značenju *majčin brat* navodi 25 ispitanika (96 % SD 0,0282), a u svakodnevnoj ga komunikaciji rabi svega četvero ispitanika (15,4 % SD 0,5982). S druge strane naziv *stricu* značenju *očev brat* navodi 24 ispitanika (92,3 % SD 0,0544), a u svakodnevnoj ga komunikaciji rabi 15 ispitanika (57,7 % SD 0,2991). Ostali ispitanici ne navode značenja tih riječi.

S druge strane, tradicionalne nazive za muške i ženske srodnike u bočnoj lozi istoga stupnja srodstva, tj. *stričeviče*, *ujakoviće* i *tetkiće*, mlađi govornici hrvatskoga jezika u Vinkovcima i okolnim mjestima slabije poznaju. Naziv *stričević* u značenju *stričev sin* navodi svega šestoro ispitanika (23 % SD 0,5444), čije je podrijetlo iz Bosne

i Korduna. Naziv *tetkić* u značenju *tetin sin* navodi troje ispitanika (11,5 % SD 0,6257), a njihovo je podrijetlo također iz Bosne i Korduna. Osim toga, troje je ispitanika (11,5 % SD 0,6257) navodi da je *tetkić* – *tetin muž*. Slični su rezultati i za naziv *ujakovična*, čije je značenje *ujakova kći*. Takvo je značenje navodi troje ispitanika (11,5 % SD 0,6257), a osam je ispitanika (30,8 % SD 0,4893) navodi da je *ujakovična* označava *ujakovu ženu*. Nitko od ispitanika ne navodi da se koristi tim nazivom u svakodnevnoj komunikaciji.

Graf 3. Krvno srodstvo u govoru mlađih Vinkovčana

Nazivi su za ženidbeno srodstvo na tome području još uvijek dobro očuvani, s time da ispitanici s vinkovačkoga područja u većoj mjeri poznaju ženidbeno nazivlje nego ispitanici s osječkoga područja. Mlađi govornici hrvatskoga jezika s vinkovačkoga područja najbolje poznaju ustaljene nazive.

Naziv *punica* u značenju *ženina majka* navodi 23 ispitanika (88,5 % SD 0,0813), a svakodnevnoga ga rabi sedmero ispitanika (26,9 % SD 0,5168). Ostali ispitanici (11,5 % SD 0,6257) ne navode odgovor. Naziv *svekrva* u značenju *muževljeva majka*

navodi 22 ispitanika (84,6 % SD 0,1088), a svakodnevnoga rabi svega osmero ispitanika (30,8 % SD 0,4893). Ostali ispitanici (15,4 % SD 0,5982) ne navode odgovor.

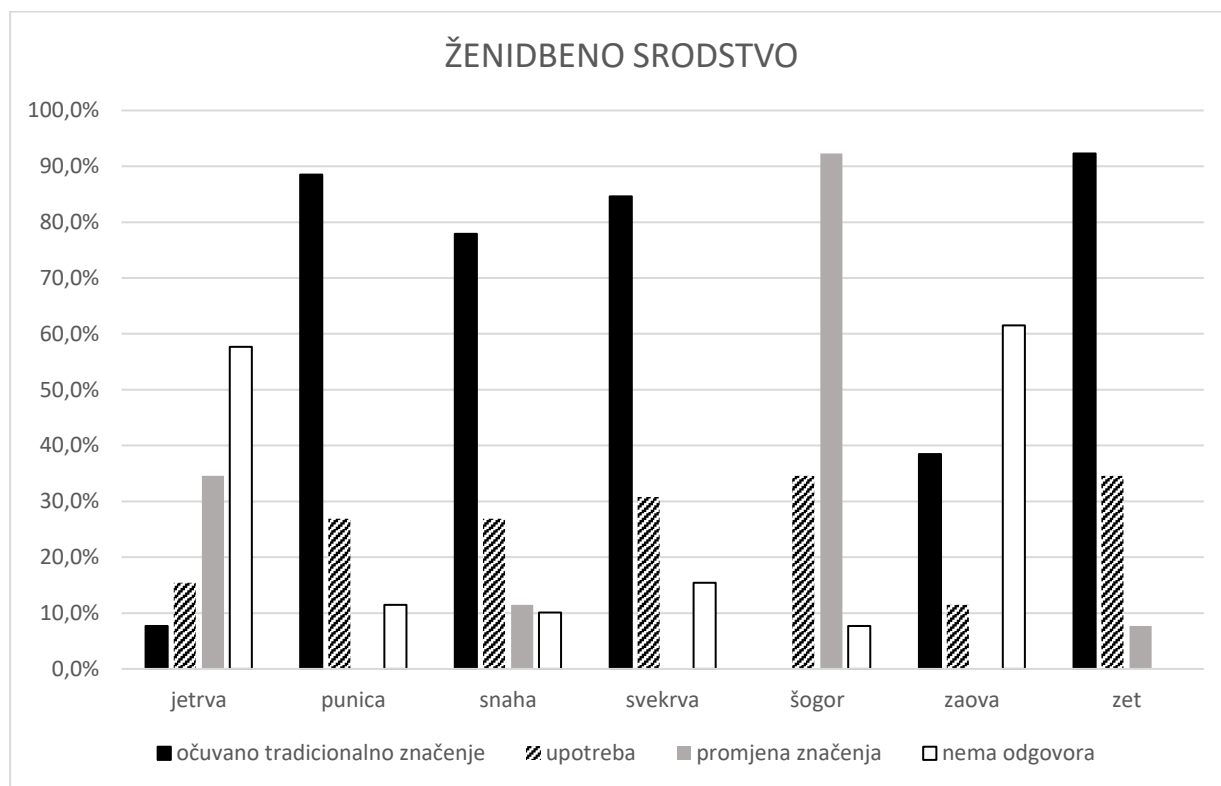
Naziv *zet* je proširio svoje značenje, a mlađi govornici vinkovačkoga područja poznaju oba značenja, a to su *kćerin muž* i *sestrin muž muškoj osobi*. Tradicionalno značenje navodi 24 ispitanika (92,3 % SD 0,0544), a taj naziv rabi ih devetero ispitanika (34,6 % SD 0,4624). Samo dvoje ispitanika (7,7 % SD 0,6526) taj naziv poznaje u značenju *sestrin muž*, a ti su ispitanici najčešće podrijetlom iz Dalmacije i Hercegovine. Naziv *snaha* u značenju *sinovljeva žena* navodi 20 ispitanika (77,9 % SD 0,1562), a to se značenje proširili i na *bratovljevu ženu*, a takvo prošireno značenje poznaje svega troje ispitanika (11,5 % SD 0,6257). Svakodnevno ga rabi sedmero ispitanika (26,9 % SD 0,5168). Ostali ispitanici ne navode značenja tih riječi (10,1 % SD 0,6356).

Drugi nazivi nisu u tolikoj mjeri poznati mlađim govornicima vinkovačkoga područja, primjerice nitko od ispitanika nije naveo značenje riječi *pašanac* (0 % SD 0,7071), a dvoje ispitanika (7,7 % SD 0,6526) navodi da se naziv *jetrva* rabi u značenju *žena muževljeva brata*. Zanimljivo je što taj naziv u svakodnevnoj komunikaciji rabi četvero ispitanika (15,4 % SD 0,5982). Osim toga, devetero ispitanika (34,6 % SD 0,4624) za taj naziv navodi značenje *bratovljeva žena*. Također, troje ispitanika (11,5 % SD 0,6257) navodi da je *jetrva* – *stričeva žena*, a iz toga se odgovora zaključuje da stariji govornici još uvijek poznaju značenje te riječi. Nadalje, naziv *zaova* u značenju *muževljeva sestra* prepoznaje 10 ispitanika (38,5 % SD 0,4348), a svakodnevnoga ga rabi svega troje ispitanika (11,5 % SD 0,6257). Ostali ispitanici za značenje naziva *zaova* navode, primjerice *sinova sestra*, *od mlade sestra*, *ženinoga brata žena* i sl., ali se tu ne može govoriti o promjeni značenja već se radi o pretpostavkama ispitanika.

Germanizam *šogor* u govoru mlađih govornika vinkovačkoga područja ima dva značenja – *sestrin muž (zet muškoj i svak ženskoj osobi)* i *suprugin brat (šurjak)*. Ta značenja navodi 24 ispitanika (92,3 % SD 0,0544), s tim da 19 ispitanika (73% SD 0,1909) navodi značenje *sestrin muž muškoj ili ženskoj osobi*, a samo petero ispitanika (19,3 % SD 0,5706) značenje *suprugin brat*. Tim se nazivom aktivno služi devetero

ispitanika (34,6 % SD 0,4624), a ostali ispitanici (7,7 % SD 0,6526) ne navode svoje odgovore.

Graf 4. Ženidbeno srodstvo u govoru mlađih Vinkovčana

- Osijek

Osijek je najveći grad u Slavoniji te četvrti po veličini grad u Hrvatskoj. Središte je Osječko-baranjske županije, a nalazi se u istočnoj Hrvatskoj, točnije, u ravnici na desnoj obali rijeke Drave. Osječki govor pripada *štokavskome narječju, slavonskome ili nenovoštokavskome arhaičnom šćakavskom dijalektu*. (Lisac 2003: 31) Zbog mnoštva germanizama, hungarizama i turcizama, smatra se da je urbani (gradski) osječki govor zaseban dijalekt, a on se naziva *esekerski govor* (Petrović 1994: 45). Istraživanje je obuhvatilo 23 ispitanika, od kojih je 16 ispitanica (70 %) i sedmero ispitanika (30 %). Prema godištu, 19 je ispitanika je 1998. godište (82,6 %), a četvero je ispitanika 1999. godište (17,4 %). Ispitanici su iz Osijeka te iz okolnih mjesta, primjerice *Kuševac, Dalj, Bilje, Čepin, Antunovac, Zelčin* i sl. Osim toga, nekoliko je ispitanika iz susjednih županija – Vukovarsko-srijemske županije (*Vinkovci* i *Antin*) i

Brodsko-posavske županije (*Nova Gradiška*). Podrijetlo se ispitanika razlikuje, a najčešće je *slavonsko* te *ličko*, *bosansko*, *dalmatinsko* te *hercegovačko*.

Prema rezultatima istraživanja vidi se da mlađi govornici ne poznaju tradicionalno hrvatsko rodbinsko nazivlje te da je većina naziva za srodnike u *krvnome srodstvu* reducirala svoja značenja. Također, mlađi govornici osječkoga područja u manjoj mjeri poznaju tradicionalno rodbinsko nazivlje od govornika s vinkovačkoga područja. Iako neki od ispitanika poznaju tradicionalno rodbinsko nazivlje, zamijećena je tendencija da se na tome području rodbinsko nazivlje reducira samo na ustaljene nazive.

Naziv *sinovac* u značenju *bratovljev sin muškoj osobi* ispitanici iz Osijeka ne poznaju niti se njime koriste u svakodnevnoj komunikaciji. Neki su zabilježeni odgovori za taj naziv (13 % SD 0,6151) *posvojeni sin*, *sin*, *majčin sin* i sl. Isti su rezultati i za *sinovicu* čije je tradicionalno značenje *bratovljeva kći muškoj osobi*. Niti jedan od ispitanika ne poznaje to značenje, niti ga koristi u svakodnevnoj komunikaciji, a neki su odgovori (17,4 % SD 0,5840) *posvojena kći* i *kći*. No ti odgovori vjerojatno nisu uvjetovani promjenama značenja, već pretpostavkama ispitanika. Najviše ispitanika ne navodi značenje tih dviju riječi.

S druge strane, naziv *bratična* u značenju *bratovljeva kći ženskoj osobi* prepoznalo je svega dvoje ispitanika (8,7 % SD 0,6455), ali ne navode spol *ega*. Ti su ispitanici iz ruralnijih područja, a podrijetlo im je *slavonsko*. Ostali 21 ispitanik (91,3 % SD 0,6151) u većoj mjeri ne navodi odgovor, a neki su od ponuđenih odgovora *stričeva/ujakova/tetina kći*, *bratovljeva žena* te *stariji brat*. Mocijski parnjak toga naziva je *bratić*, a tradicionalno bi značio *bratovljev sin ženskoj osobi*. Nitko od ispitanika ne poznaje to značenje, ali se iz odgovora primjećuje promjena značenja. Čak 20 ispitanika (87 % SD 0,0919) navodi da je značenje toga naziva *ujakov/stričev/tetin sin*. Taj naziv u svakodnevnoj komunikaciji upotrebljava 19 ispitanika (82,6 % SD 0,1230).

Promjena značenja kod samo jednoga mocijskog parnjaka uočava se i u nazivima *sestrić* i *sestrična*. Tradicionalno je značenje naziva *sestrić sestrin sin ženskoj osobi*, a takvo je značenje navela svega dvoje ispitanika (8,7 % SD 0,6455). Njihovo je podrijetlo *slavonsko*, a jedan od ispitanika dolazi iz Vukovarsko-srijemske

županije. Neki od odgovora ostalih 21 ispitanika (91,3 % SD 0,0615) su *sestrin sin, moje dijete mome bratu* (Ž) i sl. S druge strane, značenje se riječi *sestrična* promijenilo te danas označuje *ujakovu/tetinu/stričevu kći* i to značenje navodi 22 ispitanika (95,7 % SD 0,0304). Osim toga, tim se nazivom aktivno koristi 18 ispitanika (78,3 % SD 0,1534).

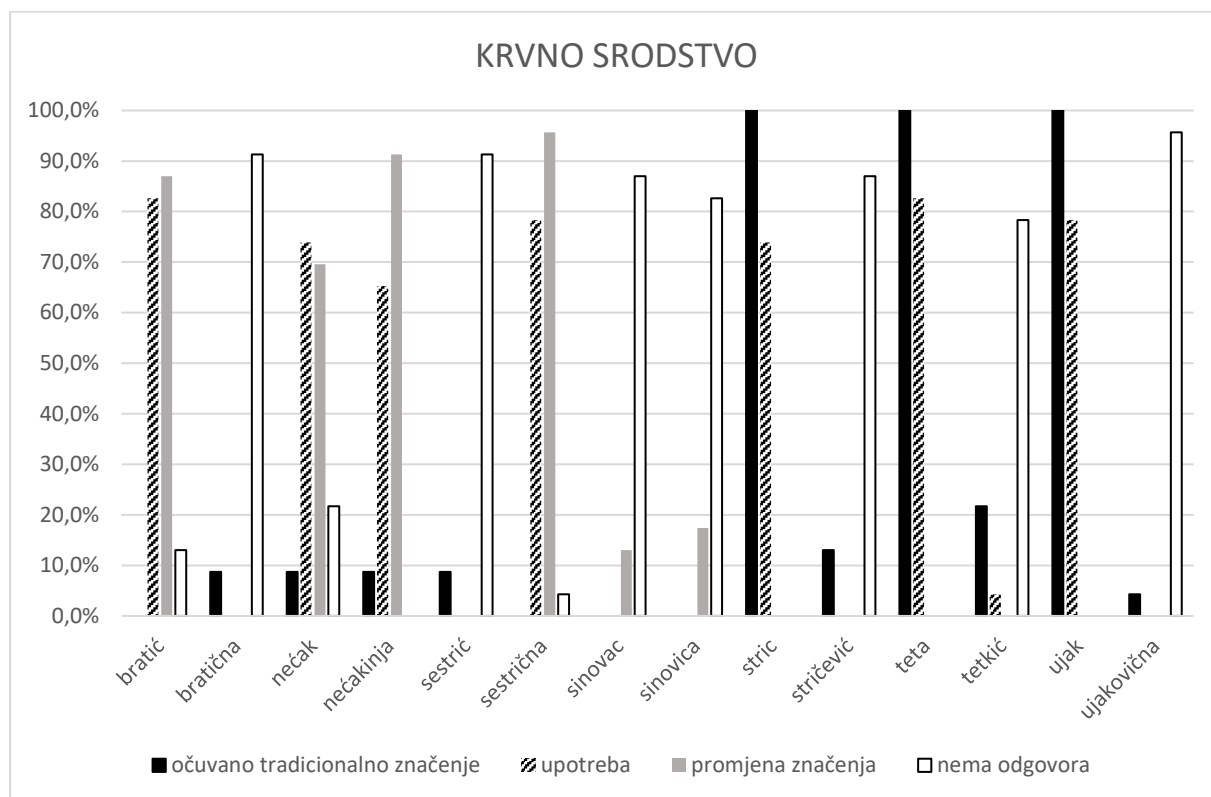
Proširenje značenja zahvatilo je i nazive *nećak* i *nećakinja*. Naziv *nećak* u značenju *sestrin sin muškoj osobi* navodi samo dvoje ispitanika (8,7 % SD 0,6455), dok 16 ispitanika (69,6 % SD 0,2149) navodi taj naziv u značenju *bratovljev/sestrin sin* bez obzira na spol *ega*. Četvero ispitanika (17,4 % SD 0,5840) navodi značenje *muško dijete maminoga/tatinoga brata ili sestre*, a iz toga se pretpostavlja da stariji govornici osječkoga područja još uvijek poznaju taj naziv. Taj naziv, u nekome od značenja, svakodnevno rabi 17 ispitanika (73,9 % SD 0,1845). Iako za naziv *nećakinja* dvoje ispitanika (8,7 % SD 0,6455) navodi tradicionalno značenje *sestrina kći muškoj osobi*, vidljivo je da se značenje toga naziva proširilo te ga čak 21 ispitanik (91,3 % SD 0,0615) tumači kao *bratovljeva ili sestrina kći*. Osim toga, taj naziv aktivno upotrebljava 15 ispitanika (65,3 % SD 0,2453).

Zanimljivo što svi ispitanici navode tradicionalna značenja za srodnike u bočnoj lozi u ulaznome stupnju srodstva, tj. za nazive *stric, ujak* i *teta*. Sva se tri naziva podjednako upotrebljavaju u svakodnevnoj komunikaciji mlađih govornika osječkoga područja. Točnije naziv *stric* svakodnevno upotrebljava 17 ispitanika (73,9 % SD 0,1845), naziv *ujak* 18 ispitanika (78,3 % SD 0,1534) i naziv *teta* 19 ispitanika (82,6 % SD 0,1230).

S druge strane, vidljivo je da su tradicionalni nazivi za srodnike u bočnoj lozi istoga stupnja srodstva reducirani u govoru mlađih govornika osječkoga područja. Tek troje ispitanika (13 % SD 0,6151) poznaje tradicionalni naziv za *stričeva sina* (*stričević*), a ti su ispitanici najčešće iz ruralnih naselja, a podrijetla su im *bosanska* ili *slavonska*. Naziv *tetkić* u značenju *tetkin sin* navodi petero ispitanika (21,7 % SD 0,5536), a njihovo je podrijetlo, također, *bosansko, slavonsko* te *ličko*. Naziv *ujakovična* u značenju *ujakova kći* prepoznaje samo jedan ispitanik (4,3 % SD 0,6767). Osim toga,

zabilježeno je da samo jedan ispitanik (4,3 % SD 0,6767) upotrebljava naziv *tetkić* u svakodnevnoj komunikaciji, dok se ostala dva naziva ne rabe.

Graf 5. Krvno srodstvo u govoru mlađih Osječana

S druge strane, neki su nazivi za *ženidbeno srodstvo* još uvijek očuvani u govoru mlađih govornika osječkoga kraja te je primijećeno da mlađi govornici s osječkoga područja bolje poznaju rodbinsko nazivlje za ženidbeno srodstvo u odnosu na ispitanika s vinkovačkoga područja. Također, neki ispitanici miješaju značenja za pojedine nazive, a to će u budućnosti, vrlo vjerojatno, utjecati na redukciju nekih od značenja.

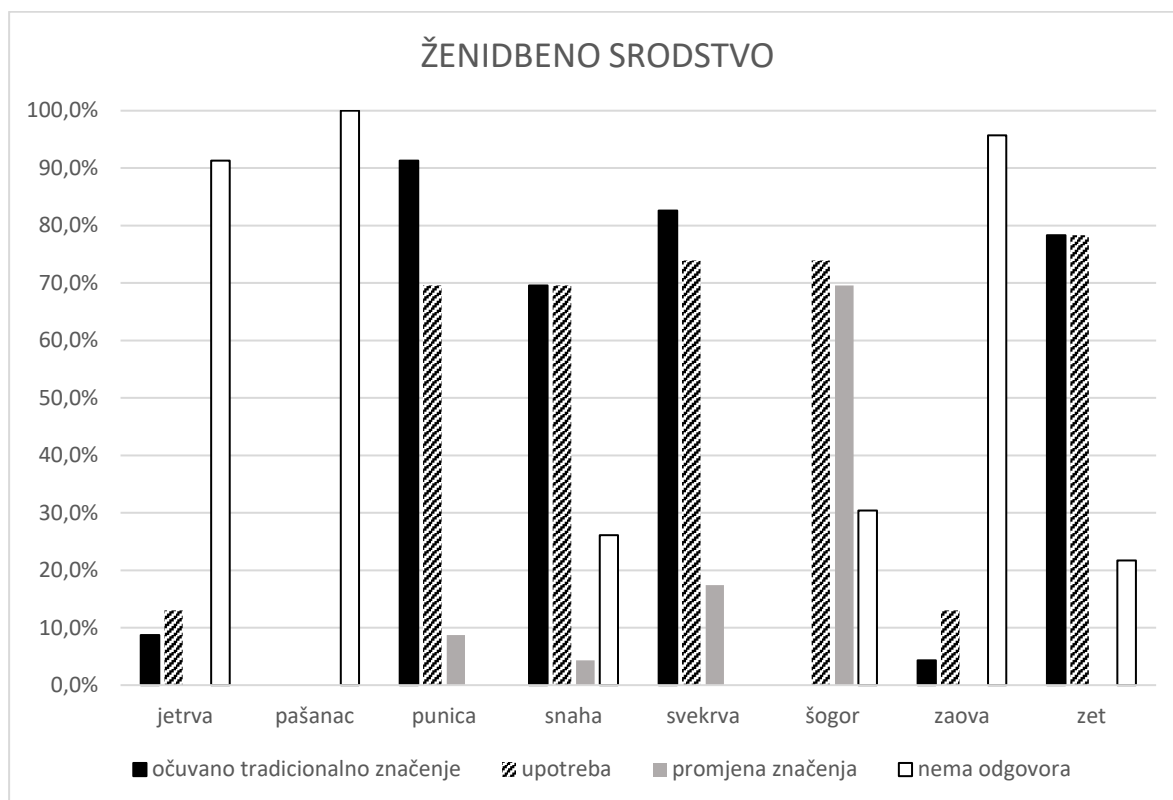
Naziv *punica* u značenju *ženina majka* navodi 21 ispitanik (91,3 % SD 0,0615), a u svakodnevnoj se komunikaciji tim nazivom koristi 16 ispitanika (69,6 % SD 0,2149). Ostali ispitanici (8,7 % SD 0,6455) miješaju naziv *punica* s nazivom *svekrva*. Slični su rezultati za naziv *svekrva*, a značenje *muževljeva majka* navodi 19 ispitanika (82,6 % SD 0,1230). Taj naziv u svakodnevnome govoru rabi 17 ispitanika (73,9 % SD 0,1845), a četvero ispitanika (17,4 % SD 0,5840) miješaju nazive *punica* i *svekrva*.

Nadalje, nazive *pašanac*, *jetrva* i *zaova*, poznaju i svakodnevno rabe tek rijetki mlađi govornici osječkoga područja, primjerice nazive *zaova* i *jetrva* svakodnevno upotrebljava troje ispitanika (13 % SD 0,6151), a naziv *pašanac* nitko (0 % SD 0,7071). Naziv *zaova* u značenju *muževljeva sestra* poznaje samo jedan ispitanik (4,3 % SD 0,6767), a naziv *jetrva* u značenju *muževljeva brata žena* svega dvoje ispitanika (8,7 % SD 0,6455). Ostali ispitanici (95,7 % SD 0,0304) ne navode značenja za te riječi. Ispitanici koji poznaju značenja tih riječi iz ruralnijih su naselja, a podrijetlo roditelja im je *slavonsko* i *bosansko*.

Naziv je *zet* na osječkome području očuvao svoje tradicionalno značenje *kćerin muž* i to navodi 18 ispitanika (78,3 % SD 0,1534) te ga svi oni aktivno rabe u svakodnevnome govoru. I naziv *snaha* na osječkome području ima samo tradicionalno značenje, a oba značenja te riječi navodi samo jedan ispitanik (4,3 % SD 0,6767). Najviše, 16 ispitanika (69,6 % SD 0,2149) navodi značenje *sinovljeva žena*, a jednak broj ispitanika aktivno rabi taj naziv u svakodnevnoj komunikaciji.

Velik utjecaj njemačkoga jezika vidljiv je u očuvanju naziva *šogor* te njegovoj višeznačnosti. Najviše ispitanika (njih 16, tj. 69,6 % SD 0,2149) navodi značenje *sestrin muž*, a ostala su značenja *muževljev brat (djever)*, *ženin brat (šurjak)*, *otac supruge i supruga (punac/svekar)* te *tetin muž (tetak)* vjerojatno po uzoru na govor starijih govornika osječkoga područja. U svakodnevnome govoru taj naziv rabi 17 ispitanika (73,9 % SD 0,1845), a nitko (0 % SD 0,7071) ga ne poznaje u tradicionalnome značenju. Ostali ispitanici (30,4 % SD 0,4921) ne navode svoje odgovore. Veliko poznavanje toga naziva i njegova svakodnevna upotreba razlog su zašto su se na tome području izgubili ili gotovo izgubili neki od tradicionalnih naziva.

Graf 6. Ženidbeno srodstvo u govoru mlađih Osječana

- Zagreb

Osim što je glavni grad Hrvatske i najveći grad po broju stanovnika, Zagreb je i posebna teritorijalna, upravna i samoupravna jedinica koja ima položaj županije. Predstavlja upravno, gospodarsko, kulturno, prometno i znanstveno središte Hrvatske. Iako je zagrebački govor tradicionalno kajkavski (Šojat 1998: 4), u gradu se razvilo još nekoliko govora. Razlikuje se *općezagrebački* (govor mladih rođenih u Zagrebu), *konzervativnu kajkavštinu* (pravi stari zagrebački govor) te *zagrebačka štokavština* (Kapović 2006: 57). Središnje mjesto među tim idiomima ima *općezagrebački*, a najlakše ga je opisati kao mješavinu staroga zagrebačkog kajkavskog govora, standardnoga jezika i štokavskoga supstandarda (Kapović 2006: 57). Istraživanje je obuhvatilo 23 ispitanika, od kojih je 19 ispitanica (83 %) i četvero ispitanika (17 %). Prema godištu, 16 je ispitanika 1998. godišta (69,6 %), zatim šestoro je ispitanika (26,1 %) 1999. godišta i jedan je ispitanik (4,3 %) 1997. godišta. 22 je ispitanika (95,7 %) iz Zagreba, a samo je jedan ispitanik (4,3 %) i Svete Nedelje u Zagrebačkoj županiji.

Roditelji ispitanika su uglavnom iz Zagreba te Slavonije, Dalmacije, Bosne i Hercegovine, Like i sl.

Tradicionalni nazivi za *krvno srodstvo* kao što su *sinovac/sinovica*, *bratična*, *sestrić*, *stričević*, *tetkić*, *ujakovična* više ne rabe u svakodnevnome govoru mlađih Zagrepčana. Takvi rezultati ne iznenađuju jer jako malo ispitanika poznaje tradicionalna značenja tih naziva, primjerice značenje riječi *sinovac* naveo je samo jedan ispitanik (4,3 % SD 0,6767), podrijetlom Slavonac, a nitko ne poznaje značenje za naziv *sinovica* (SD 0,7071). Također, isti su rezultati i za naziv *sestrić*, a najčešća značenja za taj naziv je *sestrin muž*. S druge strane, mocijski parnjak te riječi, naziv *sestrična*, očuvao se u govoru mladih Zagrepčana, ali je promijenio svoje značenje. Danas se ta riječ koristi u značenju *stričeva/ujakova/tetina kći*, a svakodnevno ju rabi 10 ispitanika (43,5 % SD 0,3995). Naziv *bratična* u značenju *bratovljeva kći ženskoj osobi* nije naveo nitko, no šestero ispitanika (26 % SD 0,5235) navodi da je ta riječ sinonim za *stričevu/ujakovu/tetinu kći*. Takvo je tumačenje vjerojatno nastalo asocijacijom od naziva *bratić*, koji je potpuno promijenio svoje značenje te su svi ispitanici navode da sada znači *sina roditeljeve braće ili sestara*. Tim se nazivom u svakodnevnoj upotrebi koristi 10 ispitanika (43,5 % SD 0,3995).

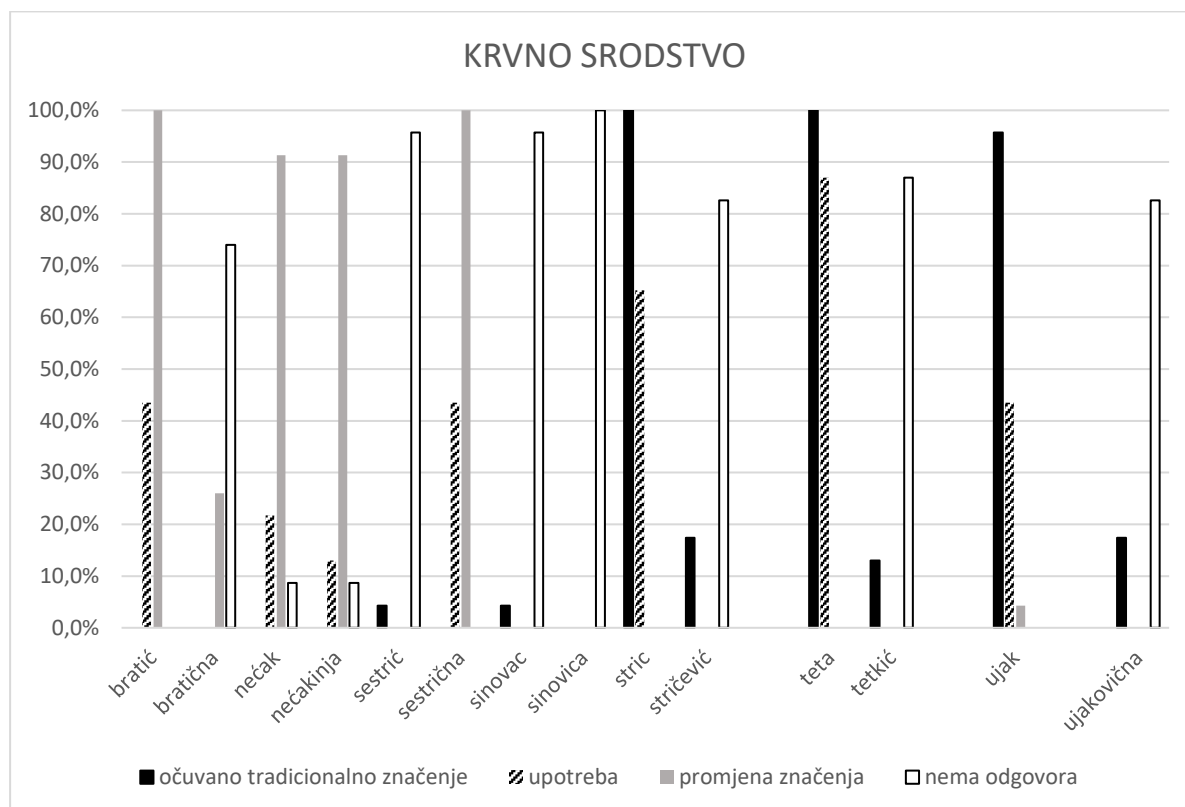
Kao adekvatna zamjena za sve srodnike u bočnoj lozi silaznoga stupnja srodstva danas su se proširili nazivi *nećak* i *nećakinja*. U značenjima *bratovljev/sestrin sin* i *bratovljeva/sestrina kći* ih je prepoznao 21 ispitanik (91,3 % SD 0,0615), a u svakodnevnom govoru ih rabi nešto manje ispitanika, tj. naziv *nećakinja* troje ispitanika (13 % SD 0,6151), a naziv *nećak* petero ispitanika (21,7 % SD 0,5536). Ostali ispitanici za značenje tih naziva najčešće navode *ujakov sin, kći od tatinoga brata, ujakova i ujnina kći* i sl., a iz takvih se odgovora pretpostavlja da stariji govornici u većoj mjeri rabe te nazive.

Prema rezultatima istraživanja zabilježeno je izvrsno poznavanje naziva *teta*, *ujak* i *stric* jer svi ispitanici za naziv *stric* navode *očev brat*, za *ujak* – *majčin brat*, a za naziv *teta* značenje *očeva/majčina sestra*. Izuzetak je jedan ispitanik (4,3 % SD 0,6767) koji je za naziv *ujak* naveo *očev brat*. Upotreba se tih naziva u svakodnevnome govoru smanjila te naziv *stric* rabi 15 ispitanika (65,2 % SD 0,2460), naziv *ujak* rabi 10

ispitanika (43,5 % SD 0,0304), a najviše ispitanika, čak njih 20 (87 % SD 0,0919) rabi naziv *teta*.

S druge strane, tradicionalni nazivi za srodnike u bočnoj lozi istoga stupnja srodstva, danas su gotovo zaboravljeni. Naziv *tetkić* u značenju *tetkin sin* poznaje svega troje ispitanika (13 % SD 0,6151) podrijetlom iz Dalmacije, Bosne i Slavonije, dok ostali misle da je značenje te riječi *tetkin muž*. Naziv *stričević* u značenju *stričev sin* poznaje četvero ispitanika (17,4 % SD 0,5840), čije je podrijetlo iz Prigorja, Hrvatskoga primorja, Hercegovine i Dalmacije te samo oni poznaju i značenje riječi *ujakovična* (17,4 % SD 0,5840).

Graf 7. Krvno srodstvo u govoru mlađih Zagrepčana

Ženidbeno je srodstvo u jednakoj mjeri očuvano. Mladi Zagrepčani ne poznaju tradicionalna značenja naziva *pašanac* i *jetrva*. Nitko od ispitanika ne navodi značenje naziva *pašanac* (0 % SD 0,7071) te ga nitko ne rabi u svakodnevnoj komunikaciji. Ispitanici najčešće ne navode značenja tih riječi. Ipak, šestero ispitanika (26 % SD 0,5232) za naziv *jetrva* navodi značenje *žena moga brata*, a jedan ispitanik (4,3 % SD

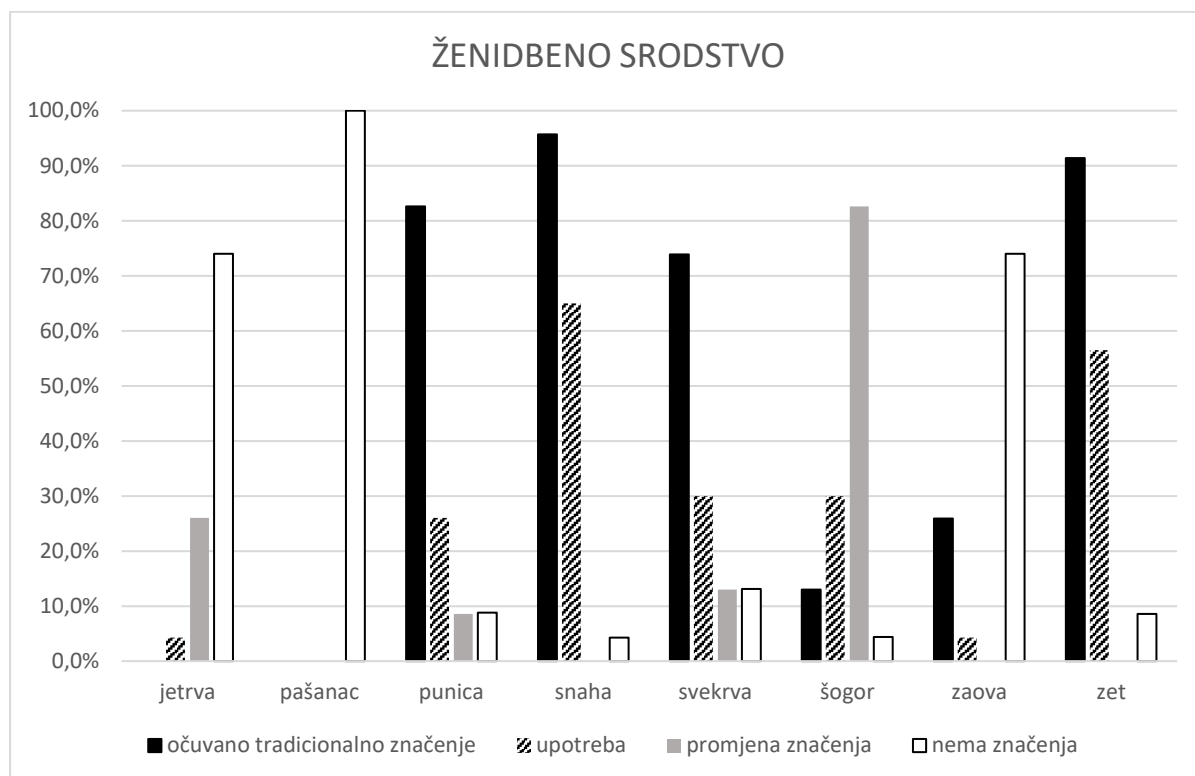
0,6767) rabi taj naziv u svakodnevnoj komunikaciji. Naziv *zaova* poznaje svega šestero ispitanika (26 % SD 0,5232), a njihovo je podrijetlo uglavnom *slavonsko, dalmatinsko, hercegovačko* i sl.

Također, naziv je *šogor* zadržao svoje tradicionalno značenja (13 % SD 0,6151), ali ga veći broj ispitanika poznaju u nekome od promijenjenih značenja kojim se zamjenjuju nazivi za *sestrina muža* (61 % SD 0,2757), *brata supruge/supruga* (21,7 % SD 0,5536), *muževljeva oca* (13 % SD 0,6151) i sl. Taj naziv u svakodnevnome govoru upotrebljava sedmero ispitanika (30 % SD 0,4949). Proširenje je značenja te riječi i njezina mocijskoga parnjaka (*šogorica*) naštetilo mnogim hrvatskim tradicionalnim nazivima te su se oni izgubili iz leksika zagrebačkoga govora.

Tradicionalna su značenja zadržale riječi *svekrva* i *punica* te tradicionalno značenje naziva *svekrva* navodi 17 ispitanika (73,9 % 0,1845), a naziva *punica* 19 ispitanika (82,6 % 0,1230). Osim toga, ti se nazivi još uvijek koriste u govoru mladih Zagrepčana, primjerice naziv *punica* upotrebljava šestero ispitanika (26 % SD 0,5232), a naziv *svekrva* sedmero (30 % SD 0,4949). S druge strane, sve češće dolazi kod miješanja tih dvaju naziva te se tu može govoriti o početku promjene značenja, odnosno, vrlo vjerojatno o redukciji jednoga od tih naziva.

Naziv *zet* ima značenje *kćerin muž* i to navodi 21 ispitanik (91,4 % SD 0,0608), a naziv *snaha* ima značenje *sinova supruga* te to navodi 22 ispitanika (95,7 % SD 0,0304). U svakodnevnome govoru naziv *zet* upotrebljava 12 ispitanika (56,5 % SD 0,3075), a naziv *snaha* 15 ispitanika (65 % SD 0,2474).

Graf 8. Ženidbeno srodstvo u govoru mlađih Zagrepčana

- Čakovec

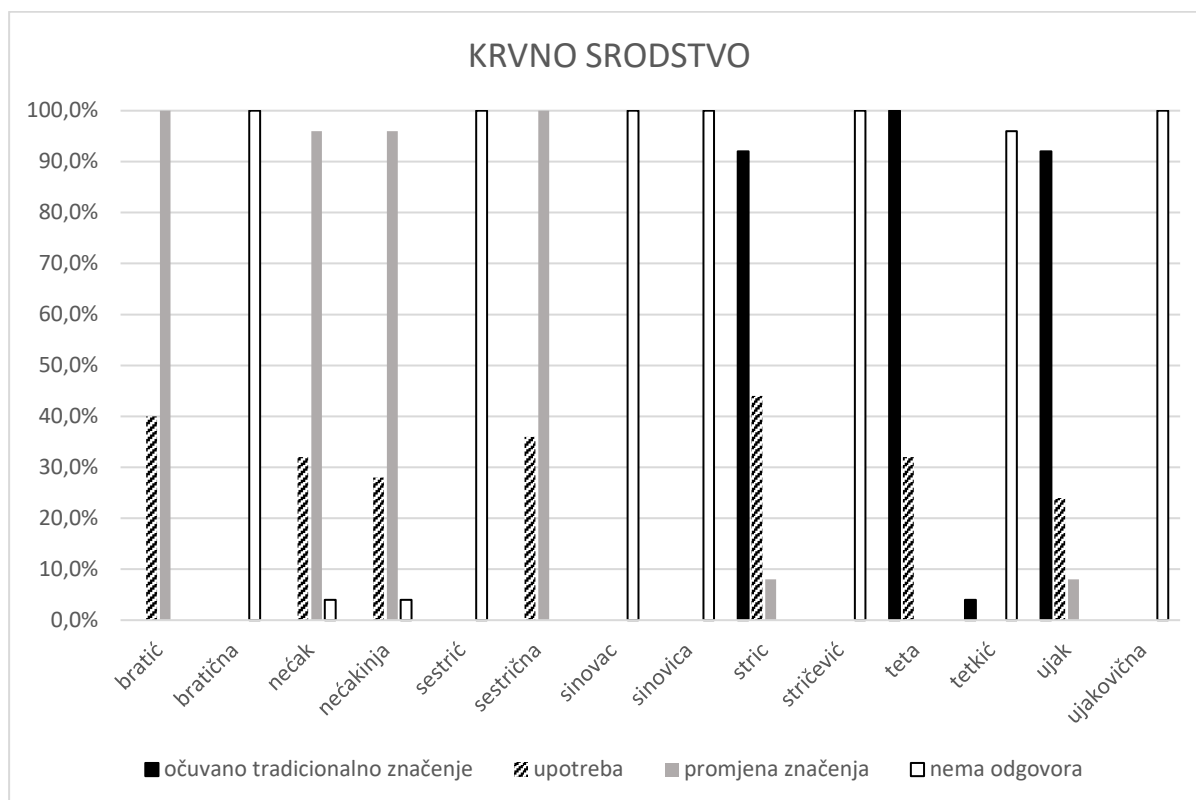
Čakovec je grad u sjevernoj Hrvatskoj i sjedište Međimurske županije, koja se nalazi između rijeka Mure i Drave, a najpoznatija po svojim vinogradima, voćarstvu i lovištima. Prema posljednjem popisu stanovništva, grad ima 27.820 stanovnika. Čakovečki se govor klasificira u kajkavske govore, međimurski dijalekt (Lončarić 1996), a zbog blizine slovenske i mađarske granice vidljiv je utjecaj tih jezika. U istraživanju je sudjelovalo 25 ispitanika, a od toga je 17 ispitanica (68 %) i osmero ispitanika (32 %). Ako ispitanike podijelimo prema godištim, 21 ispitanik (84 %) je 1998. godište, a samo četvero ispitanika (16 %) su 1999. godište. Najviše je ispitanika iz Čakovca, dok su ostali iz okolnih ruralnijih mjesta, primjerice *Pleškovec*, *Selnica*, *Zasadbreg*, *Brezje*, *Žabnik*, *Prelog* i sl. Podrijetlo ispitanika po roditeljima najčešće je *međimursko* te *baranjsko* i *bosansko*.

Rezultati pokazuju da mlađi govornici hrvatskoga jezika na čakovečkome području ne poznaju tradicionalno rodbinsko nazivlje, odnosno poznaju samo ustaljene nazive. Tradicionalna značenja naziva *sinovac* (SD 0,7071), *sinovica* (SD0,7071),

bratična (SD 0,7071) i *sestrić* (SD 0,7071) ne poznaje niti jedan ispitanik i njima se ne koriste u svakodnevnome govoru. S druge strane, tradicionalna značenja naziva *nećak* i *nećakinja* i tu su se proširila te se sada s njima imenuju *bratovljeva* i *sestrina djeca*. Takva značenja navode svi ispitanici (100 % SD 0), a naziv *nećak* u svakodnevnome govoru upotrebljava osmero ispitanika (32 % SD 0,4808) i naziv *nećakinja* sedmero ispitanika (28 % SD 0,5091). Promjena je značenja uočena i kod naziva *bratić* i *sestrična*. Naziv *bratić* mlađim govornicima čakovečkoga područja označuje *sina očeve ili majčine braće i sestara* te takvo značenje navode svi ispitanici (100 % SD 0), a u svakodnevnome govoru ga rabi 10 ispitanika (40 % SD 0,4242). Naziv *sestrična* u značenju *kći očeve ili majčine braće i sestara* navode svi ispitanici (100% SD 0), a njime se u svakodnevnome govoru koristi devetero ispitanika (36 % SD 0,4525).

Iako ispitanici u velikoj mjeri poznaju značenja naziva *teta*, *ujak* i *stric*. Kod dvoje je ispitanika (8 % SD 0,6505) vidljivo miješanje opreke *očev/majčin* te tako izjednačuju nazive *stric* i *ujak*, a to će vrlo vjerojatno u budućnosti rezultirati redukcijom jednoga od naziva. Naziv *ujak* u svakodnevnome govoru rabi svega šestoro ispitanika (24 % SD 0,5374), naziv *teta* osmero ispitanika (32 % SD 0,4808) te naziv *stric* 11 ispitanika (44 % SD 0,3959). Nazive za njihovu djecu *stričević* (SD 0,7071) i *ujakovična* (SD 0,7071), mlađi govornici čakovečkoga područja ne poznaju, a samo je jedan ispitanik (4 % SD 0,6788) naveo značenje za naziv *tetkić*, dok drugi ispitanici ne navode značenje za tu riječ (96 % SD 0,0282).

Graf 9. Krvno srodstvo u govoru mlađih Čakovčana

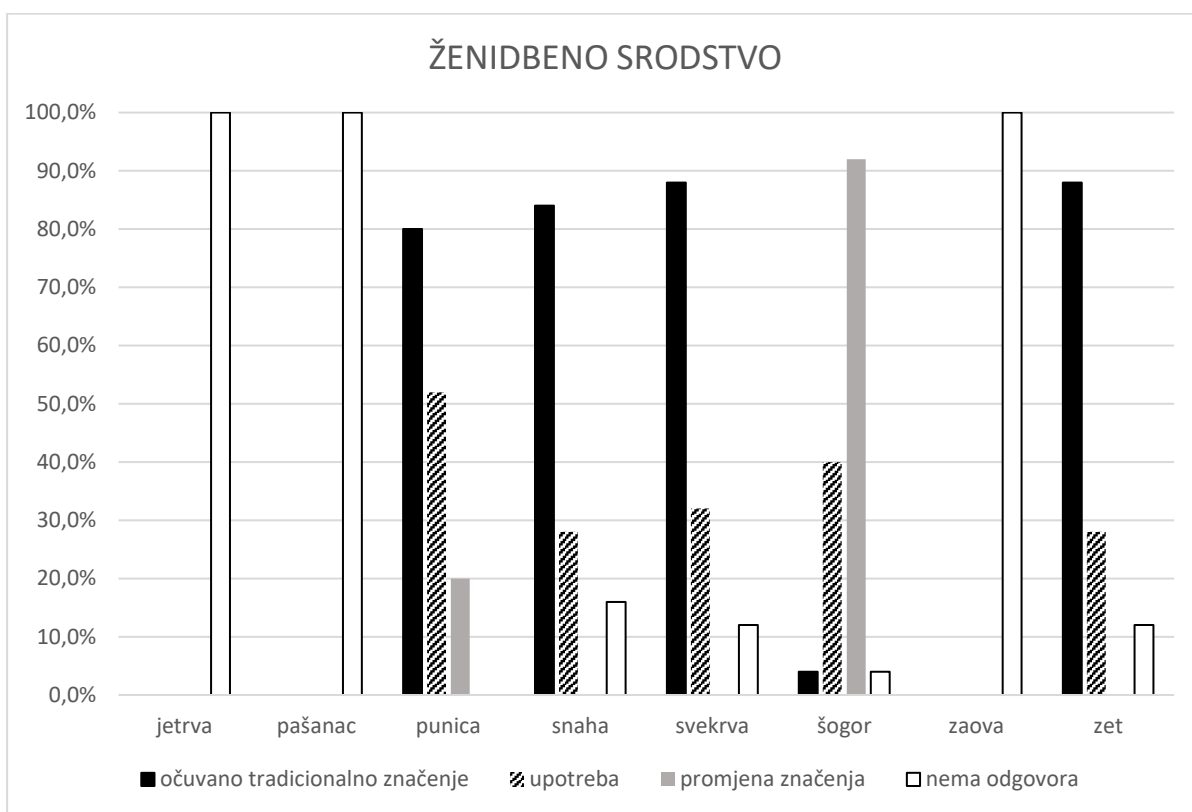
I *ženidbeno* je srodstvo doživjelo niz redukcija te ispitanici, uglavnom, poznaju samo ustaljene nazive. Tradicionalne nazive *pašanac* (*muž ženine sestre*), *jetrva* (*žena muževljeva brata*) i *zaova* (*muževljeva sestra*) mlađi govornici čakovečkoga područja uopće ne poznaju i ne rabe. Nitko od ispitanika ne navodi značenja tih triju riječi (0 % SD 0,7071). Jedan je od razloga germanizam *šogor* i njegov mocijski parnjak (*šogorica*) kojima ispitanici sve češće zamjenjuju nazive za srodnike iz ženidbenoga srodstva. Tome svjedoče i rezultati istraživanja u kojima mlađi ispitanici čakovečkoga područja za značenje riječi *šogor* navode nekoliko značenja, primjerice *sestrin muž* (56 % SD 0,3111), *muževljev brat* (4 % SD 0,6788), *muževljev/ženin brat* (8 % SD 0,6505), iako bi on tradicionalno mogao označavati samo *ženine sestre muža* (4 % SD 0,6788). U svakodnevnoj se komunikaciji tim nazivom koristi 10 ispitanika (40 % SD 0,4242).

Tradicionalno značenje naziva *svekrva* poznaje 22 ispitanika (88 % SD 0,0848), a značenje naziva *punica* 20 ispitanika (80 % SD 0,1414). Naziv *svekrva* u svakodnevnoj komunikaciji rabi osmero ispitanika (32 % SD 0,4808), a naziv *punica* 13 ispitanika (52 % SD 0,3394). Iako se značenja naziva *svekrva* i *punica* nisu

promijenila, kod manje ga se broja ispitanika uočava miješanje tih dvaju naziva, točnije za značenje naziva *punica* petero ispitanika (20% SD 0,5656) navodi *muževljeva majka*. Miješanja tih dvaju naziva vjerojatno će u budućnosti rezultirati redukcijom jednoga od tih dvaju naziva.

Osim toga, nazivi *zet* i *snaha* imaju samo jedno značenje te ga u značenju *kćerin muž* prepoznalo je 22 ispitanika (88 % SD 0,0848), dok ostali ispitanici (12 % SD 0,6222) ne navode značenje te riječi. Svakodnevno se tim nazivom služi samo sedmero ispitanika (28 % SD 0,5091). Naziv *snaha* ima značenje *sinovljeva žena*, a to navodi 21 ispitanik (84 % SD 0,1131) i tim se nazivom svakodnevno koristi sedmero ispitanika (28 % SD 0,5091).

Graf 10. Ženidbeno srodstvo u govoru mlađih Čakovčana

- Pula

Pula je grad na jugozapadnome području istarskoga poluotoka u dobro zaštićenome zaljevu. Najveći je grad Istarske županije te je administrativni centar Istre još od rimskoga doba. Prema posljednjem broju stanovništva Pula ima oko 60.000

stanovnika. Istarski se govori klasificiraju u čakavsko narječje, a istarski su dijalekti *buzetski (gornjomiranski)*, *jugozapadni istarski (štokavsko-čakavski)* i *sjeveročakavski (ekavskočakavski) dijalekt*. S obzirom na sve veći utjecaj standardnoga jezika i govora doseljenika, pulski se govor u novije vrijeme ubraja u *urbane (gradske) govore*. U istraživanju je sudjelovalo 39 ispitanika, od kojih najviše, 30 ispitanika (76,9 %) iz Pule, a ostalih devetero ispitanika (23,1 %) iz okolnih mjesta, primjerice *Medulin, Šišan, Vodnjan, Barban, Fažana, Valbandon* i sl. Podrijetlo je roditelje ispitanika najčešće *istarsko*, a ostalim su ispitanicima jedan ili oba roditelja iz Slavonije, Bosne i Hercegovine, Dalmacije, Like i sl. Mali je broj ispitanika, čiji jedan ili oba roditelja imaju drugo državljanstvo, a ona su *srpsko, albansko, slovensko, englesko* i *rusko*. U istraživanju je sudjelovalo 17 ispitanika (44 %) i 22 ispitanice (56 %), a osim toga 30 je ispitanika (76,9 %) 1998. godište i devetero ispitanika (23,1 %) 1999. godište.

Prema rezultatima istraživanja, na tome području su se rodbinski nazivi za krvne srodnike potpuno reducirali te su očuvani samo ustaljeni nazivi te se mali broj mlađih govornika istarskoga područja u svakodnevnoj upotrebi koristi rodbinskim nazivljem.

Tradicionalne nazive za *bratovljeva sina muškoj osobi (sinovac)* (SD 0,7071) i *bratovljevu kći muškoj osobi (sinovica)* (SD 0,7071) nitko od ispitanika ne poznaje. Osim toga, ispitanici ne poznaju značenja za *sestrina sina muškoj osobi (sestrić)* (SD 0,7071). Izuzetak su dvoje ispitanik (5,1 % SD 0,6710) podrijetlom iz Karlovca, koji za naziv *sestrić* navode *tetkin sin*. Budući da nije precizirano misle li na *tetu* s očeve ili majčine strane, ne može se govoriti o poznavanju tradicionalnoga značenja.

Osim toga, ispitanici ne poznaju naziv za *bratovljevu kći ženskoj osobi (bratična)* (SD 0,7071). Nazivi *sestrična* i *bratić* potpuno su promijenili svoja značenja te *sestrična* mlađim govornicima istarskoga područja znači *kći roditeljeve braće ili sestara*, a naziv *bratić* označava *sina roditeljeve braće ili sestara*. Takvo značenje za naziv *sestrična* navodi 34 ispitanika (89,2 % SD 0,0763), a svakodnevno ga rabi 17 ispitanika (43,6 % SD 0,3988), dok takvo značenje za naziv *bratić* navode svi ispitanici (100 % SD 0), a svakodnevno ga rabi 19 ispitanika (48,7 % SD 0,3627).

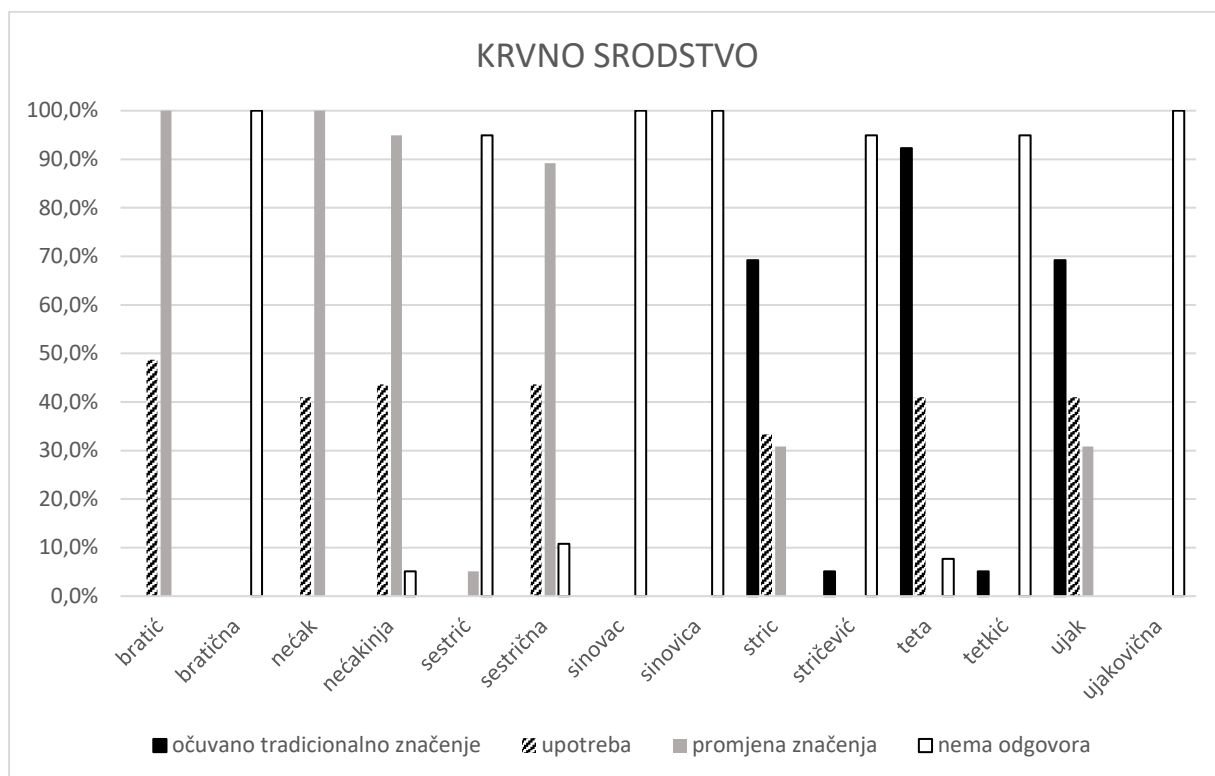
Tradicionalna su značenja promijenjena i kod naziva *nećak* i *nećakinja*. Za naziv *nećak* 34 ispitanika (87,2 % SD 0,0905) navodi značenje *bratovljev ili sestrin sin*, a

petero ispitanika (12,8 % SD 0,6165) navodi značenje *sin roditeljeve sestre ili brata*. Iako neki ispitanici (5,1 % SD 0,6710) navode značenje *sestrin sin* na temelju se njihova odgovora ne može zaključiti poznaju li tradicionalno značenje te riječi ili su na njihov odgovor utjecali izvanjezični čimbenici. Naziv je *nećakinja*, također, promijenio svoje značenje te 31 ispitanik (79,5 % SD 0,1449) navodi značenje *bratovljeva ili sestrina kći*. Osim toga, šestero ispitanika (15,4 % SD 0,5982) navodi značenje *kći roditeljeve braće ili sestara* te se može pretpostaviti da značenje te riječi poznaju iz govora starijih govornika. Naziv *nećak* aktivno upotrebljava 16 ispitanika (41 % SD 0,4171), a naziv *nećakinja* 17 ispitanika (43,6 % SD 0,3988).

Najveće je poznavanje rodbinske terminologije zabilježeno kod naziva *teta*, *stric* i *ujak*, iako i tu postoje odstupanja. Naziv *ujak* u značenju *majčin brat* navodi 27 ispitanika (69,2 % SD 0,2177), a 12 ispitanika (30,8 % SD 0,4893) taj naziv izjednačuje sa *stricem* ili *tetkom*. Jednak broj ispitanika navodi tradicionalno značenje naziva *stric*, a ostalih 12 ispitanika (30,8 % SD 0,4893) ga izjednačuje s nazivom *ujak*. Naziv *teta* u značenju *roditeljeva sestra* poznaje najveći broj ispitanika, točnije, 36 ispitanika (92,3 % SD 0,0544). U svakodnevnome govoru naziv *stric* rabi 13 ispitanika (33,3 % SD 0,4716), nazive *ujak* i *teta* 16 ispitanika (41 % SD 0,4171).

Nadalje, vrlo mal broj ispitanika poznaje tradicionalne nazive za *ujakovu/stričevu* i *tetinu djecu*. Naziv *tetkić* poznaje svega dvoje ispitanika (5,1 % SD 0,6710), čije je podrijetlo iz Karlovca i Istre. Jednak broj ispitanika, tj. dvoje ispitanika (5,1 % SD 0,6710) poznaje naziv *stričević*, dok naziv *ujakovična* ne poznaje niti jedan ispitanik (0 % SD 0,7071). Tradicionalni su nazivi za srodnike iz bočne loze jednakoga stupnja srodstva reducirani zbog naziva *zrman/zrmana* koji se upotrebljava kao adekvatna zamjena za *stričeviče*, *ujakoviče* i *tetiće* te sve češće i za nazive *bratić* i *sestrična*.

Graf 11. Krvno srodstvo u govoru mlađih Puljana

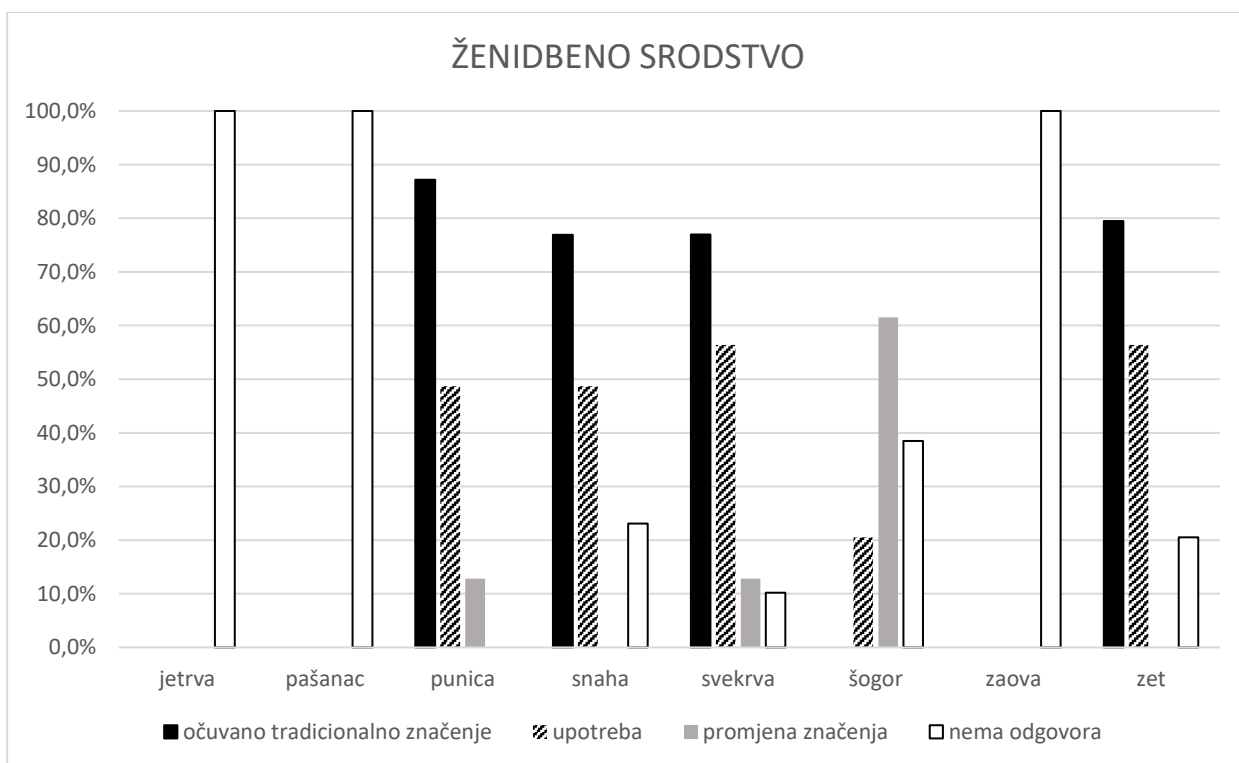
Ženidbeno srodstvo govornici istarskoga područja, također, poznaju u manjoj mjeri te se mnoštvo naziva reduciralo. Razlog je tomu vjerojatno utjecaj talijanskoga jezika i nazivi *kunjado/kunjada* kojima se mogu imenovati svi rodnici iz ženidbenoga srodstva. Iz toga se može zaključiti da mlađi govornici istarskoga područja poznaju samo ustaljene nazive, iako su i neki od njih promijenili svoja značenja. Značenja naziva *jetrva*, *zaova* i *pašanac* ne poznaje i ne upotrebljava ni jedan ispitanik (0 % SD 0,7071).

Nazivi *punica* poznaje 34 ispitanika (87,2 % SD 0,0905), a naziv *svekrva* 30 ispitanika (77 % SD 0,1626). Osim toga, petero ispitanika (12,8 % SD 0,6165) miješa značenja tih dvaju naziva. Naziv *svekrva* u svakodnevnome razgovoru upotrebljava 22 ispitanika (56,4 % SD 0,3082), a naziv *punica* 19 ispitanika (48,7 % SD 0,3627). S obzirom na to da je kod nekih ispitanika došlo do izjednačavanja tih dvaju naziva, vjerojatno će se u budućnosti potpuno izjednačiti, a to će dovesti do još veće redukcije rodbinskoga nazivlja.

Nazivi *snaha* i *zet* u govoru mlađih govornika istarskoga područja imaju samo jedno značenje, tj. naziv *snaha* u značenju *sinovljeva žena* poznaje 30 ispitanika (76,9 % SD 0,1633), a naziv *zet* u značenju *kćerin muž* poznaje 31 ispitanik (79,5 % SD 0,1449). Naziv *snaha* svakodnevno rabi 19 ispitanika (48,7 % SD 0,3627), a naziv *zet* 22 ispitanika (56,4 % SD 0,3082).

Naziv *šogor* poznaje 24 ispitanika (61,5 % SD 0,2722), ali se značenja toga naziva razlikuju te nitko (0 % SD 0,7071) taj naziv ne poznaje u tradicionalnome značenju. Zabilježena značenja su: *sestrin muž* (7,7 % SD 0,6526), *muževljev brat* (15,4 % SD 5982), *muževljeva/ženin brat* (12,8 % SD 0,6165), *muževljev otac* (5,1 % SD 0,6710), *ženin brat* (5,1 % SD 0,6710), *ženin otac* (12,8 % SD 0,6165) te *kćerin muž* (2,6 % SD 0,6887), a tim se nazivom svakodnevno koristi svega osmero ispitanika (20,5 % SD 0,5621). Ostali ispitanici (4 % SD 0,6788) ne navode značenja za taj naziv.

Graf 12. Ženidbeno srodstvo u govoru mlađih Puljana

- Kaštel Štafilić

To je naselje u sastavu grada Kaštela i jedan je od sedam dalmatinskih Kaštela u nizu uz Kaštelski zaljev. Nalazi se na samome kraju niza, prema Trogiru. Prema

posljednjem popisu stanovništva iz 2011. godine, grad ima 3.042 stanovnika. Iako je obala uglavnom čakavska na mnoga su se područja doselili štokavci i izmijenili postojeću čakavštinu. Prema tome, kaštelanski se govor ubraja u štokavsko narječje, *zapadni* ili *novoštokavski ikavski dijalekt*. (Lisac 2003: 50) Zbog blizine Splita, vidljiv je utjecaj *splitskoga urbanog (gradskog) govora*, standardnoga jezika te čakavskoga narječja. U istraživanju je sudjelovalo 32 ispitanika te je jednak broj ispitanika i ispitanica. Prema godištu, 26 je ispitanika (81 %) 1998. godište, a šestero je ispitanika (19 %) 1999. godište. Najviše je ispitanika iz *Kaštela (Kaštel Stari, Kaštel Štafilić, Kaštel Lukšić, Kaštel Kambelovac* i sl.), a ostali su ispitanici iz *Splita* te okolnih mjesta *Primorski Dolac, Slatine* i *Trogir*. Prema podrijetlu, najviše je ispitanika *dalmatinskoga* podrijetla, a ostali su iz Bosne i Hercegovine, Bjelovara, Sinja, Zagreba i sl.

Prema rezultatima istraživanja primijećeno je da stanovnici kaštelanskoga područja u većoj mjeri poznaju tradicionalno rodbinsko nazivlje u odnosu na ispitanike iz drugih regija, au manjoj mjeri u odnosu na ispitanika s južnijega dijela Dalmacije. Iako ispitanici poznaju neke od tradicionalnih naziva u njihovim je odgovorima učeno izostavljanje spola *ega*, a to je naznaka promijene značenja pojedinih naziva te će se neki od naziva, vjerojatno, i tu u budućnosti reducirati.

Značenje naziva *sinovac* poznaje devetero ispitanika (28,1 % SD 0,5084) iz Kaštela. Ostali ispitanici uglavnom ne navode značenje te riječi, a izuzetak je jedan ispitanik (3,1 % SD 0,6851) koji navodi *bratovljev/sestrin sin*. Slično je i s nazivom *sinovica*, čije značenje poznaje petero ispitanika (15,6 % SD 0,5967) iz Trogira i Kaštela. Ostali ispitanici ne navode značenje naziva (68,8 % SD 0,2206), a nitko se od ispitanika (0 % SD 0,7071) ne služi tima nazivima u svakodnevnome govoru. Naziv *bratična* u značenju *bratovljeva kći ženskoj osobi* navodi četvero ispitanika (12,5 % SD 0,6187) s prebivalištem u Kaštelima, ali u njihovima odgovorima izostaje spol *ega*. Osim toga, šestero ispitanika (19 % SD 0,5727) za značenje te riječi navode *kći roditeljeve sestre ili brata*, a iz toga se može zaključiti da je taj naziv još uvijek očuvan kod starijih govornika. I značenje naziva *sestrić* navodi samo jedna osoba (3,1 % SD 0,6851), ali izostaje opreka spola *ega*.

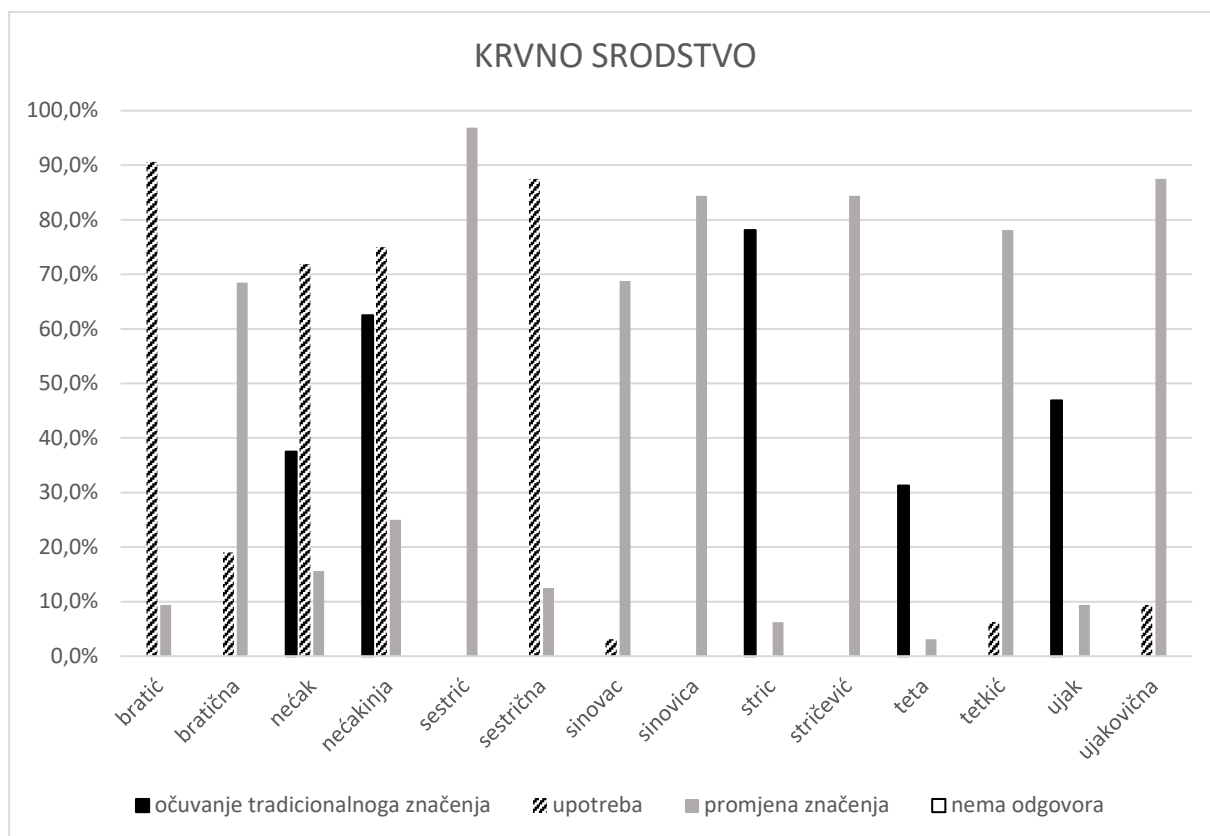
I na kaštelanskome su području nazivi *nećak* i *nećakinja* promijenili svoja značenja, iako četvero ispitanika (12,5 % SD 0,6187) navode tradicionalna značenja. S obzirom na to da u njihovim odgovorima izostaje spol *ega*, ne može se sa sigurnošću tvrditi da poznaju li tradicionalna značenja ili su odgovori rezultat izvanjezičnih čimbenika. Naziv *nećak* u značenju *bratovljev ili sestrin sin* navodi 23 ispitanika (71,9 % SD 0,1986), a svakodnevno ga rabi 12 ispitanika (37,5 % SD 0,4419). S druge strane, naziv *nećakinja* u značenju *bratovljeva ili sestrina kći* navodi 24 ispitanika (75 % SD 0,1767), a svakodnevno ga rabi 20 ispitanika (62,5 % SD 0,2651).

Značenja su potpuno promijenili nazivi *sestrična* i *bratić*. Naziv *sestrična* 28 ispitanika (87,5 % SD 0,0883) poznaje u značenju *kći roditeljeve braće ili sestara*, a naziv *bratić* u značenju *sin roditeljeve braće ili sestara* poznaje 29 ispitanika (90,6 % SD 0,0664). Zanimljivo je što nitko od ispitanika ne navodi da se tima nazivima koristi u svakodnevnome govoru (0 % SD 0,7071).

Svoja su tradicionalna značenja zadržali nazivi *stric*, *teta* i *ujak* te ih mlađi govornici kaštelanskoga područja dobro poznaju. Značenje naziva *stric* poznaje 30 ispitanika (93,8 % SD 0,0438), a svakodnevno ga rabi 25 ispitanika (78,1 % SD 0,1548). Naziv *teta* poznaje 31 ispitanik (96,9 % SD 0,0219), a svakodnevno ga rabi svega 10 ispitanika (31,3 % SD 0,4857) te naziv *ujak* poznaje 29 ispitanika (90,6 % SD 0,0664), a svakodnevno upotrebljava 15 ispitanika (46,9 % SD 0,3754).

Rezultati pokazuju da mlađi govornici kaštelanskoga područja uglavnom ne poznaju tradicionalne nazive za *ujakovu*, *tetinu* i *stričevu djecu*. Točnije, značenje naziva *stričević* poznaje petero ispitanika (15,6 % SD 0,5967) s prebivalištem u Trogiru i Kaštel Starom, Kaštel Štafiliću te Kaštel Novom. Isti ispitanici poznaju naziv *tetkić* (15,6 % SD 0,5967), a samo jedan ispitanik (3,1 % SD 0,6851) poznaje značenje naziva *ujakovična*. Nitko od ispitanika (0 % SD 0,7071) ne upotrebljava te nazive u svakodnevnoj komunikaciji. Također, troje ispitanika (9,4 % SD 0,6406) smatra da je značenje naziva *ujakovična ujakova žena*, a dvoje ispitanika (6,3 % SD 0,6625) smatra da je značenje naziva *tetkić tetin muž*, iako oni ne pripadaju krvnome, već ženidbenome srodstvu.

Graf 13. Krvno srodstvo u govoru mlađih Kaštelana

Nazive za *ženidbeno srodstvo* mlađi govornici kaštelanskoga područja poznaju, ali su uočene promjene značenja kod nekih naziva. Osim toga, zamijećeno je kako ispitanici ruralnijih i južnijih dalmatinskih područja u većoj mjeri poznaju tradicionalno rodbinsko nazivlje.

Naziv *pašanac* u značenju *muž ženine sestre* poznaje četvero ispitanika (12,5 % SD 0,6187) s prebivalištem u Kaštel Kambelovcu. Od odgovora ostalih ispitanika valja izdvojiti da dvoje ispitanika (6,3 % SD 0,6625) za značenje navode *muževljev brat*, no ne može se sa sigurnošću govoriti o promjeni značenja. Taj naziv ima vrlo veliku tendenciju da se izgubi iz govora toga područja jer ga nitko od ispitanika (0% SD 0,7071) ne upotrebljava u svakodnevnome govoru.

Slični su rezultati za naziv *jetrva*, čije tradicionalno značenje poznaje samo dvoje ispitanika (6,3 % SD 0,6625). Za taj naziv, također, sedmero ispitanika (21,9 % SD 0,5522) navodi značenje *bratovljeva žena*, a svi su oni iz nekoga od Kaštela te imaju podrijetlo iz Bosne te je tu vjerojatno došlo do promjene značenja. Osim toga,

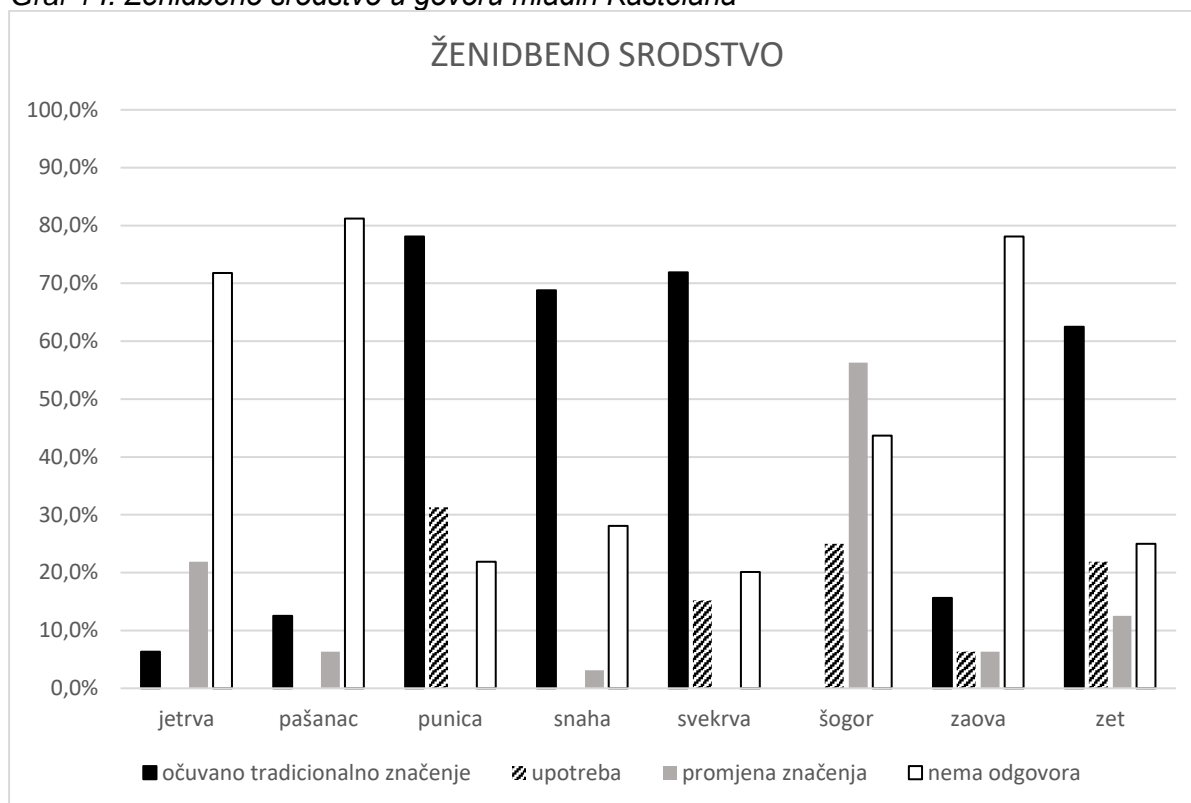
dvoje ispitanika (6,3 % SD 0,6625) taj naziv miješa s nazivom *zaova* što će vjerojatno u budućnosti rezultirati redukcijom jednoga od tih dvaju naziva. S druge strane, značenje naziva *zaova* poznaje petero ispitanika (15,6 % SD 0,5967), a svakodnevno ga rabi dvoje ispitanika (6,3 % SD 0,6625).

Značenje naziva *punica* poznaje 25 ispitanika (78,1 % SD 0,1548), a svakodnevno ga rabi 10 ispitanika (31,3 % SD 0,4857). I naziv *svekrva* je očuvao svoje tradicionalno značenje, a njega navodi 23 ispitanika (71,9 % SD 0,1986). Svakodnevno se tim nazivom koristi petero ispitanika (15,2 % SD 0,5996), a dvoje ispitanika (6,3 % SD 0,6625) za značenje te riječi navodi *očeva majka*, iz čega je vidljivo da je u govoru starijih govornika taj naziv očuvan.

Nazivi *zet* i *snaha* u govoru mlađih govornika kaštelanskoga područja imaju oba značenja, no ispitanici ih ne poznaju u jednakoj mjeri. Naziv *zet* u značenju *kćerin muž* poznaje 20 ispitanika (62,5 % SD 0,2651), a u značenju *sestrin muž* četvero ispitanika (12,5 % SD 0,5522). Oba značenja poznaje dvoje ispitanika (6,3 % SD 0,6625), a svakodnevno se tim nazivom koristi sedmero ispitanika (21,9 % SD 0,5522). Slični su rezultati i za naziv *snaha*. Značenje *sinovljeva žena* poznaje 22 ispitanika (68,8 % SD 0,2206), a značenje *bratovljeva žena* samo jedan ispitanik (3,1 % SD 0,6851). Zanimljivo je da nitko od ispitanika ne rabi taj naziv u svakodnevnome govoru.

I na tome je području zabilježeno poznavanje germanizma *šogor*. Značenje te riječi poznaje 18 ispitanika (56,3 % SD 0,3090), a svakodnevno ga rabi osmero ispitanika (25 % SD 0,5303). Najčešća su značenja zamjene za *ženina brata* (28,1 % SD 0,5084), *muževljeva brata* (12,5 % SD 0,6187), *sestrina muža* (3,1 % SD 0,6851) i *ženina oca* (12,5 % SD 0,6187).

Graf 14. Ženidbeno srodstvo u govoru mlađih Kaštelana

- Metković

Metković je grad na jugu Dalmacije u sastavu Dubrovačko-neretvanske županije. Prema posljednjem popisu stanovništva, Metković broji oko 16.000 stanovnika. Metkovski se govor klasificira u štokavsko narječje, *zapadni* ili *novoštokavski ikavski dijalekt* (Lisac 2003: 50), ali graniči sa *istočnohercegovačko-krajišnim* ili *novoštokavskim (i)jekavskim dijalektom* (Lisac 2003: 155). U istraživanju je sudjelovalo 29 ispitanika od kojih je najviše iz Metkovića, nešto je manje ispitanika iz okolnih mjesta (*Vid, Krvavac II, Opuzen, Vlaka* i sl.). Također, a nekoliko je ispitanika iz Bosne i Hercegovine, točnije iz *Čapljine* i *Neuma*. Podrijetla ispitanika su najčešće iz Dalmacije i Hercegovine, a rjeđe iz ostalih dijelova Hrvatske i Bosne. Osim toga, u istraživanju je sudjelovalo 18 ispitanica (62,1 %) i 11 ispitanika (37,9 %). Najviše je ispitanika 1998. godište (82,8 %), a petero je ispitanika 1999. godište (17,2 %).

Premda nitko od ispitanika u svakodnevnome govoru ne upotrebljava naziv *sinovac*, njegovo tradicionalno značenje mlađi govornici metkovskoga područja dobro poznaju. Značenje *bratovljev sin muškoj osobi* navodi 14 ispitanika (48,3 % SD

0,3655), ali je izostavljen spol *ega*. Ti su ispitanici, uglavnom, iz Metkovića te im je podrijetlo *dalmatinsko* i *hercegovačko*. U odgovoru je jednoga ispitanika (3,4 % SD 0,6830) zabilježeno proširenje značenja: *bratovljev/sestrin sin*. S druge strane, značenje naziva *sinovica* prepoznaje samo petero ispitanika (17,2 % SD 0,5854) te ponovno izostaje spol *ega*. Prebivališta su tih ispitanika, uglavnom, ruralnija područja oko Metkovića, a podrijetlo im je *dalmatinsko* i *hercegovačko*. U odgovoru dvoje ispitanika (6,9 % SD 0,6583) se uočava promjena značenja na *bratovljevu/sestrinu kći* i *sestrinu kći*.

Naziv *bratična* (SD 0,7071) ne poznaje nitko od ispitanika, a značenje naziva *sestrić* poznaje samo četvero ispitanika (13,8 % SD 0,6095), koji prebivaju ili imaju podrijetlo iz ruralnijih mjesta opuzenskoga područja. Osim toga, jedan ispitanik iz Neuma za značenje toga naziva navodi *sin majčine sestre*, a iz odgovora se pretpostavlja da je naziv još uvijek očuvan u govoru starijih govornika.

Nazivi *bratić* i *sestrična* potpuno su promijenili svoja značenja. Naziv *sestrična* u značenju *ujakova/tetina/stričeva kći (rodica)* navodi 20 ispitanika (69 % SD 0,3456), a naziv *bratić* u značenju *ujakov/tetin/stričev sin (rođak)* navodi 22 ispitanika (75,9 % SD 0,3879). Ostali ispitanici ne navode svoje odgovore, a nitko se od ispitanika (0 % SD 0,7071) ne koristi tim nazivima u svakodnevnome govoru.

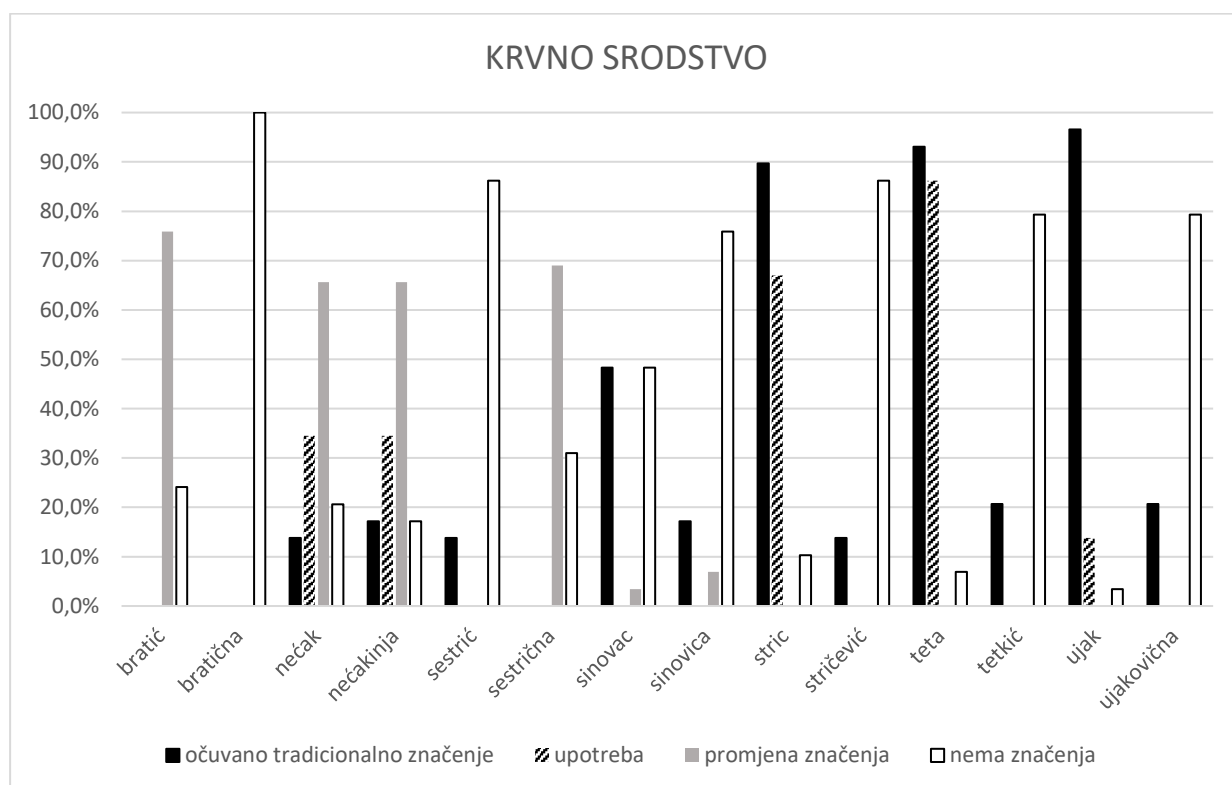
Iako petero ispitanika (17,2 % SD 0,5854) poznaje tradicionalno značenje naziva *nećakinja* u njihovu odgovoru nije zabilježen spol *ega*. Podrijetlo je tih ispitanika iz *Dalmacije*, *Hercegovine* i *Bosne*. Više ispitanika taj naziv poznaje u značenju *bratovljeva ili sestrina kći*, a to navodi 19 ispitanika (65,6 % SD 0,2439), a u svakodnevno ga rabi 10 ispitanika (34,5 % SD 0,4631). Naziv *nećak* u tradicionalnome značenju poznaje četvero ispitanika (13,8 % SD 0,6095), čije je podrijetlo iz južnijih ruralnijih mjesta i *Hercegovine*. Također, 19 ispitanika (65,5 % SD 0,2439) poznaje taj naziv u značenju *sestrin ili bratovljev sin*, a svakodnevno ga upotrebljava 10 ispitanika (34,5 % SD 0,4631). Ostali ispitanici ne navode odgovore za te nazive.

Najviše ispitanika poznaje nazive *ujak*, *stric* i *teta*. Naziv *ujak* poznaje 28 ispitanika (96,6 % SD 0,0240), a svakodnevno rabi četvero ispitanika (13,8 % SD 0,6095). Naziv *stric* poznaje 26 ispitanika (89,7 % SD 0,0728), a svakodnevno rabi 20

ispitanika (67 % SD 0,2333), a naziv *teta* poznaje 27 ispitanika (93,1 % SD 0,0487) te svakodnevno rabi 25 ispitanika (86,2 % SD 0,0975).

Mlađi govornici metkovskoga područja u maloj mjeri poznaju tradicionalne nazive za srodnike u bočnoj lozi istoga stupnja srodstva. Naziv *tetkić* poznaje šestero ispitanika (20,7 % SD 0,56007), a njihovo je podrijetlo *dalmatinsko* (*Opuzen, Vlaka, Vid*) te *hercegovačko* i *bosansko*. Naziv *stričević* poznaje četvero ispitanika (13,8 % SD 0,6095) *dalmatinskoga* podrijetla. Također, šestero ispitanika (20,7 % SD 0,5607) poznaje naziv *ujakovična*, a njihovo je podrijetlo *hercegovačko* te rjeđe *dalmatinsko*. Nitko se od ispitanika (0 % SD 0,7071) ne koristi tim nazivima u svakodnevnome govoru.

Graf 15. Krvno srodstvo u govoru mlađih Metkovčana

Mlađi govornici metkovskoga područja poznaju nazive za *ženidbeno srodstvo*, ali ga u maloj mjeri rabe u svakodnevnoj komunikaciji. Također, zamijećeno je kako ispitanici s južnijih područja u većoj mjeri poznaju tradicionalno nazivlje iz ženidbenoga srodstva. Naziv *pašanac*, koji je u ostalim dijelovima Hrvatske gotovo zaboravljen, poznaje osmero ispitanika (27,6 % SD 0,5119), a njihovo je podrijetlo, uglavnom, iz

ruralnijih područja južno od Metkovića. Nitko od ispitanika ne upotrebljava taj naziv u svakodnevnome govoru te će se u budućnosti vjerojatno i na tome području zaboraviti.

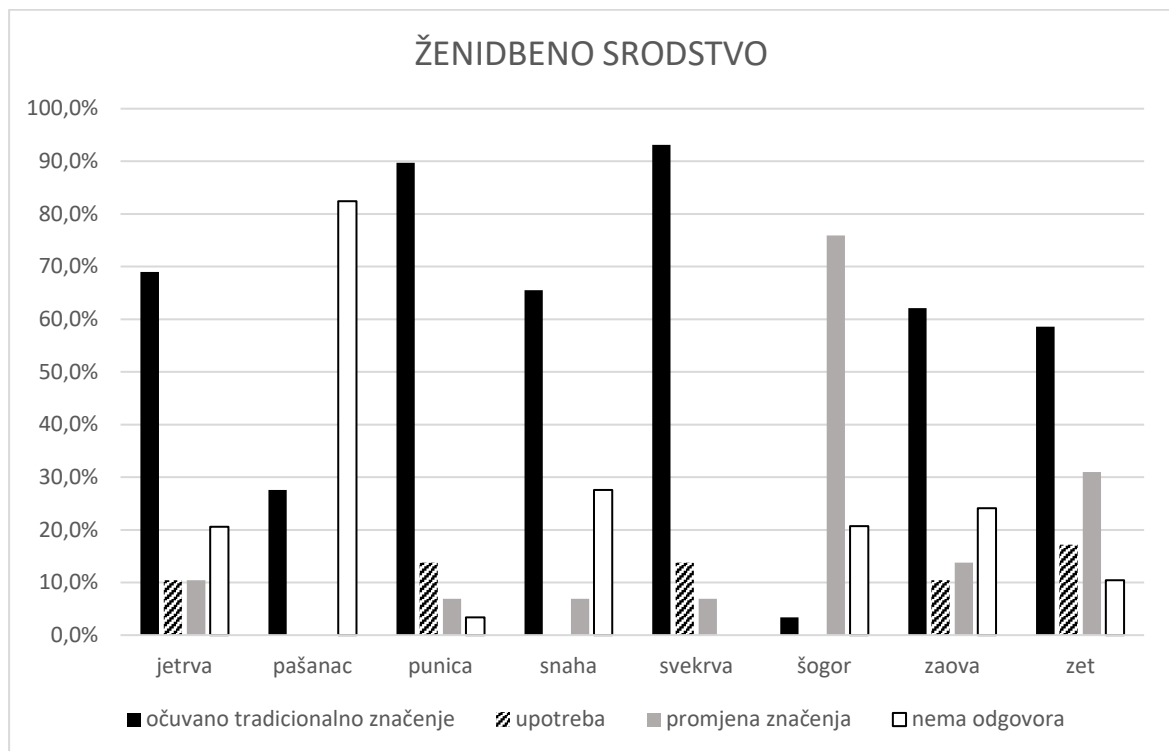
Naziv *jetrva* poznaje 20 ispitanika (69 % SD 0,2192), a troje ispitanika (10,4 % SD 0,6335) kao značenje navodi *šogorova žena*. Zbog ne preciznosti njihova odgovora, ne može se znati u kojemu značenju rabe naziv *jetrva*. S druge strane, naziv *zaova* poznaje 18 ispitanika (62,1 % SD 0,2679), a značenje se te riječi najčešće miješa s nazivima za *bratovljevu ženu*, *ženinu sestru* i sl. Svakodnevno se nazivima *jetrva* i *zaova* koristi svega troje ispitanika (10,4 % SD 0,6335). Vrlo je vjerojatno da će se i na tome području ti nazivi u budućnosti reducirati.

Naziv *zet* u mlađih govornika metkovskoga područja ima dva značenja, ali više ispitanika poznaje značenje *kćerin muž*. Takvo značenje navodi 17 ispitanika (58,6 % SD 0,2927), dok značenje *sestrin muž*, ali bez spola *ega*, navodi četvero ispitanika (13,8 % SD 0,6095). Petero ispitanika (17,2 % SD 0,5854) poznaju oba značenja te riječi te ju jednak broj ispitanika rabi svakodnevno. I naziv *snaha* ima dva značenja, no značenje *sinovljeva žena* poznaje 19 ispitanika (65,5 % SD 0,2439). Oba značenja poznaje samo dvoje ispitanika (6,9 % SD 0,6583) iz Neuma s *hercegovačkim* podrijetlom. Nitko od ispitanika ne rabi taj naziv u svakodnevnoj komunikaciji.

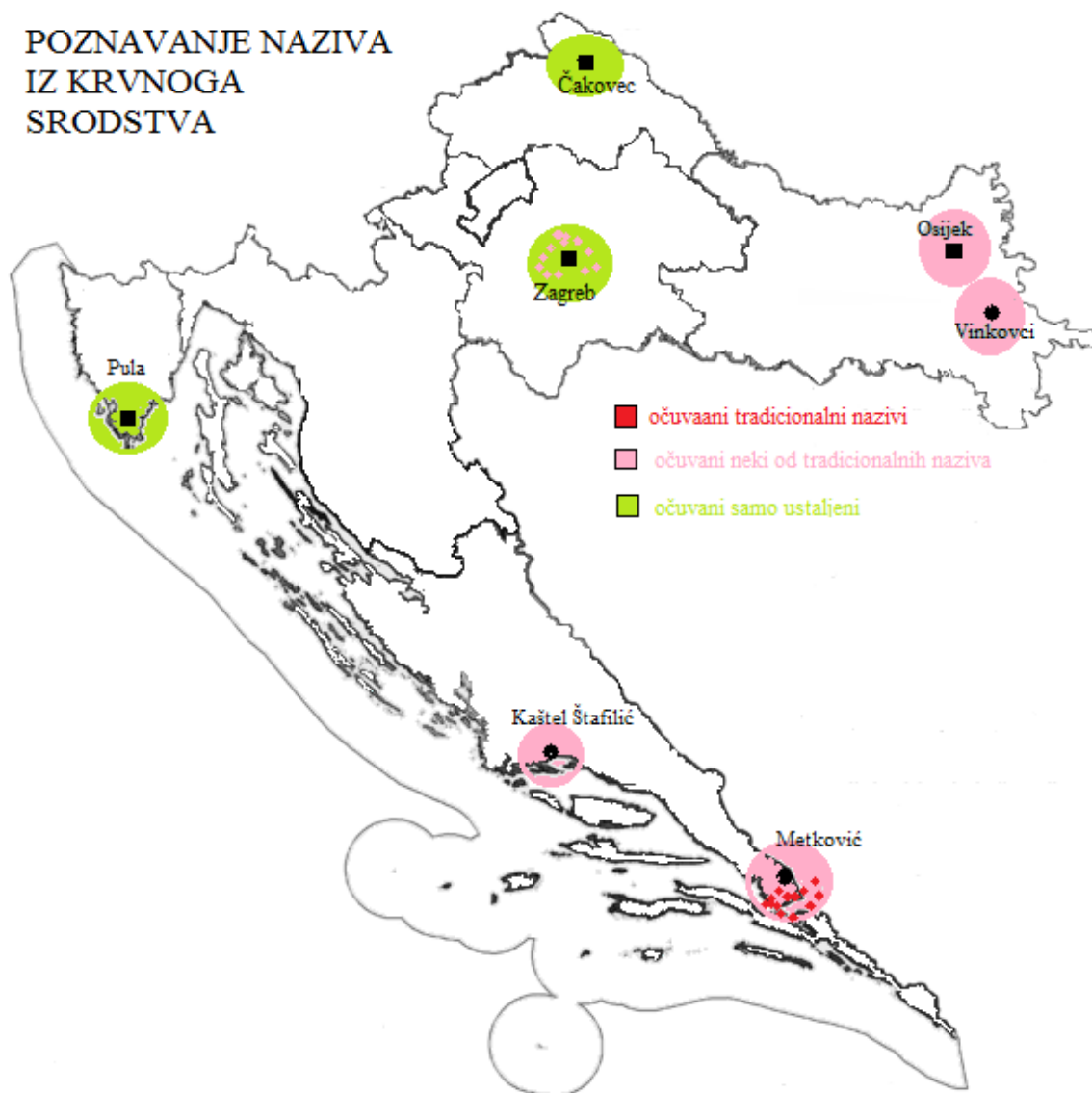
Naziv je *punica* očuvao svoje značenje, a poznaje ga 26 ispitanika (89,7 % SD 0,0728). Svakodnevno taj naziv rabi svega četvero ispitanika (13,8 % SD 0,6095). Slični su rezultati zabilježeni za naziv *svekrva*. Tradicionalno značenje te riječi poznaje 27 ispitanika (93,1 % SD 0,0487), a svakodnevno ga rabi svega četvero (13,8 % SD 0,6095). Kod dvoje je ispitanika (6,9 % SD 0,6583) zamijećeno izjednačavanje naziva *svekrva* i *punica*. Moguće je da će te nazive u budućnosti zahvatiti redukcija te da će jedan od njih nestati.

I na metkovskome području je prisutan germanizam *šogor*, iako je tu potvrđeno manje značenja u odnosu na druga područja. Nitko se od ispitanika (0 % SD 0,7071) ne koristi tim nazivom u svakodnevnome govoru, a najčešće se značenje navodi *ženin brat* (41,4 % SD 0,4143), *muževljev brat* (20,7 % SD 0,5607) te *sestrin muž* (13,8 % SD 0,6095), dok svega jedan ispitanik (3,4 % SD 0,6830) poznaje tradicionalno značenje toga naziva.

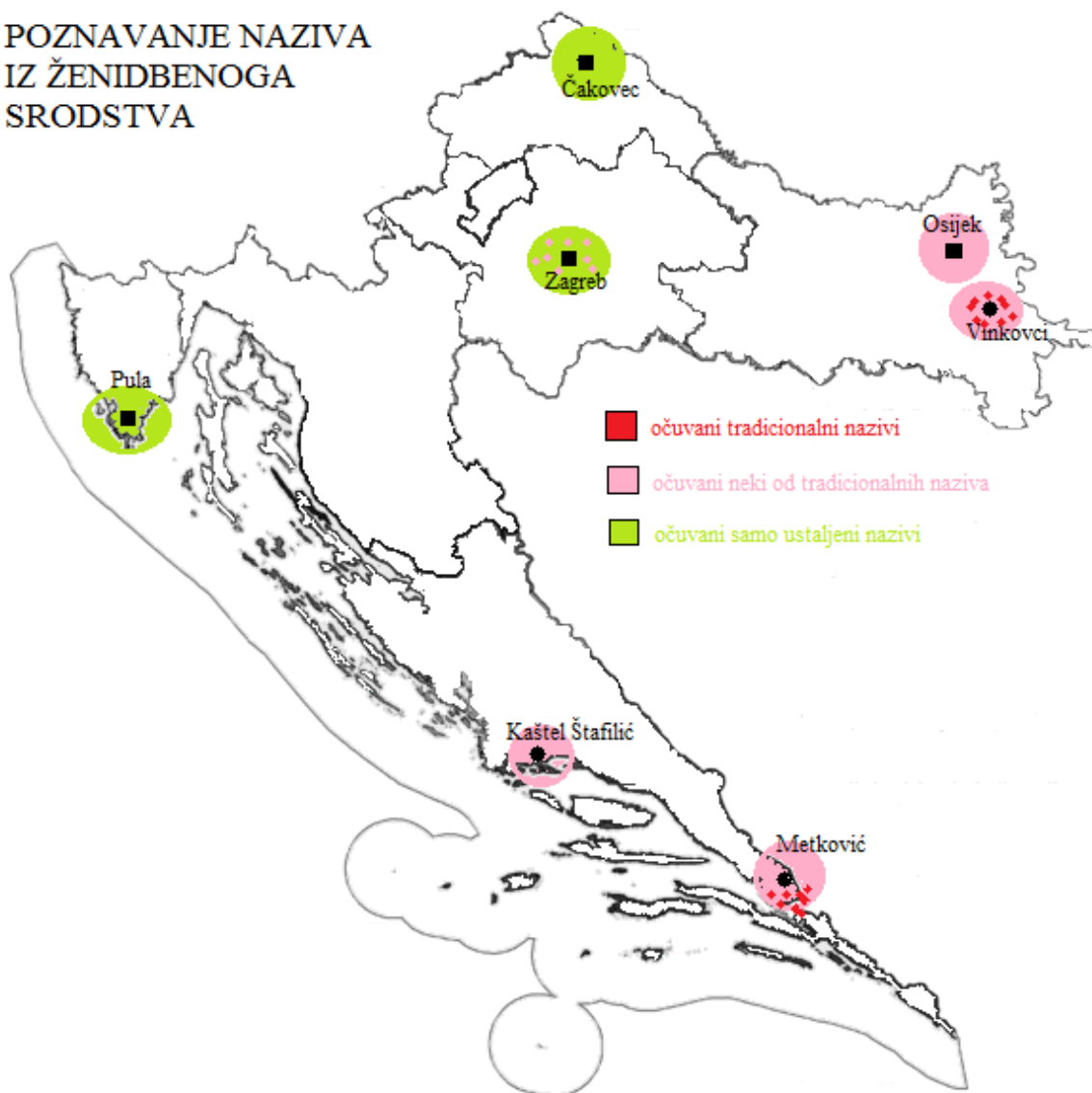
Graf 16. Ženidbeno srodstvo u govoru mlađih Metkovčana

POZNAVANJE NAZIVA
IZ KRVNOGA
SRODSTVA

POZNAVANJE NAZIVA IZ ŽENIDBENOGA SRODSTVA

5. 2. 2. Raznovrsnost nazivlja u zavičajima ispitanika

- Vinkovci

U govoru se mlađih govornika vinkovačkoga područja primjećuje postojanje velikoga broja varijanata za imenovanje krvnih i ženidbenih srodnika u bočnoj i ravnoj lozi uzlaznoga i silaznoga stupnja srodstva, ali u odnosu na druga područja je siromašniji. Svi se ti nazivi, uglavnom, tvore od osnova tradicionalnih naziva, ali su zamijećene dijalektalne promjene. *Roditelji otac i majka su baka i djed (73 %) ili baba i dida (15,5 %), a roditelji baka i djed su prabaka i pradjed (69,2 %) i prababa i pradida (15,4 %). Majčin se drugi muž najčešće naziva očuh/očuh (69,2 %) te poočim*

(7,7 %), *ljubavnik* (4 %) i *poluotac* (4 %), a *očeva druga žena: maćeha/maćeha* (61,5 %), *pomajka* (19,2 %) i *ljubavnica* (4 %). Srodnici u bočnoj lozi istoga stupnja srodstva nazivaju se *bratić* i *sestrična* (84,6 %), a *sestrina ili bratovljeva djeca nećak i nećakinja* (88,5 %). Nadalje, *roditeljeva sestra i njezin muž* su *tetka i tetak* (53,8 %) ili *teta i tetak* (34,7 %). Nazivi za *majčina brata i njegovu ženu* su *ujak i ujna* (77 %) i *ujko i ujna* (11,5 %), a za *očeva brata i njegovu ženu* su *stric i strina* (80,8 %) i *striko i strina* (7,7 %).

- Osijek

U govoru se mlađih govornika s osječkoga područja uočava mnoštvo naziva za imenovanje određenih srodnika, a većina je njih nastala od tradicionalnih osnovica. Promjene riječi zahvaćene su utjecajem stranih jezika te dijalektom. *Roditelji se otac i majka* najčešće nazivaju *baka i djed* (43,6 %), a od iste se osnove i nazivi *dida i baka* (17,4 %), *baka i deda* (17,4 %), *did i baba* (4,3 %) te po uzoru na starije članove *tata i mama* (4,3 %), *svekar i svekrva* (8,7 %) i *šogor i punica* (4,3 %). Od istih se osnova uz prefiks *pra-* tvore nazivi za *roditeljeve baku i djeda*, a to su *prabaka i pradjed* (69,6 %) te *pradida i prababa, praćića, praded* i sl. Utjecaj mađarskoga jezika vidljiv je u samo jednome naziv, a to je *omama i otata*. Majčin se *drugi muž* najčešće naziva *očuh/oćuh* (82,6 %), a *očeva druga žena maćeha/maćeha* (82,6 %). Nekoliko je naziva za *dijete rođeno izvan braka*, primjerice *vanbračno dijete* (39,2 %), *izvanbračno dijete* (26,1 %) te *kopile* (13 %). *Roditeljeva sestra i njezin muž* su *teta i tetak* (56,5 %), a od iste se osnove tvore naziv *tetka* (34,8 %). *Majčin brat i njegova žena* su *ujak i ujna* (56,5 %) ili *ujo i ujna* (43,5 %), a *očev brat i njegova žena* su *stric i strina* (73,9 %) ili *striko i strina* (26,1 %). Srodnici se u bočnoj lozi istoga stupnja srodstva nazivaju *bratić i sestrična* (82,6 %), a rjeđe *rođak i rodica* (8,7 %), a od naziva za *bratovljevo i sestrično muško i žensko dijete* upotrebljava se *nećak (netjak) i nećakinja* (87,1 %) te rjeđe opisno, primjerice *bratovljevo ili sestrično dijete*.

- Zagreb

U govoru se uočava raznolikost naziva i njihovih varijanata za imenovanje određenih srodnika, a razlog tomu je miješanje različitih dijalekata i narječja. Na miješanja su dijalekata utjecali brojni doseljenici iz ostalih dijelova Hrvatske te strani govori. *Roditelji se otac i majka* nazivaju *baka i dida* (34,8 %) te od iste osnove *baka*

i djed (30,4 %) i *baka i deda* (34,8 %), a *roditeljevi baka i djed* su *prabaka i pradjed* (95,7 %) te *prababa i praidid* (4,3 %). *Dijete rođeno izvan braka* najčešće je *kopile* (47,9 %) te *vanbračno dijete* (30,4 %) i *izvanbračno dijete* (8,7 %). *Očeva druga žena* imenuje se samo dvama nazivima: *maćeha/maćeha* (60,9 %) i *pomajka* (39,1 %), dok *majčin drugi muž* ima nekoliko naziva: *očuh/oćuh* (73,9 %), *pooćim* (13 %), *pootac* (4,3 %) i sl. Očuvana je opreka u imenovanju roditeljeve braće, pa se *majčin brat i njegova žena* najčešće nazivaju *ujak i ujna* (87,1 %), *ujac i ujna* (4,3 %) i *ujko i ujna* (4, 3 %), *očev brat i njegova žena*: *stric i strina* (82,7 %), *striko i strina* (4,3 %). *Roditeljeva sestra i njezin muž* su *teta i tetak* (60,9 %) i *tetka i tetak* (21,7 %). *Sestrino ili bratovljevo muško i žensko dijete* najčešće su *nećak i nećakinja* (95,7 %), ali postoji potvrda za nazive *bratić/bratična* i *sestrić/sestrična* (4,3 %), a ovjerena je kod govornika bosanskoga podrijetla. *Stričevo/tetino/ujakovo muško i žensko dijete* je najčešće *bratić i sestrična* (91,4 %) te *stričević* (4,3 %) kod govornika s podrijetlom iz Dalmacije.

- Čakovec

Nazivi, koji su ovjereni u govoru mlađih govornika čakovečkoga područja, uglavnom su dijalektalne inačice naziva. Prema rezultatima istraživanja *roditeljevi se otac i majka* nazivaju *baka i deda* (64 %) te od iste osnove *baka i djed* (36 %). Od iste se osnove tvore i nazivi za *roditeljeve baku i djeda*, samo što se njoj dodaje prefiks *pra-*, primjerice *prabaka i praded* (56 %) i *prabaka i pradjed* (40 %). *Dijete se rođeno izvan braka* naziva *faćuk/faćuk* (32 %), *kopile* (16 %), *vanbračno dijete* (16 %) i *izvanbračno dijete* (8 %). *Majčin je drugi muž* najčešće *očuh* (84 %) te *mamin dečko* (4 %) i *uljez* (4 %), a *očeva druga žena* najčešće *maćeha/maćeha* (80 %) te rjeđe *pomajka* (8 %) i *tatina cura* (4 %). Najviše inačica zabilježeno je kod imenovanja roditeljevih braće i sestara. *Majčina se brata i njegovu ženu* najčešće naziva *ujak i ujna* (52 %) te su zabilježeni nazivi s fonološkim promjenama, primjerice *vujč i vujna* (4 %), *vujček i vujnica* (4 %), *vujča i vujna* (8 %) i dr. *Očev brat i njegova žena* su *stric i strina* (76 %) te *stric i strinka* (4 %). Od naziva za *roditeljevu sestru i njezina muža*, najčešće se rabe *teta i tetak* (68 %) te od iste osnove *teta i tetec* (12 %) te *teta i teček* (4 %). Osim toga, zamijećeno da je kod nekih ispitanika došlo do miješanja tih naziva, primjerice *tetak i ujna* (4 %), *teta i stric* (4 %) i sl.

- Pula

U govoru je zabilježena raznolikost nazivlja za imenovanje određenih srodnika, a razlog tomu je miješanje dijalektnih naziva sa standardnim i nazivima iz drugih narječja. Osim toga, u nazivima je vidljiv utjecaj talijanskoga jezika. *Roditelji* se *otac i majka* najčešće nazivaju *nona i nono* (38,5 %) ili zajedno *nonići*, a očuvani su i nazivi *baka i djed* (25,6 %) te od iste osnove *baba i dida* (17,9 %), *baba i dide* (17,9 %), *baba i did* (2,6 %). Nazivi se za *roditeljeve baku i djeda* tvore istim osnovama i prefiksima *pra-*, primjerice *prabaka i pradjed* (46,2 %) te od iste osnove *prabaka i pradida* (17,9 %), a različite osnove *pranona i pranono* (25,6 %) i *ćíćo i majka* (5,1 %). *Majčin* se *drugi muž* najčešće naziva *očuh/očuh* (56,4 %) te rjeđe *poluotac* (2,6 %), *drugi muž* (2,6 %) i *muž* (2,6 %), a *očeva* se *druga žena* najčešće naziva *mačeha/mačeha* (56,4 %) te *druga žena* (2,6 %), *žena* (2,6 %) i *pomajka* (2,6 %). Najčešći naziv za *dijete rođeno izvan braka* je *vanbračno dijete* (15,4 %) i *izvanbračno dijete* (12,8 %), a zabilježeni su i nazivi *kopile* (12,8 %), *beštando* (5,1 %), *padobranac* (5,1 %) i sl. Niz je naziva kojima se imenuju *roditeljeva braća i sestre*, ali je primijećeno miješanje tih naziva. *Roditeljeva* se *sestra i njezin muž* najčešće naziva *teta i tetak* (35,9 %) i *tetka i tetak* (23 %), a zabilježeni su i nazivi *teta i barba* (17,9 %), *strina i barba* (2,6 %) te *teta i ujak* (5,1 %). *Očev* se *brat i njegova žena* nazivaju *stric i strina* (48,7 %), ali su ponovno zabilježeni i nazivi *barba i teta* (17,9 %), *barba i strina* (5,1 %), *stric i teta* (5,1 %) i *ujak i ujna* (2,6 %). Isto je i s nazivima za *majčina brata i njegovu ženu*, no zabilježeni su i nazivi *ujak i ujna* (46,2 %), *ujko i ujna* (2,6 %), *cio i cia* (2,6 %) i sl. Također, postoje potvrde da za te srodnike ne postoje posebni tradicionalni nazivi, nego ih se zove imenom

- Kaštel Štafilić

Nazivi se toga područja, uglavnom, hibridne tvorenice nastale miješanjem štokavskoga i čakavskoga narječja. *Roditelji* se *otac i majka* najčešće nazivaju *baba i dida* (62,5 %), a od iste se osnove tvore i drugi česti nazivi, primjerice *djed i baka* (21,9 %) i *baba i did* (6,3 %). Nazivi se za *roditeljeve baku i djeda* tvore od iste osnove s prefiksom *pra-*, primjerice *prabaka i pradjed* (43,7 %), *prababa i pradida* (21,9 %) i *prababa i pradiđ* (21,9 %). *Kopile* je najčešći naziv za *dijete rođene izvan braka* (46,9

%), a ostali su nazivi *vanbračno dijete* (21,9 %), *izvanbračno dijete* (9,4 %) i *izrod* (3,1 %). *Majčin drugi muž* najčešće je *očuh/očuh* (84,4 %) ili rjeđe *muž* (3,1 %) i *poočim* (3,1 %). S druge strane, *očeva druga žena* najčešće *mačeha/mačeha* (71,9 %) ili rjeđe *pomajka* (15,6 %) i *žena* (3,1 %). Nazivi su za roditeljevu braću i sestre očuvani, ali zabilježeno je više varijanata. *Roditeljeva sestra i njezin muž* su *tetka i tetak* (46,9 %) te od iste osnove *teta i tetak* (31,3 %). *Majčin brat i njegova žena* najčešće se nazivaju *ujak i ujna* (46,9 %), a od iste osnove se tvori nekoliko naziva za *majčina brata*, primjerice *ujac* (28,1 %), *ujo* (6,3 %) i *ujko* (6,3 %). Za *očeva brata i njegovu ženu* zabilježena su samo dva naziva: *stric i strina* (78,1 %) i *striko i strina* (6,3 %). Jedan je naziv za *bratovljevo ili sestrično muško i žensko dijete* – *nećak i nećakinja* (87,5 %), a *stričevo/ujakovo i tetino muško i žensko dijete* se nazivaju *rođak i rodica* (53,1 %) ili od iste osnove *rođak i rođakinja* (6,3 %) te skupno *rođaci* (6,3 %).

- Metković

Nazivi se na tome području, uglavnom, tvore od standardnih osnova, ali su pod utjecajem čakavskoga i štokavskoga narječja nastale mnoge inačice. Od naziva za *roditeljevu majku i oca* zabilježeni su nazivi *baka i djed* (48,3 %) te od iste osnove *baba i did* (34,5 %), *baka i dida* (10,4 %) te *baba i deda* (3,4 %). Također, zabilježen je i naziv *svekar i svekrva* (3,4 %) preuzet iz majčina govora jednoga ispitanika. Nazivi se za *roditeljevu baku i djeda* tvore od iste osnove s prefiksom *pra-* te su zabilježena samo dva naziva: *prabaka i pradjed* (62,1 %) te *prababa i pradid* (31 %). *Vanbračno dijete* (34,5 %) je najčešći naziv za *dijete rođeno izvan braka*, a zabilježeni su i nazivi *izvanbračno dijete* (27,6 %), *kopile* (24,2 %), *mulac* (3,4 %) i *dijete* (3,4 %). Kao i drugim dijelovima Hrvatske, *majčin se drugi muž* najčešće naziva *očuh/očuh* (75,9 %), a *očeva druga žena* *mačeha/mačeha* (75,9 %). Mlađi govornici metkovskoga područja *stričevo/ujakovo/tetino muško i žensko dijete* nazivaju *rođak i rodica* (86,2 %), a *sestrino/bratovljevo muško i žensko dijete* *nećak i nećakinja* (86,2 %). Također, neki od ispitanika (6,9 %) miješaju ta dva naziva. U govoru se češće za *roditeljevu sestru i njezina muža* rabi naziv *tetka i tetak* (69 %) od naziva *teta i tetak* (24,1 %). *Očev brat i njegova žena* su *stric i strina* (62,1 %) te od iste osnove *striko i strina* (31 %), a za *majčina brata i njegovu ženu* postoji dva naziva od iste osnove, primjerice *ujko i ujna* (55,2 %) i *ujak i ujna* (24,1 %).

6. ZAKLJUČAK

Leksik je najaktivniji dio jezika te se zbog toga neprestano mijenja. Rodbinsko je nazivlje tijekom povijesti doživjelo mnoge promjene, a te se promjene najviše očituju u promjenama značenja i redukciji naziva. S obzirom na to da je hrvatsko rodbinsko vrlo bogato, ne čudi što su neki od naziva reducirali i prestali upotrebljavati.

Osim toga, na redukciju su tradicionalnoga rodbinskoga nazivlja utjecali mnogi izvanjezični čimbenici. Danas su slabije rodbinske veze, manje su obitelji, žive u odvojenim kućanstvima, počesto jako udaljeni, zato se mlađe generacije i nemaju prigode susresti s tim nazivljem. Stoga su razlozi redukciju tradicionalnoga rodbinskog nazivlja u većoj mjeri izvanjezični (društveni i kulturološki) nego jezični.

U standardološkim i dijalektološkim jezičnim priručnicima rodbinsko nazivlje nije potpuno zastupljeno. Standardološki priručnici koji govore o rodbinskome nazivlju, uglavnom su rječnici, ali se kod njih uočava neujednačenost i neravnomjerna zastupljenost naziva. S druge strane, dijalektološki rječnici su bazirani isključivo na rodbinsko nazivlje koje je zastupljeno u govorima koje opisuju, a iz takva se aspekta uočava mnoštvo inačica. Osim toga, hrvatsko je rodbinsko nazivlje u maloj mjeri istraženo, a istraživanja su, uglavnom, bazirana na određena područja ili samo na određene nazive.

Rezultati istraživanja pokazuju da mlađi govornici hrvatskoga jezika još uvijek poznaju tradicionalnu rodbinsku terminologiju, ali su poneki nazivi promijenili svoja značenja, primjerice nazivi *bratić*, *sestrična*, *nećak* i *nećakinja*. Ostali su nazivi još uvijek zadržali svoja tradicionalna značenja, ali se iz odgovora pojedinih ispitanika može uočiti početak promjene značenja, primjerice nazivi za ženidbene srodnike *svekrva* i *punica* te nazivi za krvne srodnike *ujak* i *stric* na nekim se područjima izjednačavaju. Može se pretpostaviti da će vjerojatno u budućnosti to utjecati na redukciju pojedinih naziva. Osim toga, mlađi govornici hrvatskoga jezika još uvijek svakodnevno upotrebljavaju rodbinsko nazivlje, ali se u urbanijim sredinama (*Pula*, *Osijek* i *Zagreb*) uočava smanjenje upotrebe. Rodbinsko nazivlje je najbolje očuvano u štokavskome narječju, ali se pokazalo da govornici iz Dalmacije u većoj mjeri poznaju nazivlje od govornika iz Slavonije.

Osim toga, rezultati istraživanja pokazuju da veliku ulogu imaju i izvanjezični čimbenici, primjerice podrijetlo ispitanika i migracije. Iz toga se zaključuje da su govornici štokavskoga narječja proširili rodbinsko nazivlje na čakavsko i kajkavsko narječje. Nadalje, ispitanici čije je podrijetlo roditelja iz područja u kojima se govori štokavštinom, u većoj mjeri poznaju rodbinsku terminologiju.

Također, vidljivo je da su na promjene u rodbinskoj terminologiji utjecali drugi jezici, primjerice u Istri je vidljiv utjecaj talijanskoga jezika, a na kontinentalnome je dijelu Hrvatske najviše utjecao njemački jezik. Osim toga, u posljednje se vrijeme zapaža i veliki utjecaj engleskoga jezika u svim dijelovima Hrvatska. Normalno je da jezici u kontaktu utječu jedni na druge, ali je zabrinjavajuće što mlađi govornici hrvatskoga jezika sve češće prihvaćaju riječi iz stranih riječi, a hrvatske nazive zanemaruju. S druge strane, u Dalmaciji i Slavoniji je vidljiv utjecaj govora iz Bosne i Hercegovine te zato ti govornici bolje poznaju rodbinsku terminologiju. Također, primijećeno je kako govornici iz ruralnijih područja u boljoj mjeri poznaju rodbinsko nazivlje, od ispitanika s urbanijih područja.

Na očuvanju rodbinskoga naziva svakako treba poraditi. Za njegovo bi se očuvanje trebali zalagati svi jezikoslovci te ga promicati u literaturi i medijima. Osim toga, očuvanje se rodbinske terminologije tiče svakoga govornika hrvatskoga jezika te bi svatko trebao promicati to jezično blago.

IZVORI I LITERATURA

Anić, Vladimir. ³1998. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Novi Liber. Zagreb

Anić, Vladimir; Goldstein, Ivo. ²2000. *Rječnik stranih riječi*. Novi Liber. Zagreb

Barić, Eugenija i dr. 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Pergamena. Zagreb

Chrystal, David. 1987. *The Cambridge Encyclopedia of Language*. Cambridge University Press. Cambridge

Crnić Novosel, Mirjana i dr. 2014. *Nazivi za sestrinu kćer u čakavskome narječju*. Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 40/1. 59-76. http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=189209 (preuzeto 24. travnja 2017.)

Čaušević, Ekrem. 2012. O rodbinskom nazivlju u turskom i hrvatskom jeziku. *Hrvatske Indije* 3. Ur. Matišić, Zdravka. Odjel za orijentalistiku Hrvatskoga filološkog društva. Zagreb. 53-65.

Đaković, Branko. 2001. Šišano kumstvo: "Kumče do grede, kosa do pete". *Zbornik radova II*. Drugi slavistički kongres. Ur. Sesar, Dubravka. Hrvatsko filološko društvo, Filozofski fakultet. Zagreb. 549-562.

Frančić, Anđela; Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2005. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb

Gluhak, Alemko. 1993. *Hrvatski etimološki rječnik*. August Cesarec Zagreb. Zagreb

Hrvatski enciklopedijski rječnik. 2002. Ur. Jojić, Ljiljana; Matasović, Ranko. Novi Liber. Zagreb

Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2009. *Hrvatski terminološki priručnik*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb

Istarski rječnik. 2007. Ur. Bratulić, Josip i dr. <http://www.istarski-rjecnik.com/> (gledano 27. travnja 2017.)

Ivanišević, Jošo F. 1931. *Narodni nazivi rodbine i srodbine*. Državna štamparija. Sarajevo

Jakop, Tjaša. 2007. *Besedje za bratranca i sestrično v slovenskih narečjih*. Jezikoslovni zapiski 1-2/13.189-194. <https://ojs.zrc-sazu.si/jz/article/viewFile/2488/2262> (preuzeto 26. travnja 2017.)

Jakšić, Martin. 2015. *Rječnik govora slavonskih, baranjskih i srijemskih*. Dominović. Zagreb

Jonke, Ljudevit. 1963. *Rodbina i svojta*. Telegram. 6/190. 205-207.

Jozić, Željko; Vukša, Perina; Ćurković, Dijana. 2011. *Nazivi za bratova sina u hrvatskome jeziku*. Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 37/2. 393-422. http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=124805 (preuzeto 24. travnja 2017.)

Jutronić, Dunja; Magner, Thomas F. 2006. *Rječnik splitskog govora*. Durieux. Zagreb
Kapović, Mate. 2006. *Najnovije jezične promjene u zagrebačkom govoru*. Kolo 4/16. 55-70.

Lipljin, Tomislav. 2013. *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora*. Stanek. Varaždin

Lisac, Josip. 2003. *Hrvatska dijalektologija 1*. U: Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb

Lončarić, Mijo. 1998. *Kajkavsko narječje*. Školska knjiga. Zagreb

Melvinger, Jasna. 1984. *Leksikologija*. Pedagoški fakultet. Osijek

Mićanović, Krešimir. 2006. *Jezik kao prostor varijeteta. Raslojavanje jezika i književnosti: Zbornik radova 34. seminara Zagrebačke slavističke škole*. Ur. Bagić, Krešimir. Filozofski fakultet press. Zagreb. 11-23.

Pavičić, Josip. 1982. *Novogovor*. Stvarnost. Zagreb

Petrić, Željko. 2008. *Rječnik starih splitskih riječi i izraza*. Naklada Bošković. Split

- Petrović, Velimir. 1994. *Esekerski – što je to*. Književna revija 1/2. Osijek. 44-52.
- Pleše, Iva. 1998. *Neki aspekti hrvatske terminologije srodstva*. Etnološka tribina : godišnjak Hrvatskog etnološkog društva. 21/28. 59-78. <http://hrcak.srce.hr/80806> (preuzeto 26. travnja 2017.)
- Samardžija, Marko. 1995. *Leksikologija s poviješću hrvatskoga jezika*. Školska knjiga. Zagreb
- Samardžija, Marko. 2006. Vođinački govor ili jedna hrvatska priča o izumiranju idioma. *Šokačka rič*: Zbornik radova Znanstvenoga skupa Slavonski dijalekt s posebnim naglaskom na lokalnim govorima vinkovačkog i županjskog kraja 3. Ur. Bilić, Anica. Zajednica kulturno-umjetničkih djelatnosti Vukovarsko-srijemske županije. Vinkovci. 5-16.
- Silić, Josip. 1996. *Hrvatski jezik kao sustav i kao standard*. Riječki filološki dani 1. Pedagoški fakultet. Rijeka. 187-194.
- Sokrat, Mirjana. 1998. *Rodbinsko-svojbinski i slični nazivi u Ždrelcu*. Čakavska rič 1-2/26. 33-44. http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=163940 (preuzeto 24. travnja 2017.)
- Šalić, Tomo. 2017. *Govor i običaji Vrbice u Đakovštini*. Matica hrvatska, Ogranak. Đakovo
- Šimunović, Petar. 2009. *Rječnik bračkih čakavskih govora*. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb
- Šojat, Antun. 1998. Zagrebački gradski govor u prošlosti i sadašnjosti. *Zagrebački kaj*. Šojat, Antun i dr. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb
- Tanocki, Franjo. 1986. *Rječnik rodbinskih naziva*. Izdavački centar Radničkog sveučilišta "Božidar Maslarić". Osijek
- Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. 2015. Ur. Jojić, Ljiljana. Školska knjiga. Zagreb

POPIS GRAFOVA

Graf 1. Krvno srodstvo u mlađih govornika hrvatskoga jezika	37
Graf 2. Ženidbeno srodstvo u mlađih govornika hrvatskoga jezika.....	40
Graf 3. Krvno srodstvo u govoru mlađih Vinkovčana	43
Graf 4. Ženidbeno srodstvo u govoru mlađih Vinkovčana	45
Graf 5. Krvno srodstvo u govoru mlađih Osječana	48
Graf 6. Ženidbeno srodstvo u govoru mlađih Osječana.....	50
Graf 7. Krvno srodstvo u govoru mlađih Zagrepčana	52
Graf 8. Ženidbeno srodstvo u govoru mlađih Zagrepčana.....	54
Graf 9. Krvno srodstvo u govoru mlađih Čakovčana	56
Graf 10. Ženidbeno srodstvo u govoru mlađih Čakovčana	57
Graf 11. Krvno srodstvo u govoru mlađih Puljana	60
Graf 12. Ženidbeno srodstvo u govoru mlađih Puljana	61
Graf 13. Krvno srodstvo u govoru mlađih Kaštelana	64
Graf 14. Ženidbeno srodstvo u govoru mlađih Kaštelana.....	66
Graf 15. Krvno srodstvo u govoru mlađih Metkovčana	68
Graf 16. Ženidbeno srodstvo u govoru mlađih Metkovčana	70

SAŽETAK

U radu se govori o tradicionalnom rodbinskim nazivima za srodnike u krvnome i ženidbenome srodstvu. Prikazala se njegova zastupljenost u standardološkim i dijalektološkim jezičnim priručnicima te dosadašnja istraživanja.

U svrhu je rada provedeno istraživanje, a njegovi rezultati prikazuju koliko mlađi govornici hrvatskoga jezika poznaju rodbinsko nazivlje, koliko ga upotrebljavaju u svakodnevnome govoru te razlikuje li se nazivlje s obzirom na regionalnu podjelu. Također, promatra se utjecaj izvanjezičnih čimbenika na promjene rodbinskoga nazivlja.

Ključne riječi: *rodbinsko nazivlje, leksik, mlađi govornici, krvno srodstvo, ženidbeno srodstvo*

SUMMARY

This thesis is about traditional names for relatives in blood and marriage kinship. Their representation in standardized and dialectological linguistic handbooks has been presented as well as previous researches.

A research has been made and results show how well younger Croatian language speakers handle kinship terminology, how often they use it in every day communication and differences between regions. Furthermore, extralingual factors that affect changes in kinship terminology have been observed.

Key words: *kinship terminology, lexis, young speakers, blood kinship, marriage kinship*

**Martina Mrgan, studentica diplomskoga studija
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet
Odsjek za kroatistiku**

ANKETNI UPITNIK

Poštovani,

pred Vama je anketni upitnik kojim će se ispitati poznavanje rodbinskoga nazivlja u svakodnevnoj uporabi.

Cilj je istraživanja prikazati u kojoj je mjeri rodbinsko nazivlje očuvano u hrvatskome leksiku te razlikuje li se nazivlje s obzirom na regionalnu podijeljenost.

Anketni upitnik sadrži pitanja koja se odnose na:

- opće podatke o ispitaniku
- poznavanje rodbinskoga nazivlja
- različitost inačica u pojedinim dijelovima Hrvatske

Rezultate istraživanja upotrijebit ću u svome diplomskome radu, a rezultati se mogu zatražiti na e-adresi: mmrgan@unipu.hr.

Hvala Vam na suradnji!

RODBINSKI NAZIVI U UPORABI – ANKETNI UPITNIK

I. OPĆI PODATCI:

SPOL (zaokružiti): M Ž

GODINA ROĐENJA: _____

MJESTO PREBIVALIŠTA: _____

ŽUPANIJA: _____

KOLIKO DUGO ŽIVITE U TOME MJESTU? _____

AKO STE DUŽE VREMENA IZBIVALI IZ STALNOGA MJESTA PREBIVALIŠTA,
NAPIŠITE GDJE STE BILI I KOLIKO DUGO?

PODRIJETLO: otac - _____

 majka - _____

II. NAPIŠITE ZNAČENJA SLJEDEĆIH RODBINSKIH NAZIVA:

- krvno srodstvo:

1. sinovac

3. bratična

4. ujak

5. nećak

6. bratić

7. tetkić

8. sestrić

2. nećakinja

9. teta

10. stričević

11. sinovica

12. stric

13. sestrična

14. ujakovična

• ženidbeno srodstvo:

1. zet

2. snaha

3. zaova

4. jetrva

5. šogor

6. punica

7. pašanac

8. svekrva

Zaokružite one nazive koje Vi aktivno upotrebljavate.

III. KAKO SE U VAŠEMU ZAVIČAJU NAZIVA:

1. roditeljevi otac i majka

2. dijeto rođeno izvan braka

3. majčin drugi muž

4. očeva druga žena

5. roditeljeva sestra i njezin muž

6. majčin brat i njegova žena

7. očev brat i njegova žena

8. roditeljevi baka i djed

9. sestrično ili bratovo dijete (i muško i žensko)

10. stričevo/tetkino/ujakovo dijete (i muško i žensko)
